

فهرمووده‌کانی بوخاری و موسلیم سه‌باره‌ت به

حەج

کوکردنه‌وه و ریک‌خستنی

شیخی دکتۆر عبد المحسن بن محمد القاسم

پیشنوێژ و وتارخوێنی مرگه‌وتی په‌یامبه‌ری خوا ﷺ

فهرمووده کانی بوخاری و موسلیم سه بارهت به

حاج

کۆکردنه وه و ریکخستنی

شیخی دکتۆر عبد المحسن بن محمد القاسم

پیشنوێژ و وتارخوینی مزگهوتی په یامبه ری خوا ﷺ

وه رگیرانی

علي خان

للاستماع إلى الأحاديث صوتياً امسح الرابط

فهرزیتی حه ج و پایه که ی

۱. عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ: شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ - وَفِي رِوَايَةٍ لِمُسْلِمٍ: «عَلَى أَنْ يُوحَّدَ اللَّهُ» -، وَإِقَامِ الصَّلَاةِ، وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ، وَحَجِّ الْبَيْتِ، وَصَوْمِ رَمَضَانَ». [متفق عليه] واته:

له عهبدولای کوری عومه ره وه خوا له خوئی و باوکی رازی بیت، ده لیت: په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم فهرمووی: «ئیسلام له سهر پینج پایه بوونیادنراوه: شایه تیدان به وهی که هیچ په رستراویک هه ق نییه جگه له الله، وه شایه تیدان به وهی که موحه ممه د په یامبه ر و بهنده ی خوایه - له ریوایه تیکی موسلمیدا ده لیت: بوونیادنراوه له سهر ته وحیدی خوا-، وه نوێژکردن، وه زه کاتدان، وه حه جکردنی مالی خوا، وه پوژووگرتنی په مه زان». بوخاری و موسلیم ده یگپرنه وه.

۲. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: «سُئِلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَيُّ الْأَعْمَالِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: إِيْمَانٌ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ.

قِيلَ: ثُمَّ مَاذَا؟ قَالَ: جِهَادٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ.

قِيلَ: ثُمَّ مَاذَا؟ قَالَ: حَجٌّ مَبْرُورٌ». [متفق عليه]

واته:

له ته بو هورهیره وه خوالی رازی بیت ده لیت: «پرسیار کرا له په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم: چی باشرین کار وکرده وهیه؟ فهرمووی: باوه ربوون به خوا و به په یامبه ره که ی. و ترا: ته ی دوا ی ته وه؟ فهرمووی: جهاد له پیناوی خوا دا. و ترا:

ئه ئی دوائ ئه وه؟ فهرمودی: حه جیکی چاک و پاک». بوخاری و موسلیم ده یگیرنه وه.

۳. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: «خَطَبَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: أَيُّهَا النَّاسُ، قَدْ فَرَضَ اللَّهُ عَلَيْكُمُ الْحَجَّ فَحُجُّوا. فَقَالَ رَجُلٌ: أَكُلَّ غَامٍ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ فَسَكَتَ، حَتَّى قَالَهَا ثَلَاثًا.

فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَوْ قُلْتُ: نَعَمْ، لَوَجَبَتْ، وَلَمَّا اسْتَطَعْتُمْ». [رواه مسلم]

واته:

له ئه بو هورهیره وه خوائ لی رازی بی، ده لیت: «په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم وتاریکی بۆداین، پاشان فهرمودی: ئه ی خه لکینه، خوائ گه وره حه جی له سه ر فهرزکردوون، حه ج بکه ن. پیاویک وتی: ئه ی په یامبه ری خوا، مه به ست هه موو سالیکه؟ په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم بیده نگ بوو، کابرا سی جار پرسیاره که ی دووباره کرده وه. ئه وه بوو په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم فهرمودی: ئه گه ر بلیم: به لی، ئه وا هه موو سالیک واجب ده بی، ئه وه شتان پیناکریت». موسلیم ده یگیرته وه

۴. عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: «بَيْنَمَا نَحْنُ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ يَوْمٍ؛ إِذْ طَلَعَ عَلَيْنَا رَجُلٌ شَدِيدُ بَيَاضِ الثِّيَابِ، شَدِيدُ سَوَادِ الشَّعْرِ، لَا يُرَى عَلَيْهِ أَثَرُ السَّفَرِ، وَلَا يَعْرِفُهُ مِنَّا أَحَدٌ، حَتَّى جَلَسَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَأَسْنَدَ رُكْبَتَيْهِ إِلَى رُكْبَتَيْهِ وَوَضَعَ كَفَّيْهِ عَلَى فَخْذَيْهِ.

وَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ! أَخْبِرْنِي عَنِ الْإِسْلَامِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: **الْإِسْلَامُ: أَنْ تَشْهَدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَتُقِيمَ الصَّلَاةَ، وَتُؤْتِيَ الزَّكَاةَ، وَتَصُومَ رَمَضَانَ، وَتَحُجَّ الْبَيْتَ إِنْ أَسْتَطَعْتَ إِلَيْهِ سَبِيلًا،** قَالَ: صَدَقْتَ، فَعَجِبْنَا لَهُ يَسْأَلُهُ وَيُصَدِّقُهُ...
الحديث. [رواه مسلم]

قوله: **رُكْبَتَيْهِ:** أَي: رُكْبَتَي النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.
وقوله: **فَخِذْيِهِ:** أَي: فَخِذَي النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

واته:

له عومه ری کوری خه طابه وه خوای لی رازی بیّت، ده لیّت: «لهو کاته ی له خزمه تی په یامبه ری خوادا صلی الله علیه وسلم دانیشتبووین، پیاوئیک هات به ره و پروومان، جلیکی زور سپی له بهر بوو، قژیکی زور ره شی هه بوو، شوینه واری سه فهری پیوه دیار نه بوو، که سیشمان نه یده ناسی، هات له بهر ده م په یامبه ری خوادا صلی الله علیه وسلم دانیشت و ئه ژنوی دا به ئه ژنوی په یامبه ره وه صلی الله علیه وسلم و ده ستیشی خسته سهر رانی.

وتی: ئه ی موحه ممه د، باسی ئیسلامم بو بکه، ئیسلام چییه؟ فهرمووی: ئیسلام ئه وه یه: شایه تی بده ی که هیچ په رستراوئیک هه ق نییه بیجگه له الله، وه موحه ممه د په یامبه ری خوایه، وه نوئژ بهرپا بکه یت، وه زه کات بده یت، وه پروژووی په مه زان بگریت، وه حه جی مالی خوا بکه یت ئه گهر توانات هه بوو. وتی: راستنده که یت! ئیمه ش سهرمان سوورما، پرسیاری لیده کات و ده شلیت: راست ده که یت...»
بوخاری و موسلیم ده یگیزنه وه

۵. عَنْ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِي رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: «لَمَّا جَعَلَ اللَّهُ الْإِسْلَامَ فِي قُلُوبِ النَّبِيِّ

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُلْتُ: أَبْسُطْ يَمِينَكَ فَلَأُبَايِعَكَ، فَبَسَطَ يَمِينَهُ، فَقَبَضْتُ يَدِي.
قَالَ: مَا لَكَ يَا عَمْرُو؟ قُلْتُ: أَرَدْتُ أَنْ أَشْتَرِطَ.

قَالَ: تَشْتَرِطُ بِمَاذَا؟ قُلْتُ: أَنْ يُعْفَرَ لِي.

قَالَ: أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ الْإِسْلَامَ يَهْدِمُ مَا كَانَ قَبْلَهُ؟ وَأَنَّ الْهِجْرَةَ تَهْدِمُ مَا كَانَ قَبْلَهَا؟ وَأَنَّ الْحَجَّ
يَهْدِمُ مَا كَانَ قَبْلَهُ؟. [رواه مسلم]

قوله: أَبْسُطَ: أَمَدُّ.

واته:

له عه مری کوری عاصه وه خوی لی رازی بیت، ده لیت: «کاتیک خوی گه وه
ئیسلامی خسته دلمه وه هاتمه خزمه تی په یامبه ر و پیم وت: دهستم پییده با گفتم و
به یعتت پییده م، که دهستی راستی دریژکرد، من دهستم کشانه وه. فهرمووی:
چیته وه ئه ی عه مر؟! وتم: مهرجم هه یه! فهرمووی: مهرجی چی؟ وتم: که خوا له
هه موو تاوانه کانم خوش بییت. فهرمووی: ئه ی تو نازانی ئیسلام بوون هه رچی
تاوانی پیشته دهسپرته وه؟! وه کوچکردن هه رچی تاوانی پیشخوی هه یه
دهسپرته وه؟! وه چه جکردن هه رچی تاوانی پیشخوی هه یه دهسپرته وه؟!».
موسلیم ده یگیرته وه

چه جکردنی ئافره تان

۶. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: «قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَلَا نَغْزُو وَنُجَاهِدُ مَعَكُمْ؟ فَقَالَ:
لَكُنَّ أَحْسَنَ الْجِهَادِ وَأَجْمَلُهُ: الْحَجُّ، حَجٌّ مَبْرُورٌ - وَفِي رِوَايَةٍ: «جِهَادُكُنَّ الْحَجُّ» -». [رواه
البخاري]

واته:

له عائیشه وه خوای لی پازی بیّت، ده لیت: «وتم: ئه ی په یامبه ری خوا، ئایا ئیمه ش له گه لّتان جهاد و خه بات نه کهین؟ فهرمووی: ئیوه باشتین و جوانترین جهادتان بۆ هه یه؛ حه جکردن، حه جیکی چاک و پاک، -له ریوایه تیکی تر دا: خه باتگیرانی ئیوه حه جکردنه-». بوخاری ده یگیریته وه

حه جکردنی مندالان

۷. عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: «عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَقِيَ رَكْبًا بِالرَّوْحَاءِ، فَقَالَ: مَنْ الْقَوْمُ؟ قَالُوا: الْمُسْلِمُونَ. فَقَالُوا: مَنْ أَنْتَ؟ قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ.

فَرَفَعَتْ إِلَيْهِ أَمْرًا صَبِيًّا، فَقَالَتْ: أَلْهَذَا حَجٌّ؟ قَالَ: نَعَمْ، وَلَكِ أَجْرٌ». [رواه مسلم]

قوله: بِالرَّوْحَاءِ: قَرْيَةٌ تَبْعُدُ عَنِ الْمَدِينَةِ أَرْبَعَةً وَسَبْعِينَ (٧٤) كِيلُومِثْرًا جِهَةَ مَكَّةَ.

واته:

له ئیبن عه عباسه وه خوا له خو ی و باوکی پازی بیّت، ده لیت: «په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم گه یشته کاروانیک و شتریان پیوو، له ناوچه ی «ره وحا»، فهرمووی: ئیوه کین؟ وتیان: ئیمه موسلمانین. ئه وانیش وتیان: تو کیت؟ فهرمووی: من په یامبه ری خوام. ئافره تیکیان مندالیکی پیوو، به رزی کرده وه و وتی: ئه مه حه جی بۆ هه یه؟ فهرمووی: به لی، پاداشته که شی بۆ تو یه». موسلیم ده یگیریته وه.

ره وحا: شوینیکه ٧٤ کم له شاری مه دینه وه دووره له دیوی مه که وه.

چه جکردنی ئافرهت له جیاتی پیاو

٨. عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: «كَانَ الْفَضْلُ بْنُ عَبَّاسٍ رَدِيفَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَجَاءَتْهُ أَمْرَأَةٌ مِنْ خَثْعَمَ تَسْتَفْتِيهِ، فَجَعَلَ الْفَضْلُ يَنْظُرُ إِلَيْهَا وَتَنْظُرُ إِلَيْهِ، فَجَعَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَصْرِفُ وَجْهَ الْفَضْلِ إِلَى الشَّقِّ الْآخَرِ. قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ فَرِيضَةَ اللَّهِ عَلَى عِبَادِهِ فِي الْحَجِّ أَذْرَكْتُ أَبِي شَيْخًا كَبِيرًا لَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يَثْبُتَ عَلَى الرَّاحِلَةِ؛ أَفَأَحْجُّ عَنْهُ؟ قَالَ: نَعَمْ، وَذَلِكَ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ». [متفق عليه]

قوله: رَدِيفَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: رَاكِبًا خَلْفَهُ.

وقوله: خَثْعَمَ: قَبِيلَةٌ فِي السُّعُودِيَّةِ، مَسَاكِينُهُمْ جَنُوبَ شَرْقِ الْبَاخَةِ، تَبْعُدُ عَنْهَا تِسْعِينَ (٩٠) كِيلُومِتْرًا.

وقوله: خَثْعَمَ: قَبِيلَةٌ بِالْيَمَنِ.

واته:

له ئیبن عه عباسه وه خوا له خۆی و باوکی پازى بێت، ده لێت: «فه ضلی کورێ عه بباس له پشتی په یامبه ره وه صلى الله عليه وسلم له سهر ئاژه لێك سهر كه وتبوو، ئه وه بوو ئافرهتێك له خێلێ خه ئه هه خزمه تی بو پرسیار كردن، فه ضل چاوی تیبری و ئه ویش چاوی بریه فه زل، په یامبه ری خواش صلى الله عليه وسلم پرووی فه ضلی وه رگێرا بو دیوه كه ی دی. ئافره ته كه وتی: ئه ی په یامبه ری خوا، چه ج كه فه رزی خوایه له سهر بهنده کانی، كه وتوته سهر باوكم، له حالێكدا پیاویکی پیری به ته مه نه له سهر ولاخ خۆی راناگریت؛ ئایا دروسته من چه جی بو بکه م؟ فهرمودی: به لێ. ده لێت: ئه مه ش له چه جی مالئاواییدا بوو». بوخاری و موسلیم ده یگێرنه وه

چه جکردن و نه زکردن له بری مردوو

۹. عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: «أَنَّ أَمْرَأَةً جَاءَتْ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ: إِنَّ أُتِي نَذَرْتُ أَنْ تَحْجَّ فَمَاتَتْ قَبْلَ أَنْ تَحْجَّ، أَفَأَحْجُّ عَنْهَا؟ قَالَ: نَعَمْ، حُجِّي عَنْهَا؛ أَرَأَيْتِ لَوْ كَانَ عَلَى أُمِّكَ دَيْنٌ أَكُنْتَ قَاضِيَّتَهُ؟ قَالَتْ: نَعَمْ.

فَقَالَ: فَأَقْضُوا الَّذِي لَهُ؛ فَإِنَّ اللَّهَ أَحَقُّ بِالْوَفَاءِ». [رواه البخاري]

واته:

له ئیبن عه عباسه وه خوا له خووی و باوکی رازی بیت، ده لیت: «ئافره تیک هاته خزمه تی په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم و وتی: دایکم نه زری کرد چهج بکات، به لام پیش جیه جیکردنی وه فاتی کرد، ئایا درووسته من چهج له جیاتی ئه و بکه م؟ فهرمووی: به لی، چه جی بو بکه، ئه گهر قهرزیک له سهر دایکت هه بوایه ئایا قهرزه که ت بو ده دایه وه؟ وتی: به لی. فهرمووی: دهی هه قی خواش قهرزه بیده نه وه، چونکه هه قی خوا له پیشتره بدریته وه». بوخاری ده یگیریته وه

فه زلی چهج و عومره کردن

۱۰. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَنْ حَجَّ لِلَّهِ - وَفِي رِوَايَةٍ لِمُسْلِمٍ: «مَنْ أَتَى هَذَا الْبَيْتَ» - فَلَمْ يَرْفُثْ وَلَمْ يَفْسُقْ؛ رَجَعَ كَيَوْمَ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ». [متفق عليه]

قوله: «فَلَمْ يَرْفُثْ»: لَمْ يَتَكَلَّمْ بِكَلَامٍ فَاحِشٍ.

واته:

له ئه بو هورهیره وه خوا ی لی رازی بیت، ده لیت: «گویم له په یامبه ری خوا بوو

صلی الله علیه وسلم دهیفرموو: هه رکهس حج بکات - له پریوایه تیکی موسلیمدا ده لیت: «هه رکهس بیت بو ئهم ماله ی خوا» - پاریز بکات له: قسه ی قوړ و نابه جی و پوچ و رابواردن له گه ل ژندا، ئەوا وهك ئەو پرۆزه ی كه له دایك بووه له گوناها پاك ده بیته وه». بوخاری و موسلیم ده یگیرنه وه

۱۱. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «الْعُمْرَةُ إِلَى الْعُمْرَةِ كَفَّارَةٌ لِمَا بَيْنَهُمَا، وَالْحَجَّ الْمَبْرُورُ لَيْسَ لَهُ جَزَاءٌ إِلَّا الْجَنَّةُ». [متفق عليه] واته:

له ئەبو هورهیره وه خوا ی لی رازی بیت، ده لیت: په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم فهرمووی: «عومره بو عومره سرپنهره وه ی گوناهاه کانی ئەو نیوه ننده یه، حه جی چاک و پاکیش پاداشتیکی دیکه ی نییه جگه له به هه شت». بوخاری و موسلیم ده یگیرنه وه

۱۲. عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: «أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لِامْرَأَةٍ مِنَ الْأَنْصَارِ - يُقَالُ لَهَا: أُمُّ سَيَّانٍ -: مَا مَنَعَكَ أَنْ تَكُونِي حَاجَّةً مَعَنَا؟ قَالَتْ: نَاضِحَانِ كَانَا لِأَبِي فَلَانَ - زَوْجِهَا -؛ حَجَّ هُوَ وَأَبْنُهُ عَلَى أَحَدِهِمَا، وَكَانَ الْآخَرُ يَسْقِي عَلَيْهِ غُلَامَنَا.

قال: فَعُمْرَةٌ فِي رَمَضَانَ تَقْضِي حَجَّةً - أَوْ حَجَّةً مَعِيَ -». [متفق عليه]

قوله: نَاضِحَانِ: بَعِيرَانِ نَسَقَتِي عَلَيْهِمَا.

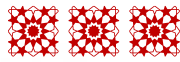
واته:

له ئیبن عه بیاسه وه خوا له خو ی و باوکی رازی بیت، ده لیت: «په یامبه ری خوا

صلی الله علیه وسلم به دایکی سینانی فهرموو -که ژنیککی ئه نصاری بوو-: بۆ حه جت له گه لماندا نه کرد؟

وتی: باوکی فلان -واته میرده کهی- دوو وشتی هه بوو؛ یه کیکیان خوی و کوره کهی حه جیان له سه ر کرد، ئه وی دیکه شیان خزمه تکاره که مان ئاوی پی راده کیشا.

فهرمووی: دهی عه مرهیه ک له ره مه زاندا وه کو حه جیک، یان فهرمووی: وه ک حه جیک له گه ل مندا وایه». بوخاری و موسلیم ده یگێر نه وه.

تویشوو بردن بۆ حه ج

۱۳. عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: «كَانَ أَهْلُ الْيَمَنِ يُحْجُونَ وَلَا يَتَزَوَّدُونَ، وَيَقُولُونَ: نَحْنُ الْمُتَوَكِّلُونَ، فَإِذَا قَدِمُوا مَكَّةَ سَأَلُوا النَّاسَ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى: ﴿وَتَزَوَّدُوا فَإِنَّ خَيْرَ الزَّادِ التَّقْوَى﴾». [رواه البخاري]

واته:

له ئیبن عه عباسه وه خوا له خوی و باوکی رازی بی، ده لی: «خه لکی یه مه ن ده رۆیشتن حه جیان ده کرد و تویشوو یان له گه ل خو یاندا نه ده برد و ده یانووت: ئیمه پشتمان به خوا به ستووه، به لام که ده گه یشتنه مه که که داوای پیداو یستییه کانیان له خه لک ده کرد، ئه وه بوو په روه ردگار ئه و ئایه ته ی دابه زاند: ﴿وه تویشوو له گه ل خو تاندا به ن له وه ی که پیو یستانه بۆ سه فه ره که تان له خو اردن و خو اردنه وه، بشزانن باشت رین تویشوو ته قوای خوا یه﴾».

دروستیتی عومره کردن له مانگه کانی چه جدا

۱۴. عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: «كَانُوا يَرَوْنَ أَنَّ الْعُمْرَةَ فِي أَشْهُرِ الْحَجِّ مِنْ أَفْجَرِ الْفُجُورِ فِي الْأَرْضِ، وَيَجْعَلُونَ الْمُحَرَّمَ صَفْرًا. وَيَقُولُونَ: إِذَا بَرَأَ الدَّبْرُ، وَعَفَا الْأَثَرُ، وَأَنْسَلَخَ صَفْرُ؛ حَلَّتِ الْعُمْرَةُ لِمَنْ أَعْتَمَرَ. فَقَدِمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَصْحَابُهُ صَبِيحَةَ رَابِعَةِ مُهَلِّينَ بِالْحَجِّ، فَأَمَرَهُمْ أَنْ يَجْعَلُوهَا عُمْرَةً، فَتَعَاظَمَ ذَلِكَ عِنْدَهُمْ، فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَيُّ الْحِلِّ؟ قَالَ: **الْحِلُّ كُلُّهُ**».

[متفق عليه]

قوله: **الدَّبْرُ**: الجُرْحُ الَّذِي يَكُونُ فِي ظَهْرِ الْبَعِيرِ.

وقوله: **وَعَفَا الْأَثَرُ**: أَي: أُنْمَحَى أَثَرُ سَيْرِ الْإِبِلِ وَغَيْرِهَا.

وقوله: **صَبِيحَةَ رَابِعَةٍ**: أَي: صُبْحَ رَابِعَةٍ مِنْ شَهْرِ ذِي الْحِجَّةِ.

وقوله: **مُهَلِّينَ**: مُلَبِّينَ.

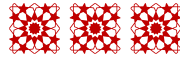
وقوله: **أَيُّ الْحِلِّ**: أَيُّ شَيْءٍ مِنَ الْأَشْيَاءِ يَحِلُّ لَنَا؟

واته:

له ئیبن عه عباسه وه خوا له خوئی و باوکی رازی بیټ، ده لیت: «له سه رده می نه فامیدا خه لک پیان وابوو که عومره کردن له مانگه کانی چه جدا له ئه و په پری خراپه کارییه له سه ر زه وی، وه ده رویشتن مانگی «سه فهر» یان ده کرد به مانگی حه رام له جیاتى مانگی موحه پهم، وه کاتى عومره یان ئاوها دیاریده کرد؛ ده یانووت: ئه گهر زامی پشتی و شتر ساپیژ بوو، وه شوینه واری کاروانیان کویره وه بوو، وه مانگی سه فهر ته و او بوو، ئه وه ئیتر عومره کردن حه لال بوو.

ئه وه بوو په یامبه ری خوا صلى الله عليه وسلم و هاوه لانی له به یانی روژی چواره می مانگی حاجیاندا ته شریفیان گه یشته مه ککه و ئیحرامی حه جیان به ستبوو، فه رمانی پیکردن که نییه تی حه جه که یان بکه ن به عومره، که عومره یان

ته و او کرد ئیحرام بشکینن، دووباره بو کاتی حه ج ئیحرام بیهستنه وه، به لام یاران ئه م کاره یان زور له سهر دل گه و ره و گران بوو، وتیان: ئه ی په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم، ئیحرام شکاندنی چ جو ره؟ فهرمووی: ئه وه ی که هه موو شتیکتان بو حه لاله!». بوخاری و موسلیم ده یگیره وه

په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم چه ند حه ج و عومره ی کردو وه؟

۱۵. عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ غَزَا تِسْعَ عَشْرَةَ، وَأَنَّهُ حَجَّ بَعْدَمَا هَاجَرَ حَجَّةً وَاحِدَةً؛ حَجَّةَ الْوَدَاعِ». [متفق عليه]
واته:

له زهیدی کوری ئه رقه مه وه خوای لی رازی بیت، ده لیت: «په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم به شداری له نوزده غه زا کردو وه و ته نها یه ک حه جی کردو وه دوای کوچکردنی بو مه دینه، ئه ویش حه جی مالئاوایی بوو». بوخاری و موسلیم ده یگیره وه

۱۶. عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: «أَعْتَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَرْبَعَ عُمَرٍ؛ كُلُّهُنَّ فِي ذِي الْقَعْدَةِ، إِلَّا الَّتِي كَانَتْ مَعَ حَجَّتِهِ. عُمَرَةٌ مِنَ الْحَدِيثِيَّةِ فِي ذِي الْقَعْدَةِ، وَعُمَرَةٌ مِنَ الْعَامِ الْمُقْبِلِ فِي ذِي الْقَعْدَةِ. وَعُمَرَةٌ مِنَ الْجِعْرَانَةِ - حَيْثُ قَسَمَ عَنَائِمَ حُنَيْنٍ - فِي ذِي الْقَعْدَةِ، وَعُمَرَةٌ مَعَ حَجَّتِهِ». [متفق عليه]

قوله: **الْحَدِيثِيَّةِ**: شَمَال غَرْبِ مَكَّةَ، بَيْنَهَا وَبَيْنَ جُدَّةَ، تَبْعُدُ عَنْ مَكَّةَ عِشْرِينَ (٢٠) كِيلُومِترًا.
وقوله: **الْجِعْرَانَةِ**: شَمَال شَرْقِ مَكَّةَ جِهَةَ الطَّائِفِ، تَبْعُدُ عَنْ مَكَّةَ عِشْرِينَ (٢٠) كِيلُومِترًا.

واته:

له ئه نه سی کوری مالیکه وه خوی لی رازی بیت، ده لیت: «په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم چوار عومره ی کردوو، هه موویان له مانگی زولقه عده دا بووه، ته نها یه کیکیان نه بیت له گه ل جه جه کهیدا بووه: عومره یه ک له حوده یییه وه کردی له مانگی زولقه عده دا، عومره یه کیش له ساله که ی دوی ئه وه، دیسانه وه له مانگی زولقه عده دا بوو، عومره یه کیش له «جیعرانه» بوو - له و شوینه ی ده سته و ته کانی جه نگی حونه یی دابه شکرد- ئه ویش هه ر له مانگی زولقه عده دا بوو، عومره یه کیشی وه ک باس مکرد له گه ل جه جه کهیدا کردی له مانگی حاجیان».

حوده یییه: ده که ویتته نیوان مه که و شاری «جودده» وه له باکووری پوژئاوی مه که، ۲۰ کم لیوه ی دووره.

حوده یییه: ده که ویتته باکووری پوژه لاتی مه که له دیوی شاری طائفه وه، له مه که وه ۲۰ کم دووره.

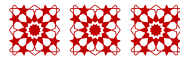
فه زلی کرده وه ی چاک له نۆمینه ی حاجیان

۱۷. عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: «عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: مَا الْعَمَلُ فِي أَيَّامٍ أَفْضَلَ مِنْهَا فِي هَذِهِ؟ قَالُوا: وَلَا الْجِهَادُ؟ قَالَ: وَلَا الْجِهَادُ، إِلَّا رَجُلٌ خَرَجَ يُخَاطِرُ بِنَفْسِهِ وَمَالِهِ، فَلَمْ يَرْجِعْ بِشَيْءٍ». [رواه البخاري]

واته:

له ئیبن عه عباسه وه خوا له خوی و باوکی رازی بیت، ده لیت: په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم فهرموویه تی: «هیچ پوژیک نییه کرده وه ی چاک باشر بیت تییدا به ئه ندازه ی ئه م پوژانه، وتیان: ته نانه ت جیهاد کردنیش له پیناوی خوا دا؟

فهرمووی: ته نانهت جیهادرکدنیش، مه گهر کابرا خوی و مال و سامانی بهخت بکات و هیچیان نه گه پینه وه». بوخاری ده یگپرته وه

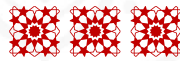
سه فهرکردنی ئافرهت له گه‌ل مه‌هره‌میکیدا بو حه ج و جگه له وه‌ش

۱۸. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَا يَحِلُّ لِمَرْأَةٍ تَوُفُّ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ تُسَافِرُ مَسِيرَةَ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ. وَفِي رِوَايَةٍ لِمُسْلِمٍ: «مَسِيرَةَ لَيْلَةٍ»، وَفِي رِوَايَةٍ أُخْرَى لَهُ: «مَسِيرَةَ يَوْمٍ».

إِلَّا مَعَ ذِي مَحْرَمٍ عَلَيْهَا». [متفق عليه]

واته:

له ته بو هورهیره وه خوای لی رازی بیت، ده‌لیت: په‌یامبه‌ری خوا صلی الله علیه وسلم فهرمووی: «حه‌لآل نییه بو ئافره‌تیک که بروای به‌خوا و پوژری دوایی هه‌بیت، ماوه‌ی شه‌و و پوژریک سه‌فه‌ر بکات -له‌پروایه‌تیکی موسلیمدا: «ماوه‌ی شه‌ویک»، له‌پروایه‌تیکی دیکه‌دا: «پوژریک»- مه‌گهر له‌گه‌ل مه‌هره‌میکیدا بیت». بوخاری و موسلیم ده‌یگپرته وه

۱۹. عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: «سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْطُبُ يَقُولُ: لَا يَخْلُونَ رَجُلٌ بِمَرْأَةٍ إِلَّا وَمَعَهَا ذُو مَحْرَمٍ، وَلَا تُسَافِرُ الْمَرْأَةُ إِلَّا مَعَ ذِي مَحْرَمٍ. فَقَامَ رَجُلٌ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ أَمْرَاتِي خَرَجَتْ حَاجَةً، وَإِنِّي أَكْتَتَبْتُ فِي غَزْوَةٍ كَذَا وَكَذَا، قَالَ: أَنْظِرْنِي فَحُجَّ مَعَ أَمْرَاتِكَ». [متفق عليه]

قوله: أَكْتَتَبْتُ: أَي: كُتِبَ أَسْمِي فِي جُمْلَةِ الْغَزَاةِ.

واته:

له ئیبن عه عباسه وه خوا له خوئی و باوکی رازی بیټ، ده لیت: «گویم له په یامبه ری خوا بوو صلی الله علیه وسلم وتاری ده فره موو و ده یووت: با هیچ پیاویک ته نها نه که ویت له گه ل هیچ ئافره تیکدا مه گهر ئافره ته که مه حره میکی له گه لدا بیټ، وه با ئافرت سه فهر نه کات مه گهر له گه ل مه حره میکیدا. ئه وه بوو پیاویک هه ستا و وتی: ئه ی په یامبه ری خوا، هاوسه ره که م به ته نها که وتوته ری بۆ چه ج، منیش له فلان غه زادا ناوی خویم تو مار کردوو به شداریم، فره مووی: برۆ له گه ل ژنه که تدا چه ج بکه و به شداري جه نگه که مه که». بوخاری و موسلیم ده یگپر نه وه

له کاتی سه رکه وتن بۆ سه فره ری چه ج بوو یان شتی تر، چی ده لیت؟

۲۰. عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا أَسْتَوَى عَلَى بَعِيرِهِ خَارِجًا إِلَى سَفَرٍ كَبَّرَ ثَلَاثًا، ثُمَّ قَالَ: ﴿سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَذَا، وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ، وَإِنَّا إِلَى رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُونَ﴾».

اللَّهُمَّ إِنَّا نَسْأَلُكَ فِي سَفَرِنَا هَذَا الْبِرَّ وَالتَّقْوَى، وَمِنَ الْعَمَلِ مَا تَرْضَى، اللَّهُمَّ هَوِّنْ عَلَيْنَا سَفَرَنَا هَذَا، وَاطْوِ عَنَّا بُعْدَهُ.

اللَّهُمَّ أَنْتَ الصَّاحِبُ فِي السَّفَرِ، وَالْخَلِيفَةُ فِي الْأَهْلِ.

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ وَعَثَاءِ السَّفَرِ، وَكَآبَةِ الْمَنْظَرِ، وَسُوءِ الْمُنْقَلَبِ فِي الْمَالِ وَالْأَهْلِ.

وَإِذَا رَجَعَ قَالَهُنَّ وَزَادَ فِيهِنَّ: آيِبُونَ، تَائِبُونَ، عَابِدُونَ، لِرَبَّنَا حَامِدُونَ». [رواه مسلم]

قوله: مُقْرِنِينَ: مُطِيقِينَ.

وقوله: لَمُنْقَلِبُونَ: رَاجِعُونَ.

وقوله: وَعَثَاءِ السَّفَرِ: مَشَقَّتُهُ وَشِدَّتُهُ.

وقوله: **وَكَايَةُ: أَي: تَغْيِيرُ النَّفْسِ مِنْ حُزْنٍ وَخَوْه.**

وقوله: **الْمُنْقَلَبِ: المَرْجِع.**

واته:

له ئیبن عومه ره وه خوا له خوئی و باوکی رازی بیټ، ده لیت: «په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم ته گهر برۆشتایه بۆ سه فه ریک و سه ربکه وتایه ته سه ر ئازه له که ی و ته واو ئوقره ی بگرتایه، سی جار ده یفه رموو: الله اکبر، الله اکبر، الله اکبر، و پاک ی و پیروزی بۆ ته و زاته ی که ئهمه ی بۆ ئاماده و رام و زه لیل کردوین وا کونترۆلی له ده ست ئیمه یه، ته گهر رامکردنی خوی مه زن نه بوایه ئیمه ده سه لات و توانمان نه ده شکا به سه ریدا، بیگومان له دواړو ژیشدا هه ر بۆ لای په روه ردگارمان ده گه رینه وه». خویاه ئیمه له م سه فه ره ماندا داوای چاکه و خو پاریزیت لیده که ین، هه روه ها داوای ته و کرده وانه ت لیده که ین که تو پپی رازی ده بیت، خودایه ته م سه فه ره مان بۆ ئاسان بکه، دووریه که یمان بۆ نزیکه وه بکه، خویاه تو یا وه رمانی له م سه فه ره ماندا و ئاسانیده که یت له سه رمان، وه تو م داناوه له ناو مال و مندالمد که ده یانپاریزیت و ئاگات لیانه، خودایه من په نات پیده گرم له: ناره حه تی و سه ختی و ماندوویه تی سه فه ر و، تیکچوونی دیمه ن و ده روونمان که خه فه تبار بیټ، وه له خراب گه رانه وه بۆ مال و خیزان.

له کاتی گه رانه وه شدا، ئهمه ی ده فه رموو وه و ته وه شی بۆ زیاد ده کرد: گه راینه وه به سه لامه ت و ته وبه و په شیمانییه وه، به خواپه رستی و سوپاس و ستایشکردنی په روه ردگارمانه وه». موسلیم ده یگیر یته وه

۲۱. عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَرْجِسَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا سَافَرَ يَتَعَوَّذُ مِنْ وَعْثَاءِ السَّفَرِ، وَكَأَيَةِ الْمُنْقَلَبِ، وَالْحَوْرِ بَعْدَ الْكُورِ، وَدَعْوَةِ الْمَظْلُومِ، وَسُوءِ

الْمَنْظَرِ فِي الْأَهْلِ وَالْمَالِ». [رواه مسلم]

قوله: **وَالْحَوْرِ بَعْدَ الْكُورِ**: التَّقْصَانِ بَعْدَ الزِّيَادَةِ.

واته:

له عه بدولای کوری سهرجیسه وه خوای لی رازی بیت، ده لیت: «په یامبه ری خوا
صلی الله علیه وسلم ته گهر سه فهری بکردبا په نای به خوا ده گرت له: ناره حه تی
سه فهر، وه به خهم گه رانه وه، وه که مکردنی خیر و نیعمه ت و باشی دوا ی ته وه ی
زوربوون، وه له دوعای سته ملیکراو، وه دیمه نی خراپ له مال و خیزان (واته ههر
دیمه نیک بیته هو ی خراپی و شهر)».

میقاته کانی حه ج و عومره

۲۲. عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَّتْ لِأَهْلِ
الْمَدِينَةِ: ذَا الْحُلَيْفَةِ، وَلِأَهْلِ الشَّامِ: الْجُحْفَةَ، وَلِأَهْلِ نَجْدٍ: قَرْنَ الْمَنَازِلِ، وَلِأَهْلِ الْيَمَنِ:
يَلْمَلَمَ.

وَقَالَ: هُنَّ لَهُمْ، وَلِكُلِّ آتٍ أَتَى عَلَيْهِنَّ مِنْ غَيْرِهِنَّ، مِمَّنْ أَرَادَ الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ.

وَمَنْ كَانَ دُونَ ذَلِكَ فَمِنْ حَيْثُ أَنْشَأَ؛ حَتَّى أَهْلُ مَكَّةَ مِنْ مَكَّةَ». [متفق عليه]

قوله: **ذَا الْحُلَيْفَةِ**: جَنُوبَ غَرْبِ الْمَسْجِدِ النَّبَوِيِّ، يَبْعُدُ عَنْهُ أَرْبَعَةُ عَشَرَ (١٤) كِيلُومِثْرًا، وَيُعْرَفُ الْيَوْمَ بِأَنْبَارِ
عَلِيٍّ.

وقوله: **الْجُحْفَةُ**: جَنُوبَ شَرْقِ رَابِعٍ، تَبْعُدُ عَنْهَا اثْنَيْنِ وَعِشْرِينَ (٢٢) كِيلُومِثْرًا.

وقوله: **قَرْنَ الْمَنَازِلِ**: شَمَالُ الطَّائِفِ، يَبْعُدُ عَنْهَا خَمْسَةٌ وَأَرْبَعِينَ (٤٥) كِيلُومِثْرًا، وَيُعْرَفُ الْيَوْمَ بِالسَّيْلِ
الْكَبِيرِ.

وقوله: **يَلْمَلَمَ**: جَنُوبَ غَرْبِ مَكَّةَ، يَبْعُدُ عَنْهَا تِسْعِينَ (٩٠) كِيلُومِثْرًا.

واته:

له ئیبن عه عباسه وه خوا له خووی و باوکی رازی بیّت، ده لیت: «په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم ئەم شوینانه ی دیاری کرد بو ئیحرامدابه ستنی خه لکی ئەم ناوچانه: بو خه لکی مه دینه، «زولحوله یفه» ی دیاری کرد، بو خه لکی شام، «جوحفه» ی دیاری کرد، بو خه لکی ناوچه ی «نه جد»، «قه رنولمه نازل» ی دیاری کرد، بو خه لکی یه مهن، «یه له مله م» ی دیاری کرد، جا فه رمووی: ئەمانه جیگه ی ئیحرامدابه ستنن بو ئەو که سانه ی خه لکی ئەو ناوچانه و، بو ئەو خه لکانه ی تریشه که به سهر ئەو ناوچانه دا دین بو حه ج و عومره. هه رکه سیکیش له و شوینانه ی باسمر کرد نزیکتر بوو، ئەوا هه ر له و شوینه ی خویه وه ئیحرام داده به ستیت، ته نانه ت خه لکی مه ککه ش له خودی مه ککه وه ئیحرام داده به ستن». بوخاری و موسلیم ده یگی پرنه وه

زولحوله یفه: ده که ویته رۆژئاوای مزگه وتی په یامبه ری خواوه و، ۱۴ کم لیوه ی دووره، ئەمڕۆ به «ئهبیار عه لی» ناسراوه.

جوحفه: ده که ویته باشووری رۆژئاوای ناوچه ی «پابغ» هوه، ۲۲ کم لیوه ی دووره.

قه رنولمه نازیل: ده که ویته باکووری «طائف» هوه، ۴۵ کم لیوه ی دووره و ئەمڕۆ به «سه یلولکه بیر» ناسراوه.

یه له مله م: ده که ویته باشووری رۆژئاوای مه ککه وه، ۹۰ کم لیوه ی دووره.

۲۳. عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: «لَمَّا فُتِحَ هَذَا الْمِصْرَانِ أَتَوْا عُمَرَ، فَقَالُوا: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ، إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَدَّ لِأَهْلِ نَجْدٍ قَرْنًا، وَهُوَ جَوْرٌ عَنْ طَرِيقِنَا، وَإِنَّا إِنْ أَرَدْنَا قَرْنًا شَقَّ عَلَيْنَا.

قَالَ: فَأَنْظَرُوا حَذْوَهَا مِنْ طَرِيقِكُمْ، فَحَدَّ لَهُمْ ذَاتَ عِرْقٍ». [رواه البخاري]

قوله: **الْمِصْرَانِ**: أي: البَصْرَةُ وَالْكُوفَةُ.

وقوله: **قَرْنًا**: أي: قَرْنِ الْمَنَازِلِ، شَمَالَ الطَّائِفِ، يَبْعُدُ عَنْهَا خَمْسَةٌ وَأَرْبَعِينَ (٤٥) كِيلُومِثْرًا، وَيُعْرَفُ

الْيَوْمَ بِالسَّيْلِ الْكَبِيرِ.

وقوله: **جَوْزٌ**: مَائِلٌ.

وقوله: **حَذْوَهَا**: مَا يُحَازِيهَا وَيُقَابِلُهَا.

وقوله: **ذَاتَ عِرْقٍ**: شَمَالَ الطَّائِفِ بِمِثَّةٍ (١٠٠) كِيلُومِثْرٍ.

واته:

له ئیبن عومه ره وه خوا له خووی و باوکی رازی بیت، ده لیت: «که به صهره و کوفه
 پرزگار کران، خه لکه که ی به عومه ری کوپی خه طایبان وت: ئه ی پیشه وای
 باوه پرداران، په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم بو خه لکی «نه جد»،
 «قه پرنولمه نازل» ی دیاری کرد که نزیکترین میقاته، به لام له سهر ریگای ئیمه نییه و
 ئه گهر بمانه وی له ویوه ئیحرام دابه سستین قورسه له سهرمان. ئه ویش وتی: له
 ریگاکه ی خو تانه وه له هاوئاستی «قه پرنولمه نازل» ئیحرام دابه سستن، ئه وه بوو
 «زاتوعیرق» ی بو دیاری کردن». بوخاری ده یگپریتته وه

زاتوعیرق: ده که ویته باکووری «طائف» وه به دووری ۱۰۰ کم.

۲۴. عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، أَنَّهُ سَمِعَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا يُسْأَلُ عَنِ الْمُهَلِّ فَقَالَ:

سَمِعْتُ - أَحْسَبُهُ رَفَعَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - فَقَالَ: «**مُهَلُّ أَهْلِ الْعِرَاقِ مِنْ ذَاتِ**

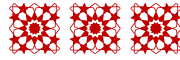
عِرْقٍ». [رواه مسلم]

قوله: **الْمُهَلُّ**: مَوْضِعُ الْإِهْلَالِ.

وقوله: **ذَاتَ عِرْقٍ**: شَمَالَ الطَّائِفِ بِمِثَّةٍ (١٠٠) كِيلُومِثْرٍ.

واته:

له ئه بو زووبهیره وه: «گوینی له جابری کوری عه بدولا بوو پرسپاری ده کرد له باره ی شوینی ئیحرامدا به ستنه وه، ئه ویش وتی گویم لیوو - وایزانه دایه پالی په یامبه ره وه صلی الله علیه وسلم - فهرمووی: «شوینی ئیحرامدا به ستنی خه لکی عیراق له «زاتوعیرق» هویه». موسلیم ده یگپرته وه

ئه و شوینانه ی که په یامبه ری خوا صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ نوژی تییدا کردوه

۲۵. عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَاخَ بِالْبَطْحَاءِ الَّتِي بِذِي الْحُلَيْفَةِ؛ فَصَلَّى بِهَا». [متفق عليه]

قوله: **أَنَاخَ**: أَبْرَكَ رَاحِلَتَهُ.

وقوله: **بِالْبَطْحَاءِ**: مَسِيلٌ فِيهِ دِقَاقُ الْحَصَى.

واته:

له ئیبن عومه ره وه خوا له خووی و باوکی رازی بیت، ده لیت: «په یامبه ری خوا صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ و شتره که ی بیخدا له ناوچه ی «به طحا» که ده که ویته زولحوله یفه وه و ههر له ویش نوژی کرد». بوخاری و موسلیم ده یگپرته وه **به طحا**: شوینیکه لافاوی پیدا ده هات، ورده به ردی تییدا بوو.

۲۶. عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَسْتَقْبَلَ فُرْصَتِي

الْجَبَلِ الَّذِي بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجَبَلِ الطَّوِيلِ نَحْوَ الْكُعْبَةِ؛ يَجْعَلُ الْمَسْجِدَ الَّذِي بَيْنِي ثُمَّ يَسَارَ الْمَسْجِدِ الَّذِي بِطَرْفِ الْأَكْمَةِ.

وَمُصَلَّى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَسْفَلَ مِنْهُ عَلَى الْأَكْمَةِ السَّوْدَاءِ، يَدْعُ مِنَ الْأَكْمَةِ عَشْرَ أَذْرُعٍ أَوْ نَحْوَهَا، ثُمَّ يُصَلِّي مُسْتَقْبِلَ الْفُرْصَتَيْنِ مِنَ الْجَبَلِ الطَّوِيلِ الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَ الْكَعْبَةِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. [متفق عليه]

قوله: **فُرْصَتَيَّ**: تَنْبِيْهُ فُرْصَةٍ وَهِيَ الثَّيْبَةُ الْمُتَرَفِّعَةُ مِنَ الْجَبَلِ.

وقوله: **ثُمَّ**: هُنَاكَ.

وقوله: **الْأَكْمَةُ**: الْمَكَانُ الْمُتَرَفِّعُ عَلَى مَا حَوْلَهُ.

وقوله: **عَشْرَ أَذْرُعٍ**: تُسَاوِي: أَرْبَعَةَ أَمْتَارٍ وَسِتِّينَ سَنِمِثْرًا (٤,٦).

واته:

له ئیبن عومه ره وه خوا له خووی و باوکی رازی بیت، ده لیت: «په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم له «ذی طوی» نوژی کرد که نه مړو به «زاهیر» ناسراوه، له ویدا، پرویکرده دوو پیره وی به رزی کیوه که ی نیوان خووی و نیوان کیوی (طه ویل) که به ره و ئاراسته ی که عبه بوو، [نافع ده لیت: ئه وه بو عه بدولای کوری عومه ر به جوانی شوینه که ی پروونکرده وه] ئه و مزگه وته ی له وی دروستکرا بوو خستییه دهسته چه پی ئه و مزگه وته ی له ته نیشتی ته پۆلکه که وه بوو. شوینی نوژی که ی په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم له خواره وه ی ته پۆلکه ره شه کانه وه بوو، ده گه ز (٤, ٦ م) یان ده وروبه ری ئه وه له ته پۆلکه که دوورده که وته وه و پاشان پرویده کرده پیره وه به رزه که ی کیوی «طه ویل» که ده که ویته نیوان تو و که عبه وه». بوخاری و موسلیم ده یگپړنه وه

٢٧. عَنْ نَافِعٍ، أَنَّ ابْنَ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَخْبَرَهُ: «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَنْزِلُ بِذِي الْحَلِيفَةِ حِينَ يَعْتَمِرُ، وَفِي حَجَّتِهِ حِينَ حَجَّ تَحْتَ سَمُرَةٍ فِي مَوْضِعِ الْمَسْجِدِ الَّذِي بِذِي الْحَلِيفَةِ.

وَكَانَ إِذَا رَجَعَ مِنْ غَزْوٍ كَانَ فِي تِلْكَ الطَّرِيقِ أَوْ حَجٍّ أَوْ عُمْرَةٍ هَبَطَ مِنْ بَطْنِ وَادٍ، فَإِذَا ظَهَرَ مِنْ بَطْنِ وَادٍ أَنَاخَ بِالْبَطْحَاءِ الَّتِي عَلَى شَفِيرِ الْوَادِي الشَّرْقِيَّةِ، فَعَرَسَ ثُمَّ حَتَّى يُصْبِحَ، لَيْسَ عِنْدَ الْمَسْجِدِ الَّذِي بِحِجَارَةٍ وَلَا عَلَى الْأَكْمَةِ الَّتِي عَلَيْهَا الْمَسْجِدُ.

كَانَ ثُمَّ خَلِيجٌ يُصَلِّي عَبْدُ اللَّهِ عِنْدَهُ فِي بَطْنِهِ كُثْبٌ، كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ يُصَلِّي. [رواه البخاري]

قوله: **سَمُرَةٌ**: ضَرْبٌ مِنْ شَجَرِ الطَّلْحِ.

وقوله: **وَادٍ**: هُوَ وَادِي الْعَقِيقِ.

وقوله: **أَنَاخَ**: أَتَبَرَكَ رَاحِلَتُهُ.

وقوله: **شَفِيرِ**: طَرْفِ.

وقوله: **فَعَرَسَ**: التَّعَرِيسُ: نُزُولُ الْمُسَافِرِ آخِرَ اللَّيْلِ نَزْلَةً لِلنَّوْمِ وَالِاسْتِرَاحَةِ.

وقوله: **ثُمَّ**: هُنَاكَ.

وقوله: **الْأَكْمَةُ**: الْمَكَانُ الْمُرْتَفِعُ عَلَى مَا حَوْلَهُ.

وقوله: **خَلِيجٌ**: وَادٍ لَهُ عُمُقٌ.

وقوله: **كُثْبٌ**: رَمْلٌ مُجْتَمِعٌ.

واته:

له نافع وه ده لیت: عه بدولای کوری عومه ر بوی باسکردم که: «په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم که عومره ی بکر دایه له «زولحوله یفه» لایده دا، ههروه ها بۆ چه جیش وای کرد له ژیر دار «سه موره» یه کدا لایدا له شوینی ئه وه مزگه وته ی ئیستا له «زولحوله یفه» دایه. ههروه ها ئه گهر به و ریگایه له غه زایه ک یان چه ج یان عومره بگه پریایه ته وه ئه و له ناوه راستی شیوی «عه قیق» وه ده هاته وه، هه رکه له شیوه که وه دهر بکه وته ی له به طحا و شتره که ی بیخده دا که ده که ویته که ناری دیوی پوژ هه لات ی شیوه که وه، جا له وی بۆ ماندویتی شکاندن لایده دا تا به ره به یان، نه ک له و شوینه ی که ئه مپو به به رد بوونیا دنرا وه، وه نه له و شوینه به رزه شی که مزگه وتی لی

درووستکراوه. به لام له ویدا که نداویکی قول هه بوو ئیین عومه ری له ویدا نوژی ده کرد، له ناوه راستی ئه و که نداوه دا لمی کو بووه و هی به رزی لیوو، جا ئه م شوینه هه مان ئه و شوینه بوو که په یامبه ری خوا نوژی تیدا ده کرد. بوخاری ده یگیرته وه

۲۸. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا خَرَجَ إِلَى مَكَّةَ يُصَلِّي فِي مَسْجِدِ الشَّجَرَةِ، وَإِذَا رَجَعَ صَلَّى بِذِي الْحَلِيفَةِ بِبَطْنِ الْوَادِي، وَبَاتَ حَتَّى يُصْبِحَ». [رواه البخاري]

قوله: **مَسْجِدِ الشَّجَرَةِ**: أَي: أَلْتِي عِنْدَ مَسْجِدِ ذِي الْحَلِيفَةِ.
قوله: **بِذِي الْحَلِيفَةِ**: جَنُوبَ غَرْبِ الْمَسْجِدِ النَّبَوِيِّ، يَبْعُدُ عَنْهُ أَرْبَعَةُ عَشَرَ (١٤) كِيلُومِثْرًا، وَيُعْرَفُ الْيَوْمَ بِأَنْبِيَارِ عَلِيٍّ.

واته:

له ئیین عومه ره وه خوا له خو ی و باوکی رازی بی، ده لیت: «ئه گهر په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم بر وشتایه بو مه ککه، له مزگه وتی «دار» که نوژی ده کرد، (واته: ئه و داره ی لای مزگه وته که یه)، که ده شگه پرایه وه له ناو شیوی «عه قیق» له «زولحوله یفه» لایده دا و نوژی ده کرد و تیدا ده مایه وه تا به یانی ده کرده وه. بوخاری ده یگیرته وه

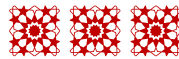
شه که تیده رکردن له «زولحوله یفه» له کوتایی شه و

۲۹. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: «أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَتَى وَهُوَ فِي مُعَرَّسِهِ مِنْ ذِي الْحَلِيفَةِ فِي بَطْنِ الْوَادِي؛ فَقِيلَ: إِنَّكَ بِبَطْحَاءِ مُبَارَكَةٍ». [متفق عليه]

قوله: **مُعَرَّسِهِ**: مَوْضِعٌ تَعْرِيسُهُ، وَالتَّعْرِيسُ: نُزُولُ الْمُسَافِرِ آخِرَ اللَّيْلِ نَزْلَةً لِلتَّوَمِّ وَالْإِسْتِرَاحَةِ.

واته:

له ئیبن عومه ره وه خوا له خوئی و باوکی رازی بیټ، ده لیت: «له کوټایی شه ودا په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم له ناوچه ی «زولحوله یفه» له ناو شیوی «عه قیق» خه وتبوو بو شه که تی ده رکردن، وه عاده تی بوو له و شوینه لایده دا بو ماندوو یه تی شکاندن، جا خه ونی بینی پیا ن وت: تو له «به طحا» یه کی پیروزی». بوخاری و موسلیم ده یگیرنه وه

۳۰. عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: «بَاتَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِذِي الْحُلَيْفَةِ مَبْدَأَهُ، وَصَلَّى فِي مَسْجِدِهَا». [رواه مسلم]

قوله: **بِذِي الْحُلَيْفَةِ**: جَنُوبَ غَرْبِ الْمَسْجِدِ النَّبَوِيِّ، يَبْعُدُ عَنْهُ أَرْبَعَةُ عَشَرَ (١٤) كِيلُومِثْرًا، وَيُعْرَفُ الْيَوْمَ بِأَبْيَارِ عَلِيٍّ. وقوله: **مَبْدَأَهُ**: أَيْبَدَأَ شُرُوعِهِ فِي سَفَرِهِ.

واته:

له ئیبن عومه ره وه خوا له خوئی و باوکی رازی بیټ، ده لیت: «په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم سه ره تایی سه فه رکردنی شه و له «زولحوله یفه» دا ده مایه وه، هه ر له مزگه وته که شی نوژی ده کرد». موسلیم ده یگیرته وه

که سیك له ئیحرامدا بیټ چی ده پوښیت؟

۳۱. عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: «أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَا يَلْبَسُ الْمُحْرِمُ مِنَ الثِّيَابِ؟

فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا تَلْبَسُوا الْقُمُصَ، وَلَا الْعَمَائِمَ، وَلَا السَّرَاوِيلَاتِ، وَلَا الْبَرَانِسَ، وَلَا الْحِفَافَ، إِلَّا أَحَدٌ لَا يَجِدُ النَّعْلَيْنِ؛ فَلْيَلْبَسِ الْحَقِيْنِ، وَلْيَقْطَعْهُمَا أَسْفَلَ

مِنَ الْكُعْبَيْنِ.

وَلَا تَلْبَسُوا مِنَ الثِّيَابِ شَيْئاً مَسَّهُ الزَّعْفَرَانُ وَلَا الْوَرُسُ. [متفق عليه]
زَادَ الْبُخَارِيُّ فِي رِوَايَةٍ: «وَلَا تَنْتَقِبِ الْمَرْأَةُ الْمُحْرِمَةُ، وَلَا تَلْبَسِ الْقَفَازِينَ».

قوله: الْقُمُصُ: جَمْعُ قَمِيصٍ؛ وَهُوَ الثَّوْبُ الْمَخِيطُ بِكُمَيْنِ.

وقوله: السَّرَاوِيلَاتِ: جَمْعُ سِرْوَالٍ؛ وَهُوَ مَعْرُوفٌ.

وقوله: الْبَرَانِسُ: جَمْعُ بُرْنُسٍ؛ وَهُوَ ثَوْبٌ رَأْسُهُ مِنْهُ مُلْتَزِقٌ بِهِ.

وقوله: الْخِفَافُ: جَمْعُ خُفٍّ؛ وَهُوَ مَا يَسْتُرُ الْقَدَمَ.

وقوله: الْوَرُسُ: نَبْتُ أَصْفَرٍ، طَيِّبُ الرِّيحِ، يُصْبَغُ بِهِ.

واته:

له ئیبن عومهروه خوا له خوئی و باوکی رازی بیټ، ده لیت: «پیاویک پرسپاری کرد له په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم: ئه گهر که سیک له ئیحرامدا بیټ چی بیو شیت؟ په یامبه ری خواش له وه لameda (باسی ئه و شتانه ی کرد که نابیت بیو شیت و) فهرمووی: کراس له بهر مه کهن، سهروین له سهر مه کهن، شهروال له پی مه کهن، «بورنوس» مه پوشن (کراسیکه سه ره که ی پیوه یه)، سوّل (گوره وه ی چه رمینی بیتووک) مه گهر که سیک نه علی ده ست نه که ویت، ئه و با سوّل له پی بکات، به لام له خوار قوله پیکانییه وه با بیپریت، ههروه ها جلیک مه پوشن که زه عفهران و «وه پرس» (گیاهه کی زهردی بون خوشه ی بهرکه و تبی). بوخاری و موسلیم ده یگپنه وه

بوخاری له ریوایه تیکدا زیاتری هیناوه: «وه ئافرهت که له ئیحرامدا بوو با نیقاب نه کات و ده سته کیشیش له ده ست نه کات».

۳۲. عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: «سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْطُبُ

بِعَرَفَاتٍ: مَنْ لَمْ يَجِدِ النَّعْلَيْنِ فَلْيَلْبَسِ الْحَقَيْنِ، وَمَنْ لَمْ يَجِدْ إِزَاراً فَلْيَلْبَسِ سَرَاوِيلَ -

لِلْمُحْرِمِ -». [متفق عليه]

واته:

له ئیبن عه عباسه وه خوا له خوئی و باوکی رازی بیت، ده لیت: «له عهره فاتدا گویم له په یامبه ری خوا بوو صلی الله علیه وسلم وتاری دها و فهرمووی: ههرکهس له ئیحرامدا بوو، نه علی دهست نه کهوت له پیی بکات با سوّل له پیی بکات، ههرکه سیش بهرکوش (خوارپوش) یکی دهست نه کهوت با شهروال بیوشیت». بوخاری و موسلیم دهیگیرنه وه

۳۳. عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: «أُنْطَلِقَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ الْمَدِينَةِ بَعْدَ مَا تَرَجَّلَ وَأَدَّهَنَ وَلَبَسَ إِزَارَهُ وَرِدَاءَهُ هُوَ وَأَصْحَابُهُ، فَلَمْ يَنْهَ عَنْ شَيْءٍ مِنَ الْأُرْدِيَةِ وَالْأُزْرِ ثُلْبُسٍ إِلَّا الْمَرْعَفَةَ الَّتِي تَرَدُّعُ عَلَى الْجِلْدِ.

فَأَصْبَحَ بِذِي الْحُلَيْفَةِ، رَكِبَ رَاحِلَتَهُ حَتَّى اسْتَوَى عَلَى الْبَيْدَاءِ؛ أَهْلٌ هُوَ وَأَصْحَابُهُ، وَقَلَدَ بَدَنَتَهُ، وَذَلِكَ لِحَمْسٍ بَقِيْنَ مِنْ ذِي الْقَعْدَةِ.

فَقَدِمَ مَكَّةَ لِأَرْبَعِ لَيَالٍ خَلَوْنَ مِنْ ذِي الْحِجَّةِ، فَطَافَ بِالْبَيْتِ، وَسَعَى بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ، وَلَمْ يَحِلَّ مِنْ أَجْلِ بُدْنِهِ لِأَنَّهُ قَلَدَهَا.

ثُمَّ نَزَلَ بِأَعْلَى مَكَّةَ عِنْدَ الْحُجُونِ وَهُوَ مُهْلٌ بِالْحَجِّ، وَلَمْ يَقْرَبِ الْكَعْبَةَ بَعْدَ طَوَافِهِ بِهَا حَتَّى رَجَعَ مِنْ عَرَفَةَ.

وَأَمَرَ أَصْحَابَهُ أَنْ يَطُوفُوا بِالْبَيْتِ وَبَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ، ثُمَّ يَقْصُرُوا مِنْ رُؤُوسِهِمْ ثُمَّ يَحْلُوا - وَفِي رِوَايَةٍ: «ثُمَّ يَحْلُوا وَيَحْلِقُوا أَوْ يَقْصُرُوا» -، وَذَلِكَ لِمَنْ لَمْ يَكُنْ مَعَهُ بَدَنَةٌ قَلَدَهَا،

وَمَنْ كَانَتْ مَعَهُ أَمْرَأَتُهُ فَهِيَ لَهُ حَلَالٌ، وَالطَّيْبُ وَالثِّيَابُ». [رواه البخاري]

قوله: تَرَجَّلَ: سَرَحَ شَعْرَهُ.

وقوله: أَدَّهَنَ: اسْتَعْمَلَ الدُّهْنَ.

وقوله: الْمَرْعَفَةُ: الْمَصْبُوعَةُ بِالزَّعْفَرَانِ.

وقوله: **تَرَدُّعٌ عَلَى الْجِلْدِ**: تَنْفُضُ صِبْغَهَا عَلَيْهِ.

وقوله: **الْبَيْدَاءُ**: غَرْبَ ذِي الْحُلَيْفَةِ بَعْدَ وَاْدِي الْعَقِيقِ مُبَاشَرَةً، تَبْعُدُ عَنِ الْمَسْجِدِ النَّبَوِيِّ خَمْسَةَ عَشَرَ (۱۵) كِيلُومِثْرًا تَقْرِيبًا.

وقوله: **وَقَلَّدَ**: عَلَّقَ شَيْئًا فِي عُنُقِ الْهَدْيِ.

وقوله: **بَدَنَتُهُ**: الْبَدَنَةُ: نَاقَةٌ أَوْ بَقَرَةٌ تُنَحَرُ بِمَكَّةَ.

وقوله: **الْحُجُونُ**: شَمَالَ شَرْقِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ، يَبْعُدُ عَنْهُ اثْنَيْنِ (۲) كِيلُومِثْرٍ، يُسَمَّى الْيَوْمَ: رِيعَ الْحُجُونِ.

واته:

له ئیبن عه بیاسه وه خوا له خوئی و باوکی رازی بیت ده لیت: «دوای ئه وهی په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم سهر و ږیشی خوئی به بوئی خوش چه ور کرد و، شانه ی کرد، وه خوئی و هاوه لانی شانپوش (ئیزار) و بهرپوش (ریدا) یان له بهر کرد، له مه دینه وه بهر وه مه ککه که و تنه ږی، وه ږیگری نه کرد له پویشینی هیچ شانپوشیک یان بهرپوشیک بیجگه له وهی زه عفه راناوکی واکرایت ږه نگبده وه و له ش زه ردبکات. ئه وه بوو ئه و ږوژه ږویشته زولحوله یفه و شه وی له وی مایه وه (یان به یانی گه یشته زولحوله یفه)، به یانی به که ی سواری و لاهه که ی بوو تا سه رکه و ته سهر کیوی «بهیدا»، له وی خوئی و هاوه لانی ئیحرامیان دابه ست، وه وشتره دیارییه کان (هه دی) که داینا بوو له مه ککه سهریان بېریت، له وی نیشانی کردن، ئه مه هیشتا بو مانگی حاجیان پینج ږوژی مابوو، ئه وه بوو له چواری مانگی حاجیاندا گه یشته مه ککه، ته وافی بهیت و سه عی نیوان صه فا و مه ږوهی کرد، به لام ئیحرامی نه شکاند له بهر وشتره دیارییه کانی چونکه نیشانی کردبوون. ئینجا له سه رووی مه ککه وه له لای «حه جوون» لایدا و بارگه که ی خست، ئه و ئیحرامی به ستبوو به حه ج به ته نها، جا که ته وافی کرد ئیتر نزیکی که عبه نه که و ته وه تا گه ږایه وه له وه ستان له عه ره فات. به لام فه رمانیدا به هاوه لانی که ئه وان ته وافی که عبه و سه عی نیوان صه فا

و مهروه ئه نجام بدهن، که تهواویان کرد مووی سهریان کوورت بکه نه وه و ئیحرام بشکینن - له پریوایه تیکدا: **مووی سهریان بتاشن یان کوورتی بکه نه وه** - ئه مهش بۆ ئهوانه ی که وشتری دیاری نیشانه کراویان له گه ل خویاندا نه هینابوو، ههر که سیکیش ژنه که ی له گه لدایه ئهوا دوای ئیحرامشکاندن بۆی هه لال ده بیت ههروه ها بۆنی خوش و جلوه رگی ئاسایش». بوخاری و موسلیم ده یگێر نه وه

بۆنخوش له خۆدان له کاتی ئیحرامدا

۳۴. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: «كُنْتُ أَطِيبُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِإِحْرَامِهِ قَبْلَ أَنْ يُحْرِمَ، وَلِحِلِّهِ قَبْلَ أَنْ يَطُوفَ بِالْبَيْتِ». **زَادَ مُسْلِمٌ فِي رِوَايَةٍ: «بِطِيبٍ فِيهِ مِسْكٌ».** [متفق عليه]

واته:

له عایشه وه خوی لی رازی بیت، ده لیت: «به دهستی خۆم له کاتی ئیحرامدا په یامبه ری خوام صلی الله علیه وسلم بۆنخوش ده کرد پیش ئیحرام به ستنی، ههروه ها دوای ئیحرامشکاندنیش ئه وه م بۆ ده کرد، پیش ئه وه ی ته وافی ئیفازه بکات به دهوری که عبه دا». بوخاری و موسلیم ده یگێر نه وه

۳۵. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: «طَبِيتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِيَدِي بِذَرِيرَةٍ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ؛ لِلْحِلِّ وَالْإِحْرَامِ». [متفق عليه]

قوله: **بِذَرِيرَةٍ**: نَوْعٌ مِنَ الطَّيِّبِ.

واته:

له عائیشه وه خوی لی رازی بیت، ده لیت: «له جه جی مالئاواییدا به دهستی خوم به بونی «زهریره» (جوره بونیکه) په یامبهری خوام صلی الله علیه وسلم بونخوش کرد، نه مه م بؤ ده کرد هم بؤ کاتی ئیحرام شکاندن هه م بؤ کاتی ئیحرام دابه ستنی». بوخاری و موسلیم ده یگیرنه وه

۳۶. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَرَادَ أَنْ يُحْرِمَ: يَتَطَيَّبُ بِأَطْيَبِ مَا يَجِدُ، ثُمَّ أَرَى وَبَيْضَ الدُّهْنِ فِي رَأْسِهِ وَلِحْيَتِهِ بَعْدَ ذَلِكَ». [متفق عليه]

قوله: وَيَبِضُّ: بَرِيقٌ.

واته:

له عائیشه وه خوی لی رازی بیت، ده لیت: «ئه گهر په یامبهری خوا صلی الله علیه وسلم ویستی ببوایه ئیحرام به ستیت: به باشتین بون خوی بونخوش ده کرد ته نانهت له وه و دواش بریقه ی چه وری بونه که م به سهر و ریشیه وه به دی ده کرد». بوخاری و موسلیم ده یگیرنه وه

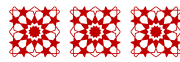
۳۷. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: «كُنْتُ أَطَيَّبُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، ثُمَّ يَطُوفُ عَلَى نِسَائِهِ، ثُمَّ يُصْبِحُ مُحْرِمًا يَنْضَحُ طَيِّبًا». [متفق عليه]

قوله: يَنْضَحُ: يَفُوحُ.

واته:

له عائیشه وه خوی لی رازی بیت، ده لیت: «به دهستی خوم په یامبهری خوام صلی الله علیه وسلم بونخوش ده کرد، پاشان ده گه را به سهر ژنه کانیدا و سهر جیی له گه ل ده کردن، پاشان به یانییه که ی ئیحرامی ده به ست، که چی هیشتا هه ر بونه

خوشه‌ک‌هی لیوه ده‌هات». بوخاری و موسلیم ده‌یگیرنه‌وه

به‌مله‌وه‌کردن و نیشان‌کردنی حوشر

۳۸. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: «فَتَلْتُ قَلَائِدَ بُدْنِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِيَدَيَّ - زَادًا فِي رِوَايَةٍ: «مِنْ عَهْنٍ» -، ثُمَّ أَشْعَرَهَا وَقَلَّدَهَا، ثُمَّ بَعَثَ بِهَا إِلَى الْبَيْتِ، وَأَقَامَ بِالْمَدِينَةِ، فَمَا حَرَّمَ عَلَيْهِ شَيْءٌ كَانَ لَهُ حِلًّا». [متفق عليه]

قوله: فَتَلْتُ: مِنْ فَتَلَهُ يَفْتِلُهُ: إِذَا لَوَاهُ.

وقوله: قَلَائِدَ: جَمْعُ قَلَادَةٍ؛ وَهِيَ مَا يُعَلَّقُ بِالْعُنُقِ.

وقوله: بُدْنٍ: جَمْعُ بَدَنَةٍ؛ وَهِيَ نَاقَةٌ أَوْ بَقَرَةٌ تُنَحَرُ بِمَكَّةَ.

وقوله: أَشْعَرَهَا: إِشْعَارُ الْبُدْنِ: أَنْ يُشَقَّ أَحَدُ جَنْبَيْ سَنَامِهَا حَتَّى يَسِيلَ دَمُهَا.

وقوله: وَقَلَّدَهَا: عَلَّقَ شَيْئًا فِي عُنُقِهَا لِيُعْلَمَ أَنَّهَا هَذِي.

واته:

له عائشه‌وه خ‌وای لی‌ رازی بی‌ت، ده‌لی‌ت: «به ده‌ستی خ‌وم ملوانکه‌م له ملی حوشره دیاریه‌کانی په‌یامبه‌ری خوا صلی الله علیه وسلم باده‌دا و ده‌ه‌ونییه‌وه، - له‌ریوایه‌تیک‌دا: به‌ه‌ندی خ‌وری که هه‌مبوو له ملی وشره‌کان بامده‌دا، پاشان نیشانی ده‌کرد و شتیکی له ملی ده‌کرد، پاشان ده‌یناردن ب‌و که‌عبه، خ‌ویشی له مه‌دینه‌دا ده‌مایه‌وه و به‌م دیاری ناردنه ب‌و مه‌ککه هیچی له‌سه‌ر حه‌رام نه‌ده‌بوو که پیشتر حه‌ل‌ال‌بوو‌یت». بوخاری و موسلیم ده‌یگیرنه‌وه

۳۹. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: «أَهْدَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّةً إِلَى الْبَيْتِ عَنَّمَا فَقَلَّدَهَا». [متفق عليه]

واته:

له عائیشه وه خوای لی رازی بیت، ده لیت: «جاریکیان په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم مه پریکی کرده دیاری بو که عبه، شتیکیشی کرده ملی».

۴۰. عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: «صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الظُّهْرَ بِذِي الْحُلَيْفَةِ، ثُمَّ دَعَا بِنَاقَتِهِ فَأَشْعَرَهَا فِي صَفْحَةٍ سَنَامِهَا الْأَيْمَنِ، وَسَلَتَ الدَّمَ، وَقَلَدَهَا نَعْلَيْنِ، ثُمَّ رَكَبَ رَاحِلَتَهُ، فَلَمَّا أَسْتَوَتْ بِهِ عَلَى الْبَيْدَاءِ أَهَلَ بِالْحَجِّ». [رواه مسلم]

قوله: **فَأَشْعَرَهَا**: إِشْعَارُ الْبُذْنِ: أَنْ يُشَقَّ أَحَدُ جَنْبَيْ سَنَامِهَا حَتَّى يَسِيلَ دَمُهَا. وقوله: **صَفْحَةٍ**: جَانِبٍ.

وقوله: **وَسَلَتَ الدَّمَ**: أَرَاَلَهُ وَمَسَحَهُ.

وقوله: **وَقَلَدَهَا نَعْلَيْنِ**: أَيُّ: عَلَّقَهُمَا فِي عُنُقِهَا؛ لِيُعْلَمَ أَنَّهَا هَدْيٌ.

وقوله: **الْبَيْدَاءِ**: غَرَبَ ذِي الْحُلَيْفَةِ بَعْدَ وَاذِي الْعَقِيقِ مُبَاشَرَةً، تَبْعُدُ عَنِ الْمَسْجِدِ النَّبَوِيِّ خَمْسَةَ عَشَرَ (١٥) كِيلُومِتْرًا تَقْرِبًا.

واته:

له ئیبن عه عباسه وه خوا له خووی و باوکی رازی بیت، ده لیت: «په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم نوئیری نیوه پووی له «زولحو له یفه» کرد، پاشان فه رمانیکرد و شتره که ی بو بهینن، ئه ویش لای راستی پشتی بریندار کرد و نیشانی کرد و خوینی لیچورا و دوو نه علی کرد به ملی، پاشان سواری و لاخه که ی بوو، که گه یشته سه ر کیوی «بهیدا»، ئیحرامی به ست به حه ج». موسلیم ده یگپرته وه

سواربوونی و شتریک که کراوته دیاری بو بهیت (هَدْي)

۴۱. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأَى رَجُلًا يَسُوقُ

بَدَنَّةً، فَقَالَ: **أَرْكَبْهَا**، قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّهَا بَدَنَّةٌ! فَقَالَ: **أَرْكَبْهَا، وَبِلَكَ** - فِي الثَّانِيَةِ، أَوْ فِي الثَّالِثَةِ -). [متفق عليه]

واته:

له ئەبو هورهیره وه خوا ی لی رازی بیټ، ده لیت: «په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم پیاوړکی بینی و شتره که ی داوه ته بهر و لییده خووریت، خوشی به پیی ده پروات، فهرمووی: سواری ببه، وتی: ئە ی په یامبه ری خوا، ئە مه و شتری دیاری مه ککه یه! چۆن ده بیټ سواری بیم! له جاری دووهم یان سییه م بوو فهرمووی: ئە ی تیا بجیت! پیټ ده لیم: سواری ببه!». بوخاری و موسلیم ده یگړنه وه

٤٢. عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، أَنَّهُ سُئِلَ عَنْ رُكُوبِ الْهَدْيِ، فَقَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «**أَرْكَبْهَا بِالْمَعْرُوفِ إِذَا أُلْحِثَتْ إِلَيْهَا، حَتَّى تَحْدَ ظَهْرًا**».

[رواه مسلم]

قوله: **أُلْحِثَتْ**: س.

وقوله: **ظَهْرًا**: مَرَكُوبًا.

واته:

له جابری کور ی عه بدو لاوه خوا له خوی و باوکی رازی بیټ: «که له باره ی سواری بوونی و لاخی دیاری که عبه وه پر سیاری لیکرا، وتی: گویم له په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم بوو له و باره وه فهرمووی: ئە گهر ناچار بوویت، ئەوا به شیویه کی رهوا سواری ببه هه تا ئە وهندی و لاخیکی دیکه ت ده ست ده که ویت». موسلیم ده یگړیته وه

چی به «هه دی» ده کریت گهر له ریگا په کی کهوت؟

۴۳. عَنِ ذُوَيْبِ أَبِي قَبِيصَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَبْعَثُ مَعَهُ بِالْبُذْنِ، ثُمَّ يَقُولُ: إِنَّ عَطِبَ مِنْهَا شَيْءٌ فَخَشِيتَ عَلَيْهِ مَوْتًا فَأَنْحَرَهَا، ثُمَّ أَغْمَسَ نَعْلَهَا فِي دِمِهَا، ثُمَّ أَضْرَبَ بِهِ صَفْحَتَهَا، وَلَا تَطْعَمَهَا أَنْتَ وَلَا أَحَدٌ مِنْ أَهْلِ رُقُقَتِكَ». [رواه مسلم]

قوله: بِالْبُذْنِ: جَمْعُ بَذْنَةٍ؛ وَهِيَ نَاقَةٌ أَوْ بَقَرَةٌ تُنْحَرُ بِمَكَّةَ.

وقوله: عَطِبَ: قَرُبَ مِنَ الْهَلَاكِ.

واته:

له «ذوئیب» ی ئه بی قه بیصه وه خوا ی لی رازی بیت، ده لیت: «په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم به مندا و شتری دیاری که عبه ی له مه دینه وه دهنارد، وه پیی ده وتم: ئه گهر ههر کامیان له ریگادا په کی کهوت و ترسایت تیا بجیت، ههر له وی سهری بره و نه عله که ی ملی دابکه نه و بیژنه به خوینه کهیدا و بیده له لا ته نیشتی پشتی ئاژه له که، تا که سیک به ویدا تیپه ربوو بزانی تئمه «هه دی» بووه و په کی که وتوو و به شیوازیکی شهرعی سهرپراوه و لیی بخوات، به لام خوت و هاوکاروانه کهت کهستان لیی نه خون». موسلیم ده یگپریته وه

هاوبه شدانه ران له کاتی «له به یك» کردندا چیان دهوت؟

۴۴. عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: «كَانَ الْمُشْرِكُونَ يَقُولُونَ: لَبَيْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ، فَيَقُولُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: وَيْلَكُمْ، قَدْ قَدْ، فَيَقُولُونَ: إِلَّا شَرِيكًا هُوَ لَكَ، تَمْلِكُهُ وَمَا مَلَكَ، يَقُولُونَ هَذَا وَهُمْ يَطُوفُونَ بِالْبَيْتِ». [رواه مسلم]

قوله: لَبَيْكَ: إِقَامَةٌ عَلَى طَاعَتِكَ بَعْدَ إِقَامَةٍ.

وقوله: **قَدْ قَدْ: أَي: كَفَاكُمْ هَذَا الْكَلَامُ، فَأَقْتَصِرُوا عَلَيْهِ.**

واته:

له ئیبن عه عباسه وه خوا له خووی و باوکی رازی بیت، ده لیت: «هاوبه شدانه ران له کاتی «له بیهیک» کردنی چه جدا، ده یانوت: خواجه وه لامت ده ده مه وه دواي وه لامدانه وه، هیچ هاوبه شیکت نیه، ئا لیره ئیتر په یامبه ری خوا پییده وتن: تیابچن وا زیاتر ده لین! ئه وهنده به سه به سه زیاتر مه لین، به لام ئه وان ده یانوت: ته نها هاوبه شیک نه بیت، هه ته، به لام ئه ویش هه ر تو خاوه نیت. ئه مه یان ده وت له کاتی ته وافر دنیان به ده وری که عبه دا». موسلیم ده یگیر یته وه

شیوازی «له بیهیک» کردنی په یامبه ری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

٤٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: «سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُهْلُ مُلَبَّدًا، يَقُولُ: **لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ، إِنَّ الْحَمْدَ وَالنَّعْمَةَ لَكَ وَالْمُلْكَ، لَا شَرِيكَ لَكَ، لَا يَزِيدُ عَلَى هَؤُلَاءِ الْكَلِمَاتِ.**» [متفق عليه]

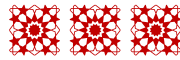
قوله: **مُلَبَّدًا: أَي: جَعَلَ فِي رَأْسِهِ شَيْئًا نَحْوَ الصَّمْغِ لِيَجْتَمَعَ شَعْرُهُ.**

وقوله: **لَبَّيْكَ: إِقَامَةٌ عَلَى طَاعَتِكَ بَعْدَ إِقَامَةٍ.**

واته:

له ئیبن عومه ره وه خوا له خووی و باوکی رازی بیت، ده لیت: «گویم له په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم بوو ئیحرامی به ست له حالیکدا قره سه ری به چریشیک پیکه وه ده نووسان و ده یفه رموو: «خوایه وه لامدانه وهی خوّم بو تو دووپاتده که مه وه جار له دواي جار، فه رمانبه ردار و گوپرایه ل و ملکه چتم، خوایه وه لامدانه وه م بو تو دووپاتده که مه وه ته نها تو خاوه نی هه موو شتیکی به بی هیچ هاوبه شیک، خوایه

وه لامدانه وهم بۆت دووپاتده که مه وه سوپاس و ستایش و شوکرانه ته نها شایسته ی
تویه و هه موو نیعمه تیک له تۆوه یه و ته نها تۆ به خشه رییت، وه تۆ خاوه نی هه موو
شتیکی بی هیچ هاو به ش و شه ریکیک. له مانه زیاتری نه ده وت.»

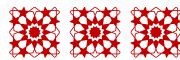

دهنگ بهرز کردنه وه له کاتی «له به یك» کردندا

۴۶. عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ وَأَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَا: «قَدِمْنَا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَنَحْنُ نَصْرُخُ بِالْحَجِّ صُرَاخًا». [رواه مسلم]

واته:

له جابری کوپی عه بدولا و ئه بو سه عیدی خودرییه وه خوی له هه ردو وکیان
پازی بیت، ده لێن: «له گه ل په یامبه ری خوا دا صلی الله علیه وسلم پویشتین بۆ
حه ج، به هاوار کردن ته لیه مان ده کرد».

۴۷. عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ بِوَادِي الْأَزْرَقِ فَقَالَ: أَيُّ وَادٍ هَذَا؟ فَقَالُوا: هَذَا وَادِي الْأَزْرَقِ.

قَالَ: كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ هَابِطًا مِنَ الثَّنِيَّةِ - زَادَ فِي رِوَايَةٍ: «وَاضِعًا إصْبَعَيْهِ فِي أُذُنَيْهِ» -، وَلَهُ جُؤَارٌ إِلَى اللَّهِ بِالتَّلْبِيَةِ.

ثُمَّ أَتَى عَلَى ثَنِيَّةٍ هَرَشَى فَقَالَ: أَيُّ ثَنِيَّةٍ هَذِهِ؟ قَالُوا: ثَنِيَّةُ هَرَشَى.

قَالَ: كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى يُوسُفَ بْنِ مَتَّى عَلَيْهِ السَّلَامُ عَلَى نَاقَةٍ حَمْرَاءَ جَعْدَةٍ، عَلَيْهِ جُبَّةٌ مِنْ

صُوفٍ، خِطَامُ نَاقَتِهِ خُلْبَةٌ وَهُوَ يَلْبِي». [رواه مسلم]

قوله: وَادِي الْأَزْرَقِ: شَمَالُ عُسْفَانَ بِعَشْرَةِ (١٠) كِيلُومِثْرَاتٍ، وَيُعْرَفُ الْآنَ بِغُرَانَ.

وقوله: الثَّنِيَّةُ: الطَّرِيقُ فِي الْجَبَلِ.

وقوله: **جُؤَارٌ**: صَوْتُ عَالٍ.

وقوله: **ثَنِيَّةٌ هَرَشَى**: شَرْقُ الْجُحْفَةِ، تَبْعُدُ عَنْهَا سِتَّةَ (٦) كِيلُومِتْرَاتٍ.

وقوله: **جَعْدَةٌ**: مُجْتَمِعَةُ الْخَلْقِ شَدِيدَةٍ.

وقوله: **جُبَّةٌ**: الْجُبَّةُ: لِبَاسٌ طَوِيلٌ، قَصِيرُ الْأَكْمَامِ، يُلبَسُ فَوْقَ الثِّيَابِ.

وقوله: **خِطَامٌ**: حَبْلٌ يُشَدُّ عَلَى رَأْسِ الْبَعِيرِ.

وقوله: **خُلْبَةٌ**: لَيْفُ النَّخْلِ.

واته:

له ئیبن عه عباسه وه خوا له خوی و باوکی رازی بیټ، ده لیت: «په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم به دۆلی «ئه زره ق» دا تیپه ربوو، فهرمووی: ئەم شیوووه ناوی چیه؟ وتیان: ئەمه ناوی دۆلی «ئه زره ق»، فهرمووی: ده لیت ئیستا موسا له بهر چاومه و سهیری ده کهم کاتیک له مله که وه دابه زی و ههردوو په نجهی خوی خستۆته ههردوو گوئییه وه و به دهنگی به زر «له بیهیک» ده کات، پاشان گه یشته سه ر مله ی «هه رشا»، فهرمووی: ئەمه چ گه رده یه که؟ وتیان: گه رده ی «هه رشا» یه، فهرمووی: ده لیت ئیستا یونسی کوری مه تتا له پیش چاومه و سهیری ده کهم له سه ر وشتریکی سووری قه له وی پر گوشته، جبه یه کی خووری له به ردایه ره شمه ی وشتره که ی له ریشالی خورمایه، خه ریکی «له بیهیک» کردنه». موسلیم ده یگێرته وه **مله ی «هه رشا»**: ده که ویته باشووری ناوچه ی جو حفه وه و ٦ کم لیوه ی دووره.

ئیحرام دابه ستنی په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم

٤٨. عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: «سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُلَبِّي بِالْحَجِّ

وَالْعُمْرَةِ جَمِيعًا». [متفق عليه]

واته:

له ئه نه سی کوری مالکوه وه خوی لی رازی بیت، ده لیت: «گویم له په یامبه ری خوا بوو صلی الله علیه وسلم ئیحرامی جهج و عومره ی پیکه وه به ست (و فهرمووی: لَبَّيْكَ عُمْرَةً وَحَجًّا)». بوخاری و موسلیم ده یگێرنه وه

۴۹. عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: «أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَبَّى بِالْحَجِّ وَحْدَهُ». [متفق عليه]

واته:

له ئیبن عومره وه خوا له خوی و باوکی رازی بیت، ده لیت: «په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم ته نها ئیحرامی به جهج به ست». بوخاری و موسلیم ده یگێرنه وه

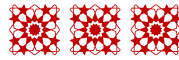

«الحمد لله» و «سبحان الله» و «الله أكبر» کردن پیش ئیحرام به ستن

۵۰. عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - فِي حَجَّةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - قَالَ: «رَكِبَ حَتَّى أَسْتَوْتُ بِهِ عَلَى الْبَيْدَاءِ؛ حَمِدَ اللَّهُ وَسَبَّحَ وَكَبَّرَ - وَفِي رِوَايَةٍ: «فَجَعَلَ يَهْلُلُ وَيُسَبِّحُ» - ثُمَّ أَهَلَ بِحَجٍّ وَعُمْرَةٍ». [رواه البخاري]

واته:

له ئه نه سی کوری مالکوه وه خوی لی رازی بیت، ده لیت: «په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم له جهجی مالتا واییدا سواری و شتره که ی بوو و سه رکه وته سه ر کیوی «بهیدا»، چه مدی خوا و ته سبیحات و ته کبیراتی کرد - له ریوایه تیکدا: لا إله إلا الله و ته سبیحاتی کرد-، پاشان ئیحرامی به ست به جهج و عومره». بوخاری

ئیحرام داده به ستیت کاتیک ته و او سه رده که ویته سه ر ئاز له که

۵۱. عَنْ عُبَيْدِ بْنِ جُرَيْجٍ: «أَنَّهُ قَالَ لِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: يَا أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ، رَأَيْتُكَ تَصْنَعُ أَرْبَعًا لَمْ أَرِ أَحَدًا مِنْ أَصْحَابِكَ يَصْنَعُهَا، قَالَ: مَا هُنَّ يَا أَبْنُ جُرَيْجٍ؟ قَالَ: رَأَيْتُكَ لَا تَمَسُّ مِنَ الْأَرْكَانِ إِلَّا الْيَمَانِيَيْنِ. وَرَأَيْتُكَ تَلْبَسُ النَّعَالَ السَّبْتِيَّةَ، وَرَأَيْتُكَ تَصْبُغُ بِالصُّفْرِ. وَرَأَيْتُكَ إِذَا كُنْتَ بِمَكَّةَ أَهْلَ النَّاسِ إِذَا رَأَوْا الْهَلَالَ، وَلَمْ تُهْلِلْ أَنْتَ حَتَّى يَكُونَ يَوْمُ التَّرْوِيَةِ.

فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ: أَمَّا الْأَرْكَانُ؛ فَإِنِّي لَمْ أَرِ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَمَسُّ إِلَّا الْيَمَانِيَيْنِ.

وَأَمَّا النَّعَالَ السَّبْتِيَّةُ؛ فَإِنِّي رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَلْبَسُ النَّعَالَ الَّتِي لَيْسَ فِيهَا شَعْرٌ، وَيَتَوَضَّأُ فِيهَا، فَأَنَا أَحِبُّ أَنْ أَلْبَسَهَا. وَأَمَّا الصُّفْرُ؛ فَإِنِّي رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَصْبُغُ بِهَا، فَأَنَا أَحِبُّ أَنْ أَصْبُغَ بِهَا.

وَأَمَّا الْإِهْلَالُ؛ فَإِنِّي لَمْ أَرِ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُهْلُ حَتَّى تَنْبُعَ بِهِ رَاحِلَتُهُ. [متفق عليه]

قوله: السَّبْتِيَّةُ: الَّتِي لَا شَعْرَ فِيهَا.

وقوله: حَتَّى تَنْبُعَ بِهِ رَاحِلَتُهُ: حَتَّى تَسْتَوِيَ بِهِ قَائِمَةً.

واته:

له عوبهیدی کوری جورهیجه وه، ده لیت: به عه بدولای کوری عومه رم خوای لی
 پازی بیت، وت: «ئه ی باوکی عه بدولپرهمان سه رنجم داویت، چوار شت
 ده کهیت که سی دیکه م نه بینووه له هه فالانت (له صه حابه) ئه نجامی بدهن! وتی:
 کام چوار شته ئه ی کوری جورهیج؟ وتی: ده تبینم له کاتی ته و افدا، له چوار سووچی
 که عبه، ده ست نادهیت له هیچ کامیان جگه له سووچه یه مه نییه که و سووچی به رده
 ره شه که. هه روه ها ده تبینم نه علی «سییتی» (نه علیکی چه رمنه و بی مووه) له پی
 ده کهیت. هه روه ها ده تبینم به رهنگی زهره بویه ده کهیت. هه روه ها ده تبینم ئه گهر له
 مه که دا بیت، کاتیک مانگی حاجیان دیت، خه لک ئیحرام ده بهستن، به لام تو
 ئیحرام نابهستی هه تا دوو رپوژ پیش جهژن (رپوژی ته پرویه، هه شتی مانگی حاجیان).
 ئین عومه ر وتی: با بۆت روون بکه مه وه: ک

سه بارهت به گو شه کانی که عبه، ئه مه له بهر ئه وه یه که په یامبهری خوام صلی الله
 علیه وسلم نه بینووه دهستی له هیچ کام له گو شه کان دابیت جگه له دوو گو شه
 یه مه نییه که.

سه بارهت به نه عله «سییتی» یه که؛ ئه وه شیان چونکه په یامبهری خوام صلی الله
 علیه وسلم بینووه ئه و نه علانه ی له پی کردووه که مووی پیوه نه بووه و
 ده ست نوژی شی پیوه گرتووه، بویه منیش هه زده که م له پی بکه م.

سه بارهت به رهنگی زهره؛ ئه مه شیان په یامبهری خوام صلی الله علیه وسلم
 بینووه بویه زهره ی به کارهیناوه، بویه منیش هه زده که م به و رهنگه بویه بکه م.

سه بارهت به ئیحرام دابهستن؛ ئاخر په یامبهری خوام صلی الله علیه وسلم
 نه بیناوه ئیحرامی دابهستیت هه تا وه کو و لاخه که ی له ژیریدا هه لده ستایه وه و
 ده که وته ری (له رپوژی هه شته می حاجیاندا). بوخاری و موسلیم ده یگیر نه وه

۵۲. عَنْ نَافِعٍ قَالَ: «كَانَ ابْنُ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، إِذَا أَرَادَ الْخُرُوجَ إِلَى مَكَّةَ أَذْهَنَ بِدُهْنٍ لَيْسَ لَهُ رَائِحَةٌ طَيِّبَةٌ، ثُمَّ يَأْتِي مَسْجِدَ ذِي الْحُلَيْفَةِ فَيُصَلِّي، ثُمَّ يَرْكَبُ. وَإِذَا أَسْتَوَتْ بِهِ رَاحِلَتُهُ قَائِمَةً أَحْرَمَ، ثُمَّ قَالَ: هَكَذَا رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَفْعَلُ». [رواه البخاري]

واته:

له نافعوه، ده لیت: «ئه گهر ئیبن عومه ر خوی لی پازی بیت، بیوستانیه پروات بو مه ککه، سهر و ریشی به چه ورییه ک چه وور ده کرد بونی خوش نه بیت، پاشان ده پویشت بو مزگه و ته که ی «زولحوله یفه»، له ویدا نوژی ده کرد، پاشان سه رده که و ته سهر و شتره که ی، ههر که و شتره که ی راست ده بوویه وه و ده وه ستا، ئیحرامی داده به ست، پاشان ده یوت: په یامبه ری خوام صلی الله علیه وسلم بینووه به م شیوازه ی کردووه». بوخاری ده یگیره ته وه

که سیك ئیحرام دابه ستیت له سهر نییه تی که سیکی تر

۵۳. عَنْ أَبِي مُوسَى رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعَثَنِي إِلَى الْيَمَنِ، فَوَافَقْتُهُ فِي الْعَامِ الَّذِي حَجَّ فِيهِ، فَقَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يَا أَبَا مُوسَى، كَيْفَ قُلْتَ حِينَ أَحْرَمْتَ؟

قُلْتُ: لَبَيْكَ إِهْلَالًا كَاهِلَالِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

فَقَالَ: هَلْ سَقَتْ هَدْيًا؟ فَقُلْتُ: لَا - وَفِي رِوَايَةٍ لَهُمَا: «قَالَ: أَحْسَنْتَ» -.

قَالَ: فَأَنْطَلِقْ فَطُفْ بِالْبَيْتِ وَبَيْنَ الصَّافَا وَالْمَرْوَةِ، ثُمَّ أَجَلِّ». [متفق عليه]

واته:

له ئەبو موسای ئەشعەرێیهوه خوای لی رازی بیټ، دەلیت: «پەيامبەری خوا
صلی اللہ علیہ وسلم ناردمی بۆ یەمەن، کاتیک گەرامەوه پیککەوت ئەو سألە بیټ
کە حەجی تیدا ئەنجامدا، (له بەطحا (أبطح) گەیشتمە خزمەتی) پپی وتم: باوکی
موسا له کاتی ئیحرام دابەستنه که تدا نییه تی چیت هیئا؟ دەلیت: وتم: خوايه وه لامی
بانگه وازه که تم دایه وه، گوپرایه لثم، نییه تی ئیحرامه که م وهك نییه تی پەيامبەری خوا
صلی اللہ علیہ وسلم بیټ، فهرمووی: ئایا «هەدی» یت له گەل خۆتدا هیئاوه؟ وتم:
نەخیر، ئەویش فهرمووی: ئافەرین، چاکت کرد، دەلیت: فهرمووی: دە برۆ ته وافی
به یت و سه عی نیوان صه فا و مه روه بکه، پاشان خۆت له ئیحرام بکه وه». بوخاری
و موسلیم ده یگیرنه وه

دهنگ بهرز کردنه وه له کاتی نیه تهینان

٥٤. عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: «كُنْتُ رَدِيفَ أَبِي طَلْحَةَ، وَإِنَّهُمْ لَيَصْرُخُونَ بِهِمَا
جَمِيعًا - الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ -». [رواه البخاري]
قوله: رَدِيفَ أَبِي طَلْحَةَ: رَاكِبًا خَلْفَهُ.

واته:

له ئەنەسی کوری مالکەوه خوای لی رازی بیټ، دەلیت: «کاتیک حەجمان کرد
من له پشتی ئەبو طەلحەوه بووم له سەر و لاخەکه، جا ئەوان (واته هاوه لان)
هاواریان ده کرد و ده یانقیڕاد بۆ ئیحرام دابەستنیان به چه ج و عومره». بوخاری
ده یگیریته وه

تافرهت له بی نوژییدا چۆن ئیحرام ده به سیت؟

٥٥. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: «خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَامَ حَجَّةِ الْوَدَاعِ؛ فَأَهْلَلْنَا بِعُمْرَةٍ، ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ كَانَ مَعَهُ هَدْيٌ؛ فَلْيُهِلَّ بِالْحَجِّ مَعَ الْعُمْرَةِ، ثُمَّ لَا يَحِلُّ حَتَّى يَحِلَّ مِنْهُمَا جَمِيعًا.

فَقَدِمْتُ مَكَّةَ وَأَنَا حَائِضٌ؛ لَمْ أَطْفِ بِالْبَيْتِ وَلَا بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ - زَادَا فِي رِوَايَةٍ: «حَتَّى دَخَلْتُ لَيْلَةَ عَرَفَةَ» -، فَشَكَوْتُ ذَلِكَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: أَنْقُضِي رَأْسَكَ وَأَمْتَشِطِي، وَأَهْلِي بِالْحَجِّ، وَدَعِي الْعُمْرَةَ، فَفَعَلْتُ.

فَلَمَّا قَضَيْنَا الْحَجَّ أَرْسَلَنِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَعَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ إِلَى التَّنْعِيمِ؛ فَأَعْتَمَرْتُ، فَقَالَ: هَذِهِ مَكَانُ عُمْرَتِكَ.

فَطَافَ الَّذِينَ أَهَلُّوا بِالْعُمْرَةِ بِالْبَيْتِ وَبِالصَّفَا وَالْمَرْوَةِ، ثُمَّ حَلُّوا، ثُمَّ طَافُوا طَوَافًا آخَرَ بَعْدَ أَنْ رَجَعُوا مِنْ مَنَى لِحَجَّتِهِمْ.

وَأَمَّا الَّذِينَ كَانُوا جَمَعُوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ فَإِنَّمَا طَافُوا طَوَافًا وَاحِدًا. [متفق عليه]

قوله: أَنْقُضِي رَأْسَكَ: حُلِّيْ ضَفَائِرَهُ.

وقوله: وَأَمْتَشِطِي: أَصْلِحِي شَعْرَكَ بِالْمُشْطِ.

واته:

له عایشه وه خوای لی رازی بیت، ده لیت: «له چهجی مالتاوااییدا که چووین بو چهج له خزمه تی په یامبه ری خوادا بووین صلی الله علیه وسلم، جا نییه تی عومره مان هینا، به لام دواجار په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم فهرمووی: هه رکه س «هه دی» له گه ل خویدا هیناوه نه و با له گه ل عومره که ی نییه تی چه جیش بهینیت، ئیتر ئیحرام ناشکینیت هه تاوه کو عومره و چهج هه ردووکیان ته و او ده کات. ده لیت: نه وه بوو که گه یشته مه که من له بی نوژییدا بووم، بویه نه ته و افم کرد و

نه سه عی نیوان صه فا و مه پروه م کرد، هه روا ماومه وه هه تاوه کو شه وی عه ره فه پاک بوومه وه، ئیتر سکا لای ئه وه م لای په یامبه ری خوا کرد که نه ته واف و نه سه عیم نه کردو وه (واته: عومره م نه کردو وه)، ئه ویش فهرمووی: په لکه کانت بکه وه و قژت شانه بکه و نییه تی حه ج بهینه و واز له عومره بهینه (و حه ج و عومره که ت بکه به یه ک «القران»)، ده لیت: منیش وامکرد. به لام که حه جمان ته و او کرد و ئیحراممان شکاند، په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم له گه ل عه بدولرپه حمانی برامدا ناردمی بو ته نعیم، عومره م کرد، جا فهرمووی: ئه م عومره له جیاتی ئه و عومره ی که نه تکرد.

ده لیت: خو ی ته نها ئه وانه ی نییه تی عومره یان هینابوو، ته وافی بهیت و سه عی نیوان صافا و مه پروه یان کرد، ئینجا ئیحرامیان شکاند، پاشان دووباره و پاش گه رانه وه یان له به رده هاویشتن (شهیتان په جم) ته وافیکی دیکه یان کرده وه بو حه ج که یان (ته وافی ئیفاضه). به لام ئه وانه ی نییه تی حه ج و عومره یان پیکه وه هینابوو، ته نها یه ک ته وافیان کرد بو هه ردوو نوسوکه که». بوخاری و موسلیم ده یگیر نه وه

۵۶. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: «خَرَجْنَا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلَا نَرَى إِلَّا الْحَجَّ، حَتَّى إِذَا كُنَّا بِسَرَفٍ أَوْ قَرِيبًا مِنْهَا حِضْتُ، فَدَخَلَ عَلَيَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَنَا أَبْكِي، فَقَالَ: أَنْفَسْتُ؟ - يَعْنِي: الْحَيْضَةُ - قُلْتُ: نَعَمْ. قَالَ: إِنَّ هَذَا شَيْءٌ كَتَبَهُ اللَّهُ عَلَى بَنَاتِ آدَمَ؛ فَاقْضِي مَا يَقْضِي الْحَاجُّ غَيْرَ أَنْ لَا تَطُوفِي بِالْبَيْتِ حَتَّى تَغْتَسِلِي - وَفِي رَوَايَةٍ لَهُمَا: «حَتَّى تَطْهُرِي» -.

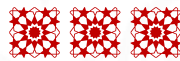
وَضَحَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ نِسَائِهِ بِالْبَقَرِ. [متفق عليه]

قوله: بِسَرَفٍ: وَادٍ شَمَالِ شَرْقِ مَكَّةَ.

واته:

له عائیشه وه خوای لی رازی بیّت، ده لّیت: «له حه جی مالّئاواییدا له خزمه تی په یامبه ری خوادا صلی الله علیه وسلم بووین، پیمان وابوو هه ر نییه تی حه ج ده هیّنین، هه تاوه کو گه یشتینه ناوچه ی «سه ریف» یان ئەو ده وره، له ویدا که و تمه بی نوژییه وه، په یامبه ری خوا که هات بۆلام بینی ده گرییه م، فهرمووی: مه هکت بۆ هاتوو؟ وتم: به لّی، فهرمووی: ئەوه شتیکه خوا له سه ر هه موو کچیکی ئاده می نووسیوو، جا ئەوه ش حاجی ده یکات ئەنجامی بده ئەوه ندە نه بیّت ته واف نه که یت به ده وری که عبه دا هه تاوه کو پاک ده بیته وه و خۆت ده شویت. هه ر له و حه جه دا په یامبه ری خوا مانگایه کی کرد به قوربانی بۆ خیزانه کانی». بوخاری و موسلیم ده یگێرنه وه

سه ریف: شیویکه له باکوری رۆژه لاتی مه ککه.

۵۷. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: «قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، يَصْدُرُ النَّاسُ بِنُسُكَيْنِ وَأَصْدُرُ بِنُسُكٍ وَاحِدٍ؟ قَالَ: أَنْتَظِرِي، فَإِذَا طَهَرْتَ فَأَخْرُجِي إِلَى التَّنْعِيمِ فَأَهْلِي مِنْهُ - زَادَا فِي رِوَايَةٍ: «وَلْيُرِدْكَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ» -، ثُمَّ أَلْقَيْنَا عِنْدَ كَذَا وَكَذَا، وَلَكِنَّهَا عَلَى قَدَرِ نَصَبِكَ - أَوْ قَالَ: نَفَقَتِكَ -». [متفق عليه]

قوله: يَصْدُرُ: يَرْجِعُ.

وقوله وَلْيُرِدْكَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ: أَي: أَمَرَهُ أَنْ يُرِكَبَ عَائِشَةَ أُخْتَهُ وَرَاءَهُ عَلَى نَاقَتِهِ.

وقوله: نَصَبِكَ: مَشَقَّتِكَ وَتَعَبِكَ.

واته:

له عائیشه وه خوای لی رازی بیّت، ده لّیت: «وتم: ئەه ی په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم، ئەو خه لکه هه مووی به ئەنجامدانی دوو نوسوک ده گه رینه وه مال، هه م

حه ج و ههم عومره، منیش به تهنه یه ک نوسوک (حه ج به بی عومره) بگه ریمه وه؟!
 ئه ویش فهرمووی: چاوه پروی بکه هه تاوه کو له بی نویژی پاک ده بیته وه، ئه وسا با
 عه بدولر حمانی برات له گه ل خوی بتخاته سه ر و لاخیک و پرۆن بو ته نعیم، له و یوه
 ئیحرامی عومره دابهسته و که ته واوتان کرد له فلان شوین (له ریوایاتی تردا: له
 ئه بطه ح) بین بولامان. پاشان فهرمووی: که می و زوری پاداشت به گویره ی
 ماندوو بووته یان فهرمووی به گویره ی خه رجیه که ته که سه رفی ده که یت». بوخاری
 و موسلیم ده یگیرنه وه

مهرج دانان له کاتی حه ج کردندا

٥٨. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: «دَخَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى ضَبَاعَةَ
 بِنْتِ الزُّبَيْرِ، فَقَالَ لَهَا: أَرَدْتَ الْحَجَّ؟ قَالَتْ: وَاللَّهِ، مَا أَجِدُنِي إِلَّا وَجَعَةً.
 فَقَالَ لَهَا: حُجِّي وَاشْتَرِطِي، وَقُولِي: اللَّهُمَّ حَجِّي حَيْثُ حَبَسْتَنِي». [متفق عليه]
 قوله: حَجِّي: مَكَانَ تَحُلُّي مِنَ الْإِحْرَامِ.

واته:

له عایشه وه خوا لی پازییت ده لیت: «دوباعه (ضباعه) ی کچی زوبه یر (ی
 کوری عه بدولموطه لیب) هاته خزمه تی په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم، پی
 فهرموو: نیازی حه جت هه یه؟ وتی: به خوا هه رچی خوم ده بینم زور نه خوشم،
 ئه ویش فهرمووی: حه ج بکه، به لام له کاتی دابه ستنی ئیحرامدا مهرج دابنی و بلی:
 خوایه گیان خوت ئاگات له حاله مه، له هه ر شوینیک نه خوشی ئیتر ریگه ی نه دا (یان
 نه خوشت خستم)، ئه وا له وی ئیحرام ده شکینم». بوخاری و موسلیم ده یگیرنه وه

حه جی ته مه توع و ئیقران و ئیفراد

٥٩. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: «خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: مَنْ أَرَادَ مِنْكُمْ أَنْ يُهَلَّ بِحَجٍّ وَعُمْرَةٍ فَلْيَفْعَلْ، وَمَنْ أَرَادَ أَنْ يُهَلَّ بِحَجٍّ فَلْيُهَلَّ، وَمَنْ أَرَادَ أَنْ يُهَلَّ بِعُمْرَةٍ فَلْيُهَلَّ».

فَأَهَّلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِحَجٍّ، وَأَهَّلَ بِهِ نَاسٌ مَعَهُ، وَأَهَّلَ نَاسٌ بِالْعُمْرَةِ وَالْحَجِّ، وَأَهَّلَ نَاسٌ بِعُمْرَةٍ، وَكُنْتُ فِيمَنْ أَهَّلَ بِالْعُمْرَةِ. [متفق عليه]

واته:

له عائشه وه خواى لى رازى بيت، ده ليت: «له گه ل په يامبه رى خوادا صلى الله عليه وسلم دهر چووين بو حه ج، جا فهرمووى: ههر كامتان ديه وي ت ئي حرامى حه ج و عومره پي كه وه دابه ستيت، نه وا با بيكات، ههر كامتان ديه وي ت ته نها ئي حرامى حه ج دابه ستيت، نه وا ده توانيت بيكات، ههر كه سيكيشتان ديه وي ت ئي حرامى ته نها عومره دابه ستيت، با بيكات، نه وه بوو په يامبه رى خوا صلى الله عليه وسلم ئي حرامى دابه ست به ته نها حه ج، كو مه ليكيش له گه ليدا ههر وا يان كرد، خه لكىكى ديكه ش نيه تى حه ج و عومره يان پي كه وه هينا، هه روه ها خه لكىكى دى ته نها نيه تى عومره يان هينا، جا من له وانه بووم كه ته نها نيه تى عومره م هينا». بوخارى و موسليم ده يگيرنه وه

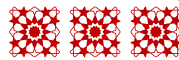

٦٠. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: «خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِحُمْسِ بَقِيعٍ مِنْ ذِي الْقَعْدَةِ، وَلَا نَرَى إِلَّا أَنَّهُ الْحُجُّ، حَتَّى إِذَا دَنَوْنَا مِنْ مَكَّةَ؛ أَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ لَمْ يَكُنْ مَعَهُ هَدْيٌ إِذَا طَافَ بِالْبَيْتِ وَبَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ أَنْ يَحِلَّ».

[متفق عليه]

واته:

له عائیشه وه خوای لی رازی بیت، ده لیت: «پینج رۆزی مابوو بۆ مانگی حاجیان، له گه‌ل په‌یامبه‌ری خوادا صلی الله علیه وسلم ده‌رچووین بۆ حه‌ج، وامانده‌زانی هه‌ر حه‌ج ده‌که‌ین، هه‌تاوه‌کو نزیک بووینه‌وه له مه‌که‌که، که‌چی په‌یامبه‌ری خوا صلی الله علیه وسلم فه‌رمانی کرد به‌وانه‌ی که «هه‌دی» یان نه‌هیناوه: ئه‌گه‌ر ته‌وافی «به‌یت» و سه‌عی نیوان صه‌فا و مه‌روه‌یان کرد ئه‌وا ئی‌حرام بشکینن». بوخاری و موسلیم ده‌یگێرنه‌وه

٦١. عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِوَادِي الْعَقِيقِ يَقُولُ: «أَتَانِي اللَّيْلَةُ آتٍ مِنْ رَبِّي فَقَالَ: صَلِّ فِي هَذَا الْوَادِي الْمُبَارَكِ، وَقُلْ: عُمْرَةٌ فِي حَجَّةٍ - وَفِي رِوَايَةٍ: «وَقُلْ: عُمْرَةٌ وَحَجَّةٌ» -». [رواه البخاري]

قوله: بِوَادِي الْعَقِيقِ: وَادٍ غَرْبَ الْمَدِينَةِ.

واته:

له ئیبن عومه‌ره‌وه خوا له خۆی و باوکی رازی بیت، ده‌لیت: «گویم له په‌یامبه‌ری خوا بوو صلی الله علیه وسلم له دۆلی «عه‌قیق» ده‌یفه‌رموو: ئه‌مشه‌و که‌سیک له‌لایه‌ن خواوه هاته‌ خه‌ونم (که‌ جبریل بوو، خه‌ونی په‌یامبه‌رانی‌ش علیه‌م السلام راسته) و فه‌رمووی: له‌م شیوه‌ پیرۆزه‌ نوێژ بکه‌ و بلی: عومه‌ره‌که‌م ده‌خه‌مه‌ ناو حه‌جه‌که‌مه‌وه، -له‌ ریوایه‌تیکی تردا: بلی: عومه‌ره‌ و حه‌ج پیکه‌وه ده‌که‌م-». بوخاری ده‌یگێرنه‌وه

٦٢. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ! لِيُهْلَنَ ابْنُ مَرْيَمَ بِفَجِّ الرُّوحَاءِ حَاجًّا أَوْ مُعْتَمِرًا، أَوْ لِيُثْنِيَنَّهُمَا». [رواه مسلم]

قوله: **يَفْجُجُ**: الفَجُّ: الطَّرِيقُ الوَاسِعُ.

وقوله: **لَيُثْنِيَهُمَا**: يَثْرُنُ بَيْنَهُمَا.

واته:

له ئه بو هورهیره وه خوای لی رازی بیټ، ده لیت: «په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم فهرمووی: سویند به و خوایه ی گیانی منی به ده سته، به ته ئکید عیسای کوری مه ریه م له ریگای «ره وحا» وه به ده نگی به رز ئیحرامی حه ج یان عومره یان هه ردوکیان پیکه وه داده به ستیت». موسلیم ده یگپریتته وه

درووستیتی حه جی چیژوه رگرتن (التمتع)

٦٣. عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: «نَزَلَتْ آيَةُ الْمُتَعَةِ فِي كِتَابِ اللَّهِ - يَعْنِي: مُتَعَةَ الْحَجِّ -، وَأَمَرْنَا بِهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، ثُمَّ لَمْ تَنْزِلْ آيَةٌ تَنْسَخُ آيَةَ مُتَعَةِ الْحَجِّ، وَلَمْ يَنْهَ عَنْهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى مَاتَ». [متفق عليه]

واته:

له عیمپرانی کوری حوصهینه وه خوای لی رازی بیټ، ده لیت: «ئایه تی حه جی ته مه توع له قورئاندا دابه زیووه، په یامبه ریش فهرمانی پیکردووین به وه، پاشان ئایه تیکیش دانه به زیووه حوکمی حه جی ته مه توع هه لبو ه شینیتته وه، په یامبه ریش صلی الله علیه وسلم هه تا مرد ریگری لی نه کرد». بوخاری و موسلیم ده یگپرته وه

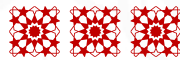
٦٤. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: «قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِأَرْبَعِ مَضِينَ مِنْ ذِي الْحِجَّةِ - أَوْ خَمْسٍ -، فَدَخَلَ عَلَيَّ وَهُوَ غَضَبَانُ، فَقُلْتُ: مَنْ أَغْضَبَكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ أَدْخَلَهُ اللَّهُ النَّارَ.

قَالَ: أَوْ مَا شَعَرْتَ أَنِّي أَمَرْتُ النَّاسَ بِأَمْرٍ فَإِذَا هُمْ يَتَرَدَّدُونَ؟ وَلَوْ أَنِّي أَسْتَقْبَلْتُ مِنْ أَمْرِي مَا أَسْتَدْبَرْتُ؛ مَا سَقْتُ الْهَدْيَ مَعِيَ حَتَّى أَشْتَرِيَهُ، ثُمَّ أَحِلُّ كَمَا حَلُّوا». [رواه مسلم]

قوله: شَعَرْتُ: عَلِمْتُ.

واته:

له عائیشه وه خوا ی لی رازی بیت، ده لیت: «په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم له چوار یان پینجی مانگی حاجیان گه یشته مه ککه، جا به توورپه ییه وه هاته ژووره وه بۆلام، وتم: ئه ی په یامبه ری خوا، کی توورپه ی کردوویت خوا بیخاته ئاگره وه؟! فهرمووی: ئه ی نه تزانیه وه فهرمانیکم به خه لک کردووه، که چی دوودلن له جیه جیکردنی! ته نانهت منیش سه ره تا ئه وه م بۆ ده رکه وتایه که ئیستا بۆم ده رکه وت ئه وا منیش «هه دی» یم له گه ل خۆم نه ده هینا به لکو (له ریگادا یان له مه ککه) ده مکرپی و دوا جاریش له گه ل خه لکیدا دوا ی عومره که م ئیحرامم ده شکاند». موسلیم ده یگیڕیته وه

که سیك حه جی چیرۆه رگرتن بکات که ی ئیحرام داده به ستیت؟

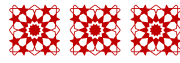
٦٥. عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: «أَمَرَنَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا أَحْلَلْنَا أَنْ نُحْرِمَ إِذَا تَوَجَّهْنَا إِلَى مِئَى، فَأَهْلَلْنَا مِنَ الْأَبْطَحِ». [رواه مسلم]

قوله: الْأَبْطَحِ: وَادٍ مُتَّسِعٌ بَيْنَ مَكَّةَ وَمِئَى.

واته:

له جابری کورپی عه بدولاه وه خوا له خوی و باوکی رازی بیت، ده لیت: «دوا ی ئه وه ی ئیحرامی عومره مان شکاند، په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم فهرمانی

پیکردین ئه گهر که وتینه ری به ره و مینا ئی حرام دابه ستین، جا ئه وه بوو له ناوچه ی
«ئه بطه ح» وه ئی حراممان دابه ست». موسلیم ده یگێر یتته وه

حاجی چیژ وه رگر چی له سه ر واجبه ؟

۶۶. عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: «تَمَتَّعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ وَأَهْدَى، فَسَاقَ مَعَهُ الْهَدْيَ مِنْ ذِي الْحُلَيْفَةِ. وَبَدَأَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَهَّلَ بِالْعُمْرَةِ، ثُمَّ أَهَّلَ بِالْحَجِّ، وَتَمَتَّعَ النَّاسُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ؛ فَكَانَ مِنَ النَّاسِ مَنْ أَهْدَى فَسَاقَ الْهَدْيَ، وَمِنْهُمْ مَنْ لَمْ يَهْدِ.

فَلَمَّا قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَكَّةَ قَالَ لِلنَّاسِ: مَنْ كَانَ مِنْكُمْ أَهْدَى؛ فَإِنَّهُ لَا يَحِلُّ مِنْ شَيْءٍ حَرَمَ مِنْهُ حَتَّى يَقْضِيَ حَجَّهُ.

وَمَنْ لَمْ يَكُنْ مِنْكُمْ أَهْدَى؛ فَلْيُطِفْ بِالْبَيْتِ وَالصَّفَا وَالْمَرْوَةِ وَلْيُقَصِّرْ وَلْيَحْلِلْ، ثُمَّ لِيَهْلَ بِالْحَجِّ وَلِيُهْدِ، فَمَنْ لَمْ يَجِدْ هَدْيًا فَلْيَصُمْ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ فِي الْحَجِّ، وَسَبْعَةً إِذَا رَجَعَ إِلَى أَهْلِهِ. وَطَافَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ قَدِمَ مَكَّةَ؛ فَاسْتَلَمَ الرُّكْنَ أَوَّلَ شَيْءٍ.

ثُمَّ خَبَّ ثَلَاثَةَ أَطْوَافٍ مِنَ السَّبْعِ، وَمَشَى أَرْبَعَةَ أَطْوَافٍ.

ثُمَّ رَكَعَ حِينَ قَضَى طَوَافَهُ بِالْبَيْتِ عِنْدَ الْمَقَامِ رَكَعَتَيْنِ، ثُمَّ سَلَّمَ فَأَنْصَرَفَ. فَأَتَى الصَّفَا؛ فَطَافَ بِالصَّفَا وَالْمَرْوَةِ سَبْعَةَ أَطْوَافٍ.

ثُمَّ لَمْ يَحْلِلْ مِنْ شَيْءٍ حَرَمَ مِنْهُ حَتَّى قَضَى حَجَّهُ، وَنَحَرَ هَدْيَهُ يَوْمَ النَّحْرِ. وَأَقَاصَ فَطَافَ بِالْبَيْتِ، ثُمَّ حَلَّ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ حَرَمَ مِنْهُ.

وَفَعَلَ مِثْلَ مَا فَعَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ أَهْدَى وَسَاقَ الْهَدْيَ مِنَ النَّاسِ».

[متفق علیه]

قوله: **حَبَّ**: أَسْرَعَ.

واته:

له ئیین عومهرهوه خوا له خوئی و باوکی رازی بیت، ده لیت: «له حه جی مالئاواییدا، په یامبهری خوا صلی الله علیه وسلم حه جی ته مه تووعی کرد (عومره و حه جی پیکه وه کرد)، و شتریشی کرد به دیاری بهیت (هه دی)، ههر له «ذولحوله یفه» وه و شتره کانی له گه ل خویدا برد.

سهره تا په یامبهری خوا صلی الله علیه وسلم ئیحرامی به عومره دابه ست، پاشان نییه تی حه جیشی خسته پالی، جا خه لکیش نییه ته که یان له گه ل په یامبهری خوا دا کرد به حه جی ته مه تووع، جا خه لک هه بوو «هه دی» پیوو له گه ل خوئی هینا بووی، هه شیان بوو «هه دی» نه کرد بوو. که په یامبهری خوا صلی الله علیه وسلم گه یشته مه ککه، به خه لکی وت: ههر کامتان ئاژه لی دیاری بهیت (هه دی) ی له گه ل خویدا هیناوه، ئهوا با دوا ی ته و اف و سه عییه که ی ئیحرام نه شکینیت تا حه جه که شی ته و او ده کات. ئه وه شی «هه دی» نه هیناوه، ئهوا با ته وافی بهیت و سه عی صه فا و مه پروا بکات و قزی کوورت بکاته وه و ئیحرام بشکینیت، پاشان له کاتی حه جدا ئیحرام داده به ستیت و «هه دی» ده کات، ههر که سیکیش نه یوو، با سی پوژ له کاتی حه جدا به پوژوو بیت، حه وت پوژی تریش که گه پرایه وه بو مالی خوئی به پوژوو ده بیت. که په یامبهری خوا صلی الله علیه وسلم گه یشته مه ککه، سهره تا ته وافی (قدومی) کرد، پیش هه موو شت ده ستی به گو شه ی به رده په شه که هینا (و ماچی کرد). پاشان به هه را کردن - به هه نگاوی کوورت و به خیرایی (قو رته، گورگه لو قه) - سی جار به ده وری که عبه دا سوو پرایه وه و چوار جاریش به پیکردنی ئاسایی. که

هه‌ر حه‌وت هه‌لسووران‌ه‌وه‌که‌ی ته‌واوکرد رۆیشت له‌لای مه‌قامی ئیبراهیم دوو ر‌کاتی ئه‌نجامدا، پاشان سه‌لامی دایه‌وه‌ و رۆیشت بۆ صه‌فا، حه‌وت جاریش له‌وی سه‌عی کرد. به‌لام دوا‌ی ئه‌وه‌ ئیحرامی نه‌شکاند و هیچ له‌و شتانه‌ی نه‌کرد که به‌هوی ئیحرامه‌که‌یه‌وه‌ لێی حه‌رام ببوو، هه‌تاوه‌کو حه‌جه‌که‌ی ته‌واوکرد و «هه‌دی» هه‌که‌ی له‌ رۆژی جه‌ژندا سه‌ربری و ته‌وافی «ئیفاضه‌» ی کرد، ئینجا ئیحرامی ته‌واوته‌ی شکاند و هه‌موو شتیکی بۆ حه‌لال بوو. هه‌موو ئه‌وانه‌شی «هه‌دی» یان له‌گه‌ل خۆیاندا هینابوو، ئه‌وه‌ی په‌یامبه‌ری خوا صلی الله علیه وسلم له‌ حه‌جه‌که‌یدا ئه‌نجامیدا ئه‌وانیش هه‌مان شتیان ئه‌نجامدا». بوخاری و موسلیم ده‌یگیژنه‌وه

حاجی جووتکار (قارن) که‌ی ئیحرام ده‌شکینیت؟

٦٧. عَنْ حَفْصَةَ بِنْتِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: «أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمَرَ أَزْوَاجَهُ أَنْ يَحْلِلْنَ عَامَ حَجَّةِ الْوَدَاعِ، فَقُلْتُ: مَا يَمْنَعُكَ أَنْ تَحِلَّ؟ قَالَ: إِنِّي لَبَدْتُ رَأْسِي، وَقَلَّدْتُ هَدْيِي، فَلَا أَجِلُّ حَتَّى أَخْرَجَ هَدْيِي». [متفق عليه]

واته:

له‌ حه‌فصه‌ی کچی عومه‌ره‌وه‌ خوا‌ی لی رازی بی‌ت، ده‌لیت: «له‌ حه‌جی مال‌ئاوایدا په‌یامبه‌ری خوا صلی الله علیه وسلم فه‌رمانی به‌ خیزانه‌کانی کرد که دوا‌ی عومه‌ره‌که‌یان ئیحرام بشکینن، وتم: قوربان، ئه‌ی جه‌نابتان بۆ ئیحرام ناشکینن؟ فه‌رمووی: من قژم کو‌کردۆته‌وه‌ و «هه‌دی» م هیناوه‌، بۆیه‌ له‌ ئیحرام ده‌مینمه‌وه‌ هه‌تاوه‌کو «هه‌دی» هه‌که‌م سه‌رده‌بم». بوخاری و موسلیم ده‌یگیژنه‌وه

حاجی تاککار و جووتکار یه کجار ته واف و یه کجار سه عیان به سه

۶۸. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - فِي قِصَّتِهَا فِي الْحَجِّ - : «أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَهَا يَوْمَ النَّفَرِ: **يَسْعُكِ طَوَافُكِ لِحْجَكِ وَعُمْرَتُكِ**». [رواه مسلم]
 قوله: **يَوْمَ النَّفَرِ**: اليوم الثالث من أيام التشريق.

واته:

له عایشه وه خوی لی رازی بیت، - له گیارانه وهی چیرۆکی خوی له حه جدا- ده لیت: «په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم له چواره م پۆژی جه ژندا (سییه م پۆژی ته شریق) پیی فهرمووه: ته وافی «ئیفاضه» که ت به سه هه م بۆ حه جه که ت و هه م بۆ عومره که ت». موسلیم ده یگێر یته وه

۶۹. عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: «لَمْ يَطْفِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلَا أَصْحَابُهُ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ إِلَّا طَوَافًا وَاحِدًا؛ طَوَافُهُ الْأَوَّلَ». [رواه مسلم]
 قوله: **لَمْ يَطْفِ**: أي: لم يسع.

واته:

له جابری کوپی عه بدولاه خوا له خوی و باوکی رازی بیت، ده لیت: «په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم و هاوه لانیشی (که وه کو په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم جووتکار بوون و «هه دی» یان له گه ل خویاندا هیئا بوو، بۆ حه ج و بۆ عومره که یان) ته نها یه ک جار سه عی نیوان صه فا و مه روه یان کرد، ئه وهی یه که م جار له گه ل ته وافی قدومه که دا ئه نجامیاندا، هه ر ئه وه بوو». موسلیم ده یگێر یته وه

گۆرینی ئیحرام له حه جه وه بۆ عومره ئه گهر «هه دی» پێ نه بوو

۷۰. عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: «أَهْلَلْنَا - أَصْحَابَ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - بِالْحَجِّ خَالِصًا وَحْدَهُ.

فَقَدِمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صُبْحَ رَابِعَةٍ مَضَتْ مِنْ ذِي الْحِجَّةِ، فَأَمَرَنَا أَنْ نَحِلَّ، قَالَ: جَلُّوا وَأَصِيبُوا النَّسَاءَ.

فَقُلْنَا: لَمَّا لَمْ يَكُنْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ عَرَفَةَ إِلَّا خَمْسُ أَمْرًا أَنْ نُفْضِيَ إِلَى نِسَائِنَا، فَتَأْتِي عَرَفَةَ تَقْطُرُ مَذَاكِيرَنَا الْمَنِي!

فَقَامَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِينَا فَقَالَ: قَدْ عَلِمْتُمْ أَنِّي أَتَقَاكُمُ لِلَّهِ وَأَصْدُقُكُمْ وَأَبْرُكُكُمْ، وَلَوْلَا هَذِي لَحَلَلْتُ كَمَا تَحِلُّونَ، وَلَوْ اسْتَقْبَلْتُ مِنْ أَمْرِي مَا اسْتَدْبَرْتُ لَمْ أَسْقِ الْهَدْيَ، فَجَلُّوا؛ فَحَلَلْنَا وَسَمِعْنَا وَأَطَعْنَا.

فَقَدِمَ عَلَيَّ مِنْ سَعَايَتِهِ فَقَالَ: بِمِ أَهْلَلْتُمْ؟ قَالَ: بِمَا أَهَلَّ بِهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: فَأَهْدِ وَأَمْكُثْ حَرَامًا، قَالَ: وَأَهْدَى لَهُ عَلَيَّ هَدْيًا. فَقَالَ سُرَاقَةُ بْنُ مَالِكٍ بْنُ جُعْشُمٍ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَلِإِعَامِنَا هَذَا أَمْ لِأَبَدٍ؟ فَقَالَ: لِأَبَدٍ. [متفق عليه]

قوله: مِنْ سَعَايَتِهِ: مِنْ عَمَلِهِ فِي السَّعْيِ فِي الصَّدَقَاتِ.

واته:

له جابری کوری عه بدولاه خوا له خووی و باوکی رازی بیت، ده لیت: «ئیمه ی هاوه لانی په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم هه موومان ئیحراممان دابه ستبوو به تهنه ها حه جی په تی به بی عومره، ئه وه بوو په یامبه ری خوا له به ره به یانی چواره م پوژی مانگی حاجیان (له یه كه شه ممه) گه یشته مه كه، دواى ته واوکردنی ته وواف

و سه عی، فهرمووی: ئیحرام بشکینن و هه موو شتیکتان بۆ حه لاله به سه رجییشه وه!
 ئیمهش (له ناو خو ماندا) وتمان: له کاتی کدا تا رۆژی عه ره فه ته نها پینج رۆژمان
 ماوه، فهرمانمان پیده کات که جووت بین له گه ل ژنه کانماندا، که برۆینه سه ر کیوی
 عه ره فه عه و ره تمان «مه نی» لی بتکیّت!! که په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم
 ئه م قسانه ی بیسته وه، هه ستا و تاریکی دا و فهرمووی: ئیوه باش ده زانن من له
 ته قواکارترین و راستگوترین و چاکه کارترینانم، منیش ئه گه ر سه ره تا بیرى ئیستم
 هه بوايه ئازه لی دیاری به یتیم نه ده هینا، جا بچنه حه لاله وه و ئیحرام بشکینن،
 ئه وه بوو ئیمهش ئیحراممان شکاند و گوپرایه ل بووین.

له و ماوه عه لی کوری ئه بو طالب له کوکردنه وه ی صه ده قه له یه مه نه وه هاته وه،
 پپی فهرموو: ئیحرامت به چی دابه ست؟ ده لیّت: به و جوړه ی په یامبه ری خوا صلی
 الله علیه وسلم ئیحرامی دابه ستووه. ئه ویش فهرمووی: مادام وایه «هه دی» بکه و
 له ئیحرامدا بمینه ره وه. ده لیّت: جا عه لی چه ند و شتریکی «هه دی» به خشییه
 په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم. سوپا قه ی کوری مالکی لیبوو، وتی: ئه ی
 په یامبه ری خوا، ته نها بۆ ئه مسال حه ج و عومره به م شیوازه یه، یان بۆ هه تا هه تایه،
 فهرمووی: بۆ هه تا هه تایه». بوخاری و موسلیم ده یگێرنه وه

٧١. عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: «أَنَّهُ حَجَّ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
 عَامَ سَاقِ الْهَدْيِ مَعَهُ، وَقَدْ أَهَلُّوا بِالْحَجِّ مُفْرَدًا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:
 أَجِلُّوا مِنْ إِحْرَامِكُمْ، فَطُوفُوا بِالْبَيْتِ وَبَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ، وَقَصِّرُوا، وَأَقِيمُوا حَلَالًا حَتَّى
 إِذَا كَانَ يَوْمُ التَّرْوِيَةِ فَأَهَلُّوا بِالْحَجِّ، وَأَجْعَلُوا الَّتِي قَدِمْتُمْ بِهَا مُتْعَةً.
 قَالُوا: كَيْفَ نَجْعَلُهَا مُتْعَةً وَقَدْ سَمَّيْنَا الْحَجَّ؟

قَالَ: أَفْعَلُوا مَا أَمَرُكُمْ بِهِ، فَإِنِّي لَوْلَا أَنِّي سُقْتُ الْهَدْيَ لَفَعَلْتُ مِثْلَ الَّذِي أَمَرْتُكُمْ بِهِ، وَلَكِنْ لَا يَجِلُّ مِنِّي حَرَامٌ حَتَّى يَبْلُغَ الْهَدْيُ مَحَلَّهُ؛ فَفَعَلُوا. [متفق عليه]

واته:

له جابری کوری عهبدولاهه خوا له خوئی و باوکی رازی بیت، ده لیت: «له حه جی مالئاواییدا له خزمهت په یامبهری خوادا بووم صلی الله علیه وسلم که «هه دی» له گه ل خویدا هینا، خه لکیش ئیحرامیان دابه ستبوو ته نها به حه ج، په یامبهری خوا صلی الله علیه وسلم فهرمووی: دواى ئه وهى عومره تان ئه نجامدا (ته وافی بهیت و سه عى نیوان صه فا و مه پروه تان کرد) و مووی سه رتان کوورت کرده وه، ئه واهه لال بن و ئیحرام بشکینن، هه تا پوژی «ته پویه»، له و پوژهدا ئیحرامی حه ج دابه ستن و ئه وهى پیشتتر کردووتانه بیکه ن به عومره و بو خوتان چیژ وهر بگرن و بحه سیننه وه. ئه وانیش وتیان: چون بیکه ین به عومره و چیژ وهر بگرین له کاتیکدا ئیمه نیه تی حه جمان هیناوه؟! فهرمووی: ئه وه بکه ن که من فه رمانتان پیده که م، خو شم له بهر ئه وه نه بیت و شتری دیاری مالئى خوام داوه ته بهر و هیناومه، ئه واه منیش هه مان شتم ده کرد که به ئیوه فه رمان ده که م بیکه ن! به لام من هیچ شتیکم بو حه لال نابیت - که به هوئى ئیحرام دابه ستنه وه لیم قه ده غه بوون- هه تا وه کو «هه دی» یه کان نه گه ن به شوین و کاتی دیاریکراوی خویان (که ئه ویش سنووری حه ره مه)». بوخاری و موسلیم ده یگیرنه وه

حاجی تاککار دواى حه ج به که ی، عومره ش ده کات

۷۲. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّهَا قَالَتْ - فِي حَجَّةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -: «نَزَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمُحَصَّبَ، فَدَعَا عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ أَبِي بَكْرٍ فَقَالَ: أَخْرِجْ

بِأُخْتِكَ مِنَ الْحَرَمِ فَلْتُهَلِّ بِعُمْرَةٍ، ثُمَّ لَتُطْفِ بِالْبَيْتِ، فَإِنِّي أَنْتَظِرُكُمْ هَاهُنَا. فَخَرَجْنَا فَأَهْلَلْتُ، ثُمَّ طُفْتُ بِالْبَيْتِ وَبِالصَّافَا وَالْمَرْوَةِ، فَجِئْنَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - وَهُوَ فِي مَنْزِلِهِ مِنْ جَوْفِ اللَّيْلِ -، فَقَالَ: هَلْ فَرَعْتِ؟ قُلْتُ: نَعَمْ. فَأَذَنَ فِي أَصْحَابِهِ بِالرَّحِيلِ، فَخَرَجَ فَمَرَّ بِالْبَيْتِ فَطَافَ بِهِ قَبْلَ صَلَاةِ الصُّبْحِ، ثُمَّ خَرَجَ إِلَى الْمَدِينَةِ». [متفق عليه]

قوله: **الْمُحَصَّبُ**: هُوَ مِمَّا يَلِي الْعَقَبَةَ الْكُبْرَى مِنْ جِهَةِ مَكَّةَ، وَيُعْرَفُ الْيَوْمَ بِمَجَرِّ الْكَبْشِ. وقوله: **جَوْفِ اللَّيْلِ**: وَسَطُهُ.

واته:

له عایشه وه خوی لی رازی بیّت، له باره ی حه جه که ی په یامبه ری خوا وه صلی الله علیه وسلم ده لیت: «په یامبه ری خوا له «موحه صصه ب» لایدا و دابه زی، بانگی عه بدولپه حمانی کوری ئه بو به کری کرد، فهرمووی: خوشکه که ت ببه بو سهر سنووری حه ره م، با له وپوه ئی حرامی عومره دابه سیت، پاشان با ته واو فی بهیت (و سه عی صه فا و مه پوه بکات)، که ته واو بوون خیرا ده گه پینه وه، من لی ره دا چاوه پیتان ده که م، ئه وه بو چووین، ئی حرامم دابه ست و ته وافی بهیت و صه فا و مه پوه م کرد، پاشان له نیوه شه و رویشتینه خزمه تی په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم ته ماشا ده که ین له شوینه که ی خویدایه، فهرمووی: ته واو بوویت؟ وتم به لی. ئه وه بوو فه رمانی کرد به هاوه لانی بکه ونه ری، جا رویشت و، پیش نویژی به یانی ته وافی بهیتی کرد و پاشان گه رایه وه بو مه دینه». بوخاری و موسلیم ده یگپرنه وه **موحه صصه ب**: ده که ویته دوی عه قه به ی گه وره وه له دیوی مه که که وه، ئه مپرو به «مه جه ری

که بش» ده ناسریت [و شوینی به ردها ویشتنه له مینا و، «به طحاء» یشی پیده وتریت].

پوشینی جلی قه دهغه کراو و بۆن له خۆدان به نه زانین

۷۳. عَنْ يَعْلَى بْنِ أُمَيَّةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: «أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ: لَيْتَنِي أَرَى رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ يُنْزَلُ عَلَيْهِ.

قَالَ: فَبَيْنَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْجِعْرَانَةِ وَعَلَيْهِ ثَوْبٌ قَدْ أَظْلَلَّ بِهِ - مَعَهُ فِيهِ نَاسٌ مِنْ أَصْحَابِهِ -، إِذْ جَاءَهُ أُعْرَابِيٌّ عَلَيْهِ جُبَّةٌ مُتَضَمِّنٌ بِطِيبٍ - وَفِي رِوَايَةٍ لَهُمَا: «وَهُوَ مُتَضَمِّنٌ بِالْخُلُقِ» -، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، كَيْفَ تَرَى فِي رَجُلٍ أَحْرَمَ بَعْمَرَةٍ فِي جُبَّةٍ بَعْدَمَا تَضَمَّنَ بِالطِّيبِ؟

فَأَشَارَ عُمَرُ إِلَى يَعْلَى بِيَدِهِ: أَنْ تَعَالَ، فَجَاءَ يَعْلَى فَأَدْخَلَ رَأْسَهُ، فَإِذَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُحَمَّرُ الْوَجْهِ، يَغْطُ كَذَلِكَ سَاعَةً، ثُمَّ سُرِّي عَنْهُ، فَقَالَ: أَيْنَ الَّذِي يَسْأَلُنِي عَنِ الْعُمَرَةِ أَنْفَاءً؟

فَالْتَمَسَ الرَّجُلُ فَأَتَى بِهِ، فَقَالَ: أَمَّا الطِّيبُ الَّذِي بِكَ فَأَغْسِلْهُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ - وَفِي رِوَايَةٍ لَهُمَا: «أَغْسِلْ أَثَرَ الْخُلُقِ عَنْكَ، وَأَنْقِ الصُّفْرَةَ» -، وَأَمَّا الْجُبَّةُ فَانْزِعْهَا، ثُمَّ اصْنَعْ فِي عُمَرَتِكَ كَمَا

تَصْنَعُ فِي حَبَّكَ». [متفق عليه]

قوله: وَعَلَيْهِ ثَوْبٌ قَدْ أَظْلَلَّ بِهِ: جُعِلَ الثَّوْبُ لَهُ كَالظِّلَّةِ يَسْتَظِلُّ بِهِ.

وقوله: الْجُبَّةُ: لِبَاسٌ طَوِيلٌ، قَصِيرُ الْأَكْمَامِ، مُبَطَّنٌ بِالْقُطْنِ، يُلبَسُ فَوْقَ الثِّيَابِ.

وقوله: مُتَضَمِّنٌ: مُتَلَطِّخٌ.

وقوله: بِالْخُلُقِ: طِيبٌ يُخْلَطُ بِالزَّعْفَرَانِ.

وقوله: يَغْطُ: يَتَرَدَّدُ صَوْتُ نَفْسِهِ كَالنَّائِمِ مِنْ شِدَّةِ ثَقَلِ الْوَحْيِ.

وقوله: سُرِّي عَنْهُ: أُزِيلَ مَا بِهِ، وَكُشِفَ عَنْهُ.

وقوله: فَالْتَمَسَ: طَلَبَ.

واته:

له یه علای کوری ئومه یه وه خوی لی رازی بیت، ده لیت: «هه میشه ده موت: خۆزگه په یامبه ری خوام صلی الله علیه وسلم لهو کاته دا بدیا به که وه حی بو داد به زیت، ده لیت: ئه وه بوو کاتیک که په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم له «جیرانه» دا بوو و پۆشاکیکه له سهر سه ری وه بوو کرابوو به چه تر و سیهر، کۆمه لیک هاوه لیشی له گه لدا بوو، لهو کاته دا عه ره بیکی ده شته کی هات جبه یه کی له بهر بوو هه مکه یه بونی خوشی لیدابوو (که زه عفه رانیسی تیکه ل بۆنه که کردبوو، بۆیه جبه که ی زهردی ده کرده وه)، وتی: ئه ی پامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم چی ده فهرمووی سه بارهت به پیاویک ئیحرامی عومره ی دابه ستوو به جوبه یه که وه که هه مکه یه بونی خوشیشی لیداوه، لهو کاته دا عومهر به دهستی ئاماژه بو یه علا ده کات که وه ره (چونکه پیشتر داوی له عومهر کردبوو ئه وه دیمه نه ی پیشان بدات)، یه علاش یه کسه ره هات، سه ری کرد به ژیر چه تره که دا، بینی په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم شیوه ی سوور سوور هه لگه پراوه، وهک خه وتوو ی هه ناسه سووار بوو، پرخه پرخی ده هات، تا ماوه یه که وابوو پاشان ئه وه ی له سهر نه ما و به ریدا، فهرمووی: کوا ئه وه پیاوه ی تۆزیک له مه و پیش پرسیاری عومره ی لیکردم؟ گه ران به دوا ی کابرا دا، دۆزیا نه وه و هینایان بو خزمه تی، فهرمووی پی: سه بارهت به و بۆنه زۆره ی له خۆت داوه، سی جار بیشو، -له ریوا یه تیکدا: شوینه واری بۆنه که بشو و زه ردیه که ش خاوین بکه وه و مه یه یله-، سه بارهت به جبه که شت، دایبکه نه، پاشان له م لایه نانه وه عومره وهک چهج وایه جا له هه جبه که تدا چی ده که یه ت له عومره که شتدا هه ر وا بکه». بوخاری و موسلیم ده یگێرنه وه

جبه: جلو به رگیکی درێژه، قوله که ی کورته، له ناوه وه لۆکه یه، له سهر پۆشاکه وه ده پۆشریت.

خه لوق: بۆنیکه تیکه ل به زه عفه ران ده کریت.

هاوسه رگیری که سیك له ئیحرامدا بیټ

۷۴. عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا

يُنْكِحُ الْمُحْرِمُ، وَلَا يُنْكِحُ، وَلَا يَخْطُبُ». [رواه مسلم]

قوله: لَا يُنْكِحُ: لَا يَتَزَوَّجُ لِنَفْسِهِ أَمْرًا.

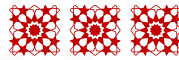
وقوله: وَلَا يُنْكِحُ: لَا يُزَوِّجُ أَمْرًا بِيَايَةٍ وَلَا وَكَالَةٍ.

واته:

له عوثماني كورى عه ففانه وه خواى لى رازى بيټ، ده لىټ: په يامبه رى خوا صلى الله عليه وسلم فهرمووى: «ئه و كه سهى له ئيحرامدا بيټ، نابيټ نه ژن ماره بكات بو خوى، نه ژن به شوو بدات و نه خوازييني ئافرهت بكات». موسليم ده يگير يته وه

«لَا يُنْكِحُ»: واته: ئافرهت بو خوى ماره ناكات.

«وَلَا يُنْكِحُ»: واته: ئافرهت به شوو نادات وهك وهلى ئه مريان به وه كيلي.

حه راميتى راو كردن له كاتى ئيحرامدا

۷۵. عَنِ الصَّعْبِ بْنِ جَثَّامَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: «أَنَّهُ أَهْدَى لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

حِمَارًا وَحَشِيًّا وَهُوَ بِالْأَبْوَاءِ - أَوْ بَوْدَانَ - ، فَرَدَّهُ عَلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

قَالَ: فَلَمَّا أَنْ رَأَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا فِي وَجْهِهِ؛ قَالَ: إِنَّا لَمْ نَرُدُّهُ عَلَيْكَ إِلَّا

أَنَا حُرْمٌ». [متفق عليه]

قوله: بِالْأَبْوَاءِ: وَادٍ جَنُوبَ غَرْبِ الْمَدِينَةِ، يَبْعُدُ عَنْهَا مِائَتَيْنِ وَعِشْرِينَ (٢٢٠) كِيلُومِثْرًا، بِالْقُرْبِ مِنْ بَلَدَةِ مَسْتُورَةٍ.

وقوله: بَوْدَانَ: مَكَانٌ قُرْبَ الْأَبْوَاءِ.

واته:

له سه عبی کوری جه ثامه وه خوی لی رازی بیّت، ده لیت: «له ناوچه ی «ئه بواء»
یان «وه ددان» بوو که ره کیویه کم به دیاری به خشی به په یامبه ری خوا صلی الله
علیه وسلم، په یامبه ری خواش صلی الله علیه وسلم لی وهرنه گرت و بوی
گیپرایه وه، په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم که پیناخو شبوونی به ده موچاومه وه
بینی، پوزشی هینایه وه و فهرمووی: دلنیا به ته نها له بهرته وهی له ئی حرام دام لیم
وهرنه گرتی». بوخاری و موسلیم ده یگپرنه وه

ئه بواء: شیوئیکه ده که ویته باشووری رپوژئاوای شاری مه دینه وه، ۲۲۰ کم لیوهی دووره،
ده که ویته نزیك شاره دیی «مه ستوره» وه.

وه ددان: شوئیتیکه له نزیکی «ئه بواء».

۷۶. عَنْ أَبِي قَتَادَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: «خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَاجًّا، وَخَرَجْنَا
مَعَهُ، فَصَرَفَ مِنْ أَصْحَابِهِ - فِيهِمْ أَبُو قَتَادَةَ -، فَقَالَ: **خُذُوا سَاحِلَ الْبَحْرِ حَتَّى تَلْقَوْنِي،**
فَأَخْذُوا سَاحِلَ الْبَحْرِ.
فَلَمَّا أَنْصَرَفُوا قَبَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَحْرَمُوا كُلَّهُمْ؛ إِلَّا أَبَا قَتَادَةَ فَإِنَّهُ لَمْ يُحْرَمْ.
فَبَيْنَمَا هُمْ يَسِيرُونَ إِذْ رَأَوْا حُمْرَ وَحْشٍ، فَحَمَلَ عَلَيْهَا أَبُو قَتَادَةَ فَعَقَرَ مِنْهَا أَتَانًا، فَتَزَلُّوا
فَأَكَلُوا مِنْ لَحْمِهَا، فَقَالُوا: أَكَلْنَا لَحْمًا وَنَحْنُ مُحْرَمُونَ! فَحَمَلُوا مَا بَقِيَ مِنْ لَحْمِ الْأَتَانِ.
فَلَمَّا أَتَوْا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّا كُنَّا أَحْرَمْنَا، وَكَانَ أَبُو
قَتَادَةَ لَمْ يُحْرَمْ، فَرَأَيْنَا حُمْرَ وَحْشٍ، فَحَمَلَ عَلَيْهَا أَبُو قَتَادَةَ، فَعَقَرَ مِنْهَا أَتَانًا، فَتَزَلْنَا فَأَكَلْنَا
مِنْ لَحْمِهَا، فَقُلْنَا: نَأْكُلُ لَحْمَ صَيْدٍ وَنَحْنُ مُحْرَمُونَ؟! فَحَمَلْنَا مَا بَقِيَ مِنْ لَحْمِهَا.
فَقَالَ: **هَلْ مِنْكُمْ أَحَدٌ أَمَرَهُ أَوْ أَشَارَ إِلَيْهِ بِشَيْءٍ؟** قَالُوا: لَا، قَالَ: **فَكُلُوا مَا بَقِيَ مِنْ لَحْمِهَا.**

وَفِي رِوَايَةٍ لَّهُمَا: «فَقَالَ: هَلْ مَعَكُمْ مِنْهُ شَيْءٌ؟ قَالُوا: مَعَنَا رِجْلُهُ؛ فَأَخَذَهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَكَلَهَا». [متفق عليه]

قوله: حَاجًا: أَي: مُعْتَمِرًا، فَهُوَ حَاجٌّ؛ لِأَنَّ ذَلِكَ إِنَّمَا كَانَ فِي عُمْرَةِ الْحَدِيثِيَّةِ.

وقوله: فَصَرَفَ مِنْ أَصْحَابِهِ: صَرَفَ بَعْضَ أَصْحَابِهِ.

وقوله: فَحَمَلَ عَلَيْهِهَا: أَي: شَدَّ عَلَيْهَا.

وقوله: فَعَقَرَ: جَرَحَ وَقَتَلَ.

وقوله: أَتَانَا: الْآتَانُ: الْأُنْثَى مِنَ الْخُمُرِ.

واته:

له ئه بو قه تاده وه خواى لى رازى بيت، ده لیت: «له خزمه تی په یامبه ری خوادا بووین صلی الله علیه وسلم که چوو بو حه ج (مه به سستی عومره یه)، ئیمه ش له خزمه تیدا بووین، جا کؤمه لیک له هاوه لانی جیا کرده وه - که ئه بو قه تاده یه کیکیان بوو - فهرمودی: پریگای که ناری ده ریا بگرنه بهر (بو ئه وه ی له دووژمنه وه دوور بن و هه والیان بزائن) هه تاوه کو ده گه نه وه به خوّم، ئیمه ش له سه ر فهرمانی په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم له که نار ده ریاوه رویشتن. که ئه و ئه رکه یان ته واو کرد که په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم پیی سپارد بوون، پرووه و مه ککه و به ره و لای په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم گه رانه وه، ئیتر هه موویان ئیحرامی عومره یان دابه ست جگه له ئه بو قه تاده نه بیت، ئیحرامی نه به ست. جا له و کاته ی به ریگاوه بوون بریک که ره کیویان بینی، ئه بو قه تاده به سواری ئه سپه که یه وه هیرشی برده سهریان و ماکه ره کیویه کی لى کوشتن، ئه وانیش دابه زین و ده ستیان کرد به خواردنی گوشته که ی، دواجار وتیان: لای خو ی ئیمه له ئیحرامدا بووین، ئه ی چوّن ده بیت له گوشتی نیچیری راو کراو بخوین له حالیکدا له ئیحرامدا بین؟! ئه وه بوو پاشماوه ی گوشته که یان له گه ل خو یان هه لگرت و هیئایان، که هاتنه

خزمه تی په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم وتیان: ئه ی په یامبه ری خوا، ئیمه له ئیحرامدا بووین بیجگه له ئه بو قه تاده، ئه و ئیحرامی نه به ست، جا له ریگادا گه له که ره کیویه کمان بینی، ئه بو قه تاده هی رشی برده سه ریان و ماکه ری کی لیان کوشت، ئیمه ش له سه ر و لاخه کان دابه زین و ده ستمان کرد به خواردنی گوشته که ی، دوا ی بیرمان که و ته وه و وتمان: خو ئیمه له ئیحرامدا ین چون ده بیت گوشتی نیچیر بخوین؟! جا ئه وه ی مایه وه ه لمان گرت و هی نامان! فهرمو ی پیان: که ستان پیی وت پراویان بکات یان ئاماژه ی بو ئه بو قه تاده کرد سه بارهت به و که ره کیویانه که پراویان بکات؟! وتیان: قوربان نه خیر، فهرمو ی: ده ی چی ما وه ته وه بیخون نوشی گیانتان بیت».

له ریوایه تی کی بوخاری و موسلیمدا: «فهرمو ی: هیچتان لی هی نا وه ته وه له گه ل خو تاندا؟! وتیان: به لی قاچیکیمان هی نا وه ته وه، ئه وه بو په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم هندی کی لی کرده وه و خواردی». بوخاری و موسلیم ده یگیر نه وه

٧٧. عَنْ أَبِي قَتَادَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: «أُنْظَلَقْنَا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَامَ الْحَدِيثِ، فَأَحْرَمَ أَصْحَابُهُ وَلَمْ أُحْرَمْ، فَأُنْبِئْنَا بَعْدُ بِغَيْقَةٍ، فَتَوَجَّهْنَا نَحْوَهُمْ، فَبَصُرَ أَصْحَابِي بِحِمَارٍ وَحْشٍ، فَجَعَلَ بَعْضُهُمْ يَضْحَكُ إِلَى بَعْضٍ، فَنَظَرْتُ فَرَأَيْتُهُ - وَفِي رِوَايَةٍ لِلْبُخَارِيِّ: «فَلَمْ يُؤْذِنُونِي بِهِ، وَأَحْبَبُوا لَوْ أَنِّي أَبْصَرْتُهُ، وَالتَفْتُ فَأَبْصَرْتُهُ» -، فَحَمَلْتُ عَلَيْهِ الْفَرَسَ فَطَعَنْتُهُ فَأَنْبِئْتُهُ، فَاسْتَعَنَّتْهُمْ فَأَبَوْا أَنْ يُعِينُونِي، فَأَكَلْنَا مِنْهُ.

ثُمَّ لَحِقْتُ بِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - وَخَشِينَا أَنْ نُقْتَطَعَ -؛ أَرْفَعُ فَرَسِي شَأَوًا وَأَسِيرُ عَلَيْهِ شَأَوًا، فَلَقِيتُ رَجُلًا مِنْ بَنِي غِفَارٍ فِي جَوْفِ اللَّيْلِ فَقُلْتُ: أَيْنَ تَرَكْتَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟

فَقَالَ: تَرَكْتُهُ بِتَعْمَنَ، وَهُوَ قَائِلُ السُّقْيَا.

فَلَحِقْتُ بِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى أَتَيْتُهُ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ أَصْحَابَكَ أَرْسَلُوا يَقْرَءُونَ عَلَيْكَ: السَّلَامَ وَرَحْمَةَ اللَّهِ وَبَرَكَاتِهِ، وَإِنَّهُمْ قَدْ خَشُوا أَنْ يَقْتَطِعَهُمُ الْعَدُوُّ دُونَكَ فَانْظُرْهُمْ، فَقَعَلَ.

فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّا أَصَدْنَا حِمَارَ وَحْشٍ، وَإِنْ عِنْدَنَا فَاضِلَةٌ.

فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِأَصْحَابِهِ: **كُلُوا - وَفِي رِوَايَةٍ لَهُمَا: «إِنَّمَا هِيَ طُعْمَةٌ أَطْعَمَكُمُوهَا اللَّهُ»، وَهُمْ مُحْرَمُونَ -**». [متفق عليه]

قوله: **بِعَيْفَةٍ**: جَنُوبَ شَرْقِ بَدْرٍ، تَبْعُدُ عَنْهَا أَرْبَعِينَ (٤٠) كِيلُومِثْرًا.

وقوله: **يُؤَذِّنُونِي**: يُعَلِّمُونِي.

وقوله: **فَأَنْتَبَهُ**: جَعَلْتُهُ ثَابِتًا فِي مَكَانِهِ لَا يُفَارِقُهُ.

وقوله: **نُقِطَعَ**: نَصِيرَ مَقْطُوعِينَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُنْفَصِلِينَ عَنْهُ؛ لِأَنَّهُ سَبَقَنَا.

وقوله: **أَرْفَعُ فَرَسِي**: أَكَلَفُهُ السَّيْرَ.

وقوله: **شَاوَا**: شَوَّطَا وَمَدَى.

وقوله: **بِتَعْنَنَ**: عَيْنُ مَاءٍ شَمَالَ الْأَبْوَاءِ، تَبْعُدُ عَنْهَا خَمْسِينَ (٥٠) كِيلُومِثْرًا.

وقوله: **وَهُوَ قَائِلُ السُّقْيَا**: مِنَ الْقَيْلُولَةِ، أَيُّ: تَرَكْتُهُ فِي اللَّيْلِ بِتَعْنَنَ وَفِي عَزْمِهِ أَنْ يَقِيلَ بِالسُّقْيَا.

وَالسُّقْيَا: قَرْيَةٌ فِي وَادِي الْفَرَعِ جَنُوبَ الْمَدِينَةِ، تَبْعُدُ عَنْهَا مِئَةً وَخَمْسِينَ (١٥٠) كِيلُومِثْرًا.

وقوله: **فَانْظُرْهُمْ**: أَيُّ: فَاَنْتَظِرْهُمْ.

وقوله: **أَصَدْنَا**: أَصْطَدْنَا.

وقوله: **فَاضِلَةٌ**: أَيُّ: قِطْعَةٌ بَاقِيَةٌ.

واته:

له ئه بو قه تاده وه خواى لى رازى بيت، ده لیت: «له سالى حوده يبييه دا له خزمه تى په يامبه رى خوادا صلى الله عليه وسلم بووين كه ده رچووين به ره و مه ككه، هاوه له كانى ئي حرامى عومره يان دابه ست به لام من ئي حرامم دانه به ست، ئه وه بوو

پیمان راگه یه ندرا (واته: په یامبهری خوا پپی راگه یاندون صلی الله علیه وسلم له ناوچهی عوسفان وهك له ریوایه تی تر دا هاتوو) كه وا هه ندیک له دوژمنان وان له ناوچهی «غهیقه» دا و به نیازی په لامارندانن، ئیمهش -له سه ر پاسپاردی په یامبهری خوا صلی الله علیه وسلم چووین- به ره و دوژمن به پیکه وتین -بۆ سؤراخیان-، جا هه قاله کانم كه ره کتویه کیان بینی، له نیو خویاندا ده ستیان کرد به پیکه نین! (كه هه لیکی وایان بۆ هه لکه وته و به لام له بهر ئیحرام ناتوانن هیچ بکه ن)، منیش سه یرم کرد كه ره کتویه كه م بینی، -له ریوایه تیکی بوخاریدا: هیچیان به من نه وت، به لام **حه زیان ده کرد من بمینیایه، منیش ئاورم دایه وه و بینیم-**، جا ئه سه په كه م لی تاودا و رمیکم لیدا و له جیی خوی چه سپمکرد، داوام له براده ره کانم کرد یارمه تیم بدهن له هه لگرتنی و پاککردنی و برژاندنی، به لام قایل نه بوون یارمه تیم بدهن، به لام له گۆشته که یمان خوارد. ئینجا له پیکای گه رانه وه دا ترسمان هه بوو دوژمن برمان بکه ن و بنبرمان بکه ن، بۆیه هه ندی جار به غار و هه ندی جار به هیواشی و ره وت ده رۆیشتین، له نیوه شه ودا گه یشتمه پیاویکی خیلی غیفار، پیم وت: کۆتا جار له کوئ په یامبهری خوات صلی الله علیه وسلم به جیهیشت؟ وتی: شه و بوو له «تههین» به جیمه یشت، به نیازبوو به یانییه که ی له «سوقیا» نیوه رۆخه و (قه یلوله) یهك بکات، ئه وه بوو خۆم گه یانده خزمه تی په یامبهری خوا صلی الله علیه وسلم و وتم: ئه ی په یامبهری خوا، هاوه لانت له رپی منه وه سه لام و په حمهت و به ره که تی خوا عهرزی جه نابت ده که ن و مه ترسی ئه وه یان هه یه که دوژمن له تۆ دایانبریت و قه لاچویان بکات، بۆیه چاوه رپیان بکه هه تا دین، ئه ویش چاوه نواری کردن هه تاوه کو هاتن. هه روه ها وتم: ئه ی په یامبهری خوا صلی الله علیه وسلم ئیمه که ره کتویه کمان راوکردوو و هه ندیک لی ماوه ته وه، په یامبهری خوا صلی الله علیه وسلم به هاوه له کانی -که له ئیحرامیشدا بوون- فەرمووی: بیخۆن.

له ریوایه تیکی بوخاری و موسلیمدا ده لیت: ئه وه خواردنیکه خوا پیی به خشیون». بوخاری و موسلیم ده یگپرنه وه

غه یقه: شوینیکه ده که ویتته پوژیه لاتتی به دره وه، ٤٠ کم لیوهی دووره.

ته عهین: کانیاویکه ده که ویتته باکوری ناوچهی «ئه بواء» وه، ٥٠ کم لیوهی دووره.

سوقیا: گوندیکه ده که ویتته دوولی «فهرع» وه له باشووری مه دینه، ١٥٠ کم لیوهی دووره.

که سیك له ئیحرامدا بیت دروسته چ نیچیریك بخوات؟

٧٨. عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عُثْمَانَ التَّيْمِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: «كُنَّا مَعَ طَلْحَةَ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ وَنَحْنُ حُرْمٌ فَأُهْدِيَ لَهُ طَيْرٌ، وَطَلْحَةُ رَاقِدٌ، فَمِنَّا مَنْ أَكَلَ، وَمِنَّا مَنْ تَوَرَّعَ، فَلَمَّا أَسْتَيْقِظَ طَلْحَةُ وَفَقَّ مَنْ أَكَلَهُ، وَقَالَ: أَكَلْنَاهُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ». [رواه مسلم]

قوله: وَفَقَّ مَنْ أَكَلَهُ: أَيُّ: قَالَ لَهُ: وَقَفَّتْ وَأَصَبَتْ.

واته:

له عه بدولپرهمانی کوری عوثمانی تهیمییه وه خوی لی پازی بیت، ده لیت: «له گهل طه لحه ی کوری عوبه یدولادا له ئیحرامدا بووین، بالنده یه کیان به دیاری بو هیئا، له و کاته دا طه لحه خه وتبوو، ئه وه بوو هه ندیکمان لیی خوارد و هه ندیکیشمان له ترسی حه رام لیی نه خوارد، که طه لحه خه بهری بوویه وه هاو پای ئه وانه بوو که لییان خوارد و وتی: موه فقه بوون و کاریکی راستان کرد، له گهل په یامبهری خواشدا صلی الله علیه وسلم نیچیری راومان خواردوو مادام بو ئیمه راو نه کراییت». موسلیم ده یگپرنه وه

ئهو ئازهلانهی که درووسته کهسیک له ئیحرامدا بیته بیانکوژیته

٧٩. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «خَمْسٌ فَوَاسِقُ يُقْتَلْنَ

فِي الْحِلِّ وَالْحَرَمِ: الْحَيَّةُ، وَالْغُرَابُ الْأَبْقَعُ، وَالْفَارَةُ، وَالْكَلْبُ الْعَقُورُ، وَالْحَدْيَا». [متفق عليه]

قوله: **فَوَاسِقُ**: كَثِيرَةٌ الضَّرَرِ.

وقوله: **الْأَبْقَعُ**: هُوَ الَّذِي فِي ظَهْرِهِ وَبَطْنِهِ بَيَاضٌ.

وقوله: **الْعَقُورُ**: الْمُرَادُ هُنَا: كُلُّ عَادٍ مُفْتَرِسٍ غَالِبًا.

وقوله: **وَالْحَدْيَا**: طَائِرٌ مَعْرُوفٌ.

واته:

له عایشه وه خوی لی رازی بیت، دهلیت: «په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم فهرمووی: پینج گیانه وه ری له سنوور ده رچوو که زیانیان زوره، له سنووری حهره م و سنووری حه لال ده کوژرین، که سه که له ئیحرامدا بیت یان له حه لالی، ئه وانیش: مار و قه له بازه له (قه له باچکه) و مشک و سه گی گازگر و کولاره». بوخاری و موسلیم ده یگیرنه وه

٨٠. عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «خَمْسٌ مِنَ

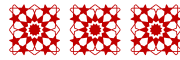
الدَّوَابِّ لَيْسَ عَلَى الْمُحْرِمِ فِي قَتْلِهِنَّ جُنَاحٌ: الْغُرَابُ، وَالْحِدَاةُ، وَالْعَقْرَبُ، وَالْفَارَةُ، وَالْكَلْبُ

الْعَقُورُ». [متفق عليه]

واته:

له ئیبن عومه ره وه خوا له خوی و باوکی رازی بیت، دهلیت: «په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم فهرمووی: پینج گیانه وه ره هیه هیهچ تاوان و فیدییه که له سه ره که سیک نییه له ئیحرامدا بیت بیانکوژیته، ئه وانیش: قه له بازه له، کولاره، دوویشک

(کولآژدم)، مشک، سه گی گازگر». بوخاری و موسلیم دهیگیرنه وه

٨١. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، عَنْ إِحْدَى نِسْوَةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَنَّهُ كَانَ يَأْمُرُ بِقَتْلِ الْكَلْبِ الْعَقُورِ، وَالْفَارَةِ، وَالْعَقْرَبِ، وَالْحَدْيَا، وَالْغُرَابِ، وَالْحَيَّةِ، قَالَ: وَفِي الصَّلَاةِ أَيْضًا». [متفق عليه]

واته:

ئیین عومه ره وه خوی لی رازی بیّت: «ده گیگیرته وه له یه کیك له خیزانه کانی په یامبه ره وه صلی الله علیه وسلم که په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم فه رمانی ده کرد به کوشتنی سه گی گازگر و مشک و دوویشک و کولاره و قه له بازه له و مار، فه رمووی: ته نانه ت له نویژیشدا ده کوژرین». بوخاری و موسلیم دهیگیرنه وه

سه ریشک بوون له ده رکردنی فیدی هی ئازار

٨٢. عَنْ كَعْبِ بْنِ عُجْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ بِهِ زَمَنَ الْحَدْيِيَّةِ، فَقَالَ لَهُ: أَذَاكَ هَوَامُّ رَأْسِكَ؟ - وَفِي رِوَايَةٍ لَهُمَا: «مَا كُنْتُ أَرَى أَنَّ الْجَهْدَ بَلَغَ مِنْكَ مَا أَرَى» - قَالَ: نَعَمْ.

فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَحَلِّقْ رَأْسَكَ، ثُمَّ أَذْبَحْ شَاةً نُسْكَاً - وَفِي رِوَايَةٍ لَهُمَا: «أَوْ انْسُكْ مَا تَيْسَّرَ» -، أَوْ صُمْ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ، أَوْ أَطْعِمْ ثَلَاثَةَ أَصْعٍ مِنْ تَمْرٍ عَلَى سِتَّةِ مَسَاكِينٍ».

[متفق عليه]

قوله: هَوَامُّ رَأْسِكَ: المَرَادُ: القَمُلُ.

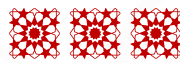
وقوله: الْجَهْدُ: المَشَقَّةُ.

وقوله: أَصْعٌ: جَمْعُ صَاعٍ؛ وَثَلَاثَةُ أَصْعٍ مِنْ تَمْرٍ تُسَاوِي ثَلَاثَةَ (٣) كِيلُوجَرَامَاتٍ.

واته:

له كه عبي كورى عوجره وه خواى لى رازى بيت، ده لیت: «له و ساله ی كه چوین بۆ حوده یسیه په یامبه رى خوا صلى الله علیه وسلم به لامدا تیپه ربوو، بینى ئه سپى له سهرم ده وه رى (چونكه ماوه یه كى زۆر بوو به پرى سه فهره وه بوون)، فهرمووى: ئه سپیه كانی سهرت ئازارى داویت؟ - له ریوایه تىكى بوخارى و موسلیمدا: «وامنه ده زانى به م راده یه په ریشانى به ده ست ئازارى سهرته وه» - وتى: به لى، په یامبه رى خوا صلى الله علیه وسلم فهرمووى: سهرت بتاشه، دواى ئه وه شه كيك سهر بره وهك نوسوك، - له ریوایه تی بوخارى و موسلیمدا ده لیت: «یان ئه وه نده ی بۆت ئاسانه نوسوك (شه كيك) بكه» -، یان سى رۆژ به رۆژوو ببه، یان سى «مه ن» ی خورما ببه خشه به شه ش هه ژار». بوخارى و موسلیم ده یگێرنه وه

صاع (مه ن): سى صاع ده كاته ۳ كگم.

۸۳. عَنْ كَعْبِ بْنِ عُجْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: «أَنَّهُ خَرَجَ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُحْرِمًا، فَقَمَلَ رَأْسَهُ وَلَحِيتُهُ. فَبَلَغَ ذَلِكَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَأَرْسَلَ إِلَيْهِ، فَدَعَا الْحَلَّاقَ، فَحَلَقَ رَأْسَهُ، ثُمَّ قَالَ لَهُ: هَلْ عِنْدَكَ نُسْكَ؟ قَالَ: مَا أَقْدِرُ عَلَيْهِ. فَأَمَرَهُ أَنْ يَصُومَ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ، أَوْ يُطْعِمَ سِتَّةَ مَسَاكِينَ، لِكُلِّ مِسْكِينَيْنِ صَاعٌ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فِيهِ خَاصَّةً: ﴿فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضًا أَوْ بِهِ أَذًى مِنْ رَأْسِهِ﴾، ثُمَّ كَانَتْ لِلْمُسْلِمِينَ عَامَّةً». [متفق عليه]

قوله: فَقَمَلَ رَأْسَهُ وَلَحِيتُهُ: أَي: كَثُرَ قَمْلُهُمَا.

واته:

له كه عبي كورى عوجره وه خواى لى رازى بيت، ده لیت: «له گه ل په یامبه رى

خوادا صلی الله علیه وسلم پښتین بۆ عومره و ئیحراممان دابه ست، له حوده یییه
 ئه سپی سهر و پریشی گرتم. ئه مه گه یشته په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم،
 ئه ویش ناردی به دوا ی که عبدا، بانگی سهرتاشی کرد و فه رمانی کرد سهری
 بتاشیت، سهری تاشی، پاشان پیی فه رموو: ئایا پارهت هه یه شه کیك سهر بپریت؟
 وتی: نه خیر، توانام نییه. ئه وه بوو فه رمانی پیکرد سی پوژ به پوژوو بیت، یان نانی
 شهش هه ژار بدات، بۆ ههر دوو هه ژاریك، مه نیک خواردن بدات، ئه وه بوو له باره ی
 ئه وه وه به تاییهت خوا ی گه وره ئه م ئایه ته ی دابه زاند: ﴿جا هه رکهس له ئیوه نه خوش
 بوو یان ئازار له سهری هه بوو به هو ی جر و میرووه وه...﴾، پاشان بوو به گشتی بۆ
 هه موو موسلمانان. بوخاری و موسلیم ده یگی رنه وه

که له شاخ کردن بۆ که سیك له ئیحرامدا بیت

٨٤. عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: «أَحْتَجَمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي رَأْسِهِ وَهُوَ
 حُرْمٌ، مِنْ وَجَعٍ كَانَ بِهِ، بِمَاءٍ يُقَالُ لَهُ: لَحْيٌ جَمَلٍ». [متفق عليه]
 قوله: **لَحْيٌ جَمَلٍ**: مَوْضِعُ جَنْوَبِ غَرْبِ الْمَدِينَةِ، يَبْعُدُ عَنْهَا مِئَةً وَخَمْسَةَ وَثَلَاثِينَ (١٣٥) كِيلُومِترًا.
 واته:

له ئیبن عه عباسه وه خوا له خو ی و باوکی رازی بیت، ده لیت: «په یامبه ری خوا
 صلی الله علیه وسلم که له شاخی له سهری کرد له حالیکدا له ئیحرامدا بوو، به هو ی
 ئازاریك که له سهریدا هه بوو، له ناوچه یه ك پییده و ترا: «له حیو جه مه ل».
 له حیو جه مه ل: شوینیکه ده که ویته پوژئاوای شاری مه دینه وه، ١٣٥ کم لیوه ی دووره.

دروسته که سیک له ئیحرامدا بیت چاره سهری چاوی بکات

۸۵. عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: «أَنََّّهُ حَدَّثَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الرَّجُلِ إِذَا أَشْتَكَى عَيْنَيْهِ وَهُوَ مُحْرِمٌ؛ ضَمَدَهُمَا بِالصَّبْرِ». [رواه مسلم]

قوله: **أَشْتَكَى عَيْنَيْهِ**: شَكَى وَجَعَهُمَا.

قوله: **ضَمَدَهُمَا بِالصَّبْرِ**: وَضَعَ فِيهِمَا دَوَاءَ الصَّبْرِ، لَوْثُهُ أَحْمَرُ بِمَنْزِلَةِ الْكُحْلِ.

واته:

عوثمانی کوری عه فغان خوی لی رازی بیت، له په یامبه ری خواوه صلی الله علیه وسلم ده گیر پته وه: «که له باره ی که سیکه وه چاوی ژان بکات و له ئیحرامدا بیت، فه رموویه تی: با به «تالی شاری» بییچیتته وه». موسلیم ده یگیر پته وه **صه بیر (تالی شاری)**: ده رمانی صه بیر، په نگی سووره، وه ک کل (سوورمه) وایه.

خوشوردنی که سیک له ئیحرامدا بیت

۸۶. عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حُنَيْنٍ: «أَنََّّهُ سَأَلَ أَبَا أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيَّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: كَيْفَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَغْسِلُ رَأْسَهُ وَهُوَ مُحْرِمٌ؟ قَالَ: فَوَضَعَ أَبُو أَيُّوبَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَدَهُ عَلَى الثَّوْبِ فَطَاطَأَهُ حَتَّى بَدَا لِي رَأْسُهُ، ثُمَّ قَالَ لِإِنْسَانٍ يَصُبُّ: أَصِْبْ. فَصَبَّ عَلَى رَأْسِهِ، ثُمَّ حَرَّكَ رَأْسَهُ بِيَدَيْهِ، فَأَقْبَلَ بِهِمَا وَأَدْبَرَ، ثُمَّ قَالَ: هَكَذَا رَأَيْتُهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَفْعَلُ». [متفق عليه]

قوله: **فَطَاطَأَهُ**: خَفَضَهُ.

واته:

له عه‌بدولای کوری خونه‌ینه‌وه، ده‌لیت: (له‌سه‌ر راسپارده‌ی ئیین عه‌بیاس) پرسیارم کرد له‌ئبو‌ئییوبی ئه‌نصاری خوی لی‌پازی بیت، وتم: کاتی‌ک په‌یامبه‌ری خوا صلی الله علیه وسلم له‌ئیحرامدا ببوایه‌ چۆن چۆنی سه‌ری خوی ده‌شۆرد؟ ئه‌بو‌ئییوبیش (خوی له‌ئیحرامدا بوو، به‌جلکی په‌رده‌ی بو‌کرا‌بوو و خوی ده‌شۆرد) ده‌ستی برد، په‌رده‌که‌ی هه‌ندی‌ک دانه‌واند هه‌تاوه‌کو سه‌ری له‌منه‌وه ده‌رکه‌وت، پاشان به‌که‌سیکی وت که‌ ئاوی به‌سه‌ریدا ده‌کرد: ده‌ی ئاو بکه‌ به‌سه‌رمدا، ئه‌ویش ئاوی کرد به‌سه‌ریدا، ئه‌بو‌ئییوب به‌هه‌ردوو ده‌ستی سه‌ری جولاند و هه‌لیکوشا و ده‌ستی ده‌برد بو‌پشته‌ سه‌ری و ده‌یه‌ینایه‌وه بو‌پیشه‌ سه‌ری، پاشان وتی: به‌چاوی خۆم په‌یامبه‌ری خوام صلی الله علیه وسلم بینی ئاوه‌ای کرد». بوخاری و موسلیم ده‌یگێرنه‌وه

که‌سیک له‌ئیحرامدا به‌مریت چۆن کفن ده‌کریت؟

۸۷. عَنْ أَبِي عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: «بَيْنَا رَجُلٌ وَاقِفٌ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِعَرَفَةَ، إِذْ وَقَعَ عَنْ رَاحِلَتِهِ فَوَقَصَتْهُ - أَوْ قَالَ: فَأَوْقَصَتْهُ -، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: **أَغْسِلُوهُ بِمَاءٍ وَسِدْرٍ، وَكَفَّنُوهُ فِي ثَوْبَيْنِ - وَفِي رِوَايَةٍ لَهُمَا: «فِي ثَوْبَيْهِ» -، وَلَا تَمَسُّوهُ طِبْيَاءً، وَلَا تُخَمِّرُوا رَأْسَهُ - زَادَ مُسْلِمٌ فِي رِوَايَةٍ: «وَلَا وَجْهَهُ» -، وَلَا تُخَنِّطُوهُ؛ فَإِنَّ اللَّهَ يَبْعَثُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مُلَبِّيًا - وَفِي رِوَايَةٍ لَهُمَا: «مُلَبَّدًا» -». [متفق عليه]**

قوله: **فَوَقَصَتْهُ**: كَسَرَتْ عُنُقَهُ.

وقوله: **وَلَا تُخَمِّرُوا**: لَا تَغْطُوا.

وقوله: **وَلَا تُخَنِّطُوهُ**: الْحُطُّ: أَخْلَاطٌ مِنْ طَبِيبٍ تُجْمَعُ؛ وَهِيَ لِلْمَيِّتِ خَاصَّةٌ.

واته:

له ئیبن عه بياسه وه خوا له خوئی و باوکی رازی بیت، ده لیت: «له و کاته ی پیاوئیک له خزمه تی په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم له عه ره فه دا وه ستابوو، له وشتره که ی که وته خواره وه -یان وتی: خستییه خواره وه- و ملی شکاند، په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم فهرمووی: به ئاو و سیدر بیشون و له دوو کراسدا -له ریوایه تیکی بوخاری و موسلیمدا فهرموویه تی: له دوو کراسه که یدا- کفی بکه ن، به لام بونی خوشی لی مه دهن و سه ری دامه پوشن -له ریوایه تیکی موسلیم زیاتر هاتووه، فهرموویه تی: ده موچاویشی دامه پوشن- و بونی خوشی تیکه له ی لی مه دهن، چونکه به دنیاییه وه خوی گه و ره له روژی قیامه تدا به «له بیه یك» کردن زیندووی ده کاته وه». بوخاری و موسلیم ده یگیرنه وه

الحَنُوط: تیکه له یه که له بونی خوش، به کارده هیئریت به تاییه ت بو مردوو.

له کوئوه ده روا ته مه ککه وه

۸۸. عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَخْرُجُ مِنْ طَرِيقِ الشَّجَرَةِ، وَيَدْخُلُ مِنْ طَرِيقِ الْمُعَرَّسِ.

وَإِذَا دَخَلَ مَكَّةَ؛ دَخَلَ مِنَ الثَّنِيَّةِ الْعُلْيَا، وَيَخْرُجُ مِنَ الثَّنِيَّةِ السُّفْلَى». [متفق عليه]

قوله: الشَّجَرَةُ: الْمُرَادُ بِهَا: الَّتِي عِنْدَ مَسْجِدِ ذِي الْحُلَيْفَةِ بِالْمَدِينَةِ.

وقوله: طَرِيقِ الْمُعَرَّسِ: الْبَطْحَاءُ الْقَرِيبَةُ مِنْ ذِي الْحُلَيْفَةِ فِيمَا بَيْنَهُمَا وَبَيْنَ الْمَدِينَةِ.

وقوله: الثَّنِيَّةِ: الطَّرِيقُ فِي الْجَبَلِ.

وقوله: الثَّنِيَّةِ الْعُلْيَا: تُسَمَّى الْيَوْمَ: الْمَعْلَاةَ.

وقوله: الثَّنِيَّةِ السُّفْلَى: تُسَمَّى الْيَوْمَ: الْمَسْفَلَةَ.

واته:

له ئیبن عومه ره وه خوا له خوئی و باوکی رازی بیت، ده لیت: «په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم له ریگای «شه جهره - دار» ه که وه له مه دینه ده چووه دهره وه، وه له ریگای «موعه پرهس» وه ده که پرایه وه. بو مه کهکش له ریگای مله ی سه رووه وه ده چووه ژووره وه، وه له ریگای مله ی خوارووه وه ده چووه دهره وه». بوخاری و موسلیم ده یگیر نه وه.

ریگای داره که: مه به ست پیی ئه و داره یه که له لای مز که وته که ی «ذولحوله یفه یه» له مه دینه. **ریگای موعه پرهس:** «به طحاء» ی ذولحوله یفه یه، ده که ویتته خوارووه ی مز که وته که یه وه. **الثنية:** بریتیه له ریگای نیوان دوو شاخ (مله، که رده).

مله ی سه روو: ئه مړو پیی ده وتریت: «مه علا».

مله ی خواروو: ئه مړو پیی ده وتریت: «مه سفه له».

۸۹. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: «أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَخَلَ عَامَ الْفَتْحِ مِنْ كَدَاءٍ،

وَخَرَجَ مِنْ كُدَّاءٍ». [متفق عليه]

قوله: **مِنْ كَدَاءٍ**: أَي: مِنَ الثَّيْتَةِ الْعُلْيَا.

وقوله: **مِنْ كُدَّاءٍ**: أَي: مِنَ الثَّيْتَةِ السُّفْلَى.

واته:

له عائشه وه خوای لی رازی بیت، ده لیت: «له سالی فه تحی مه که که دا په یامبه ری خوا له ناوچه ی «که داء» وه چووه ژووره وه و له ناوچه ی «کودا» شه وه رۆیشته دره وه». بوخاری و موسلیم ده یگیر نه وه.

که داء: واته مله ی سه روو.

کودا: واته مله ی خواروو.

غوسل کردن پیش چوونه مه ککه

۹۰. عَنْ نَافِعٍ قَالَ: «كَانَ ابْنُ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا إِذَا دَخَلَ أَذْنَى الْحَرَمِ أَمْسَكَ عَنِ التَّلْبِيَةِ، ثُمَّ يَبِيتُ بِذِي طَوًى، ثُمَّ يُصَلِّي بِهِ الصُّبْحَ وَيَغْتَسِلُ، وَيُحَدِّثُ أَنَّ نَبِيَّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَفْعَلُ ذَلِكَ». [متفق عليه]
 قوله: **بِذِي طَوًى**: يُسَمَّى الْيَوْمَ: جَرَوْل.

واته:

له نافع وه، ده لیت: «ئین عومهر خوی لی رازی بیت، کاتیک برؤیشتایه بو مه ککه، ههر له گه ل ئه وهی بگه یشتبایه ته سهره تای سنووری حهرهم وازی له «له ببه یك» کردن ده هینا، پاشان له «ذی طوا» (که ئه مپرو «جه روهل» ی پیده لین) ده مایه وه هه تا وه کو نو یژی به یانی ده کرد، ئینجا غوسلی ده کرد، وه باسی ئه وهی ده کرد که په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم ئاوها ی کرد وه.

حه جه که ی په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم

۹۱. عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ أَبِيهِ: «أَنَّهُ قَالَ لِجَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَخْبِرْنِي عَنْ حَجَّةِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ بِيَدِهِ فَعَقَدَ تِسْعًا، فَقَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَكَثَ تِسْعَ سِنِينَ لَمْ يَحْجَّ. ثُمَّ أُدِّنَ فِي النَّاسِ فِي الْعَاشِرَةِ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَاجٌّ، فَقَدِمَ الْمَدِينَةَ بَشَرٌ كَثِيرٌ؛ كُلُّهُمْ يَلْتَمِسُ أَنْ يَأْتَمَّ بِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَيَعْمَلَ مِثْلَ عَمَلِهِ. فَخَرَجْنَا مَعَهُ، حَتَّى أَتَيْنَا ذَا الْحُلَيْفَةِ، فَوَلَدَتْ أَسْمَاءُ بِنْتُ عُمَيْسٍ مُحَمَّدَ بْنَ أَبِي بَكْرٍ، فَأَرْسَلَتْ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: كَيْفَ أَصْنَعُ؟

قَالَ: **أَغْتَسِلِي، وَأَسْتَتْفِرِي بِثَوْبٍ وَأُحْرِمِي.**

فَصَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْمَسْجِدِ، ثُمَّ رَكِبَ الْقُصُوءَاءَ، حَتَّى إِذَا اسْتَوَتْ بِهِ نَاقَتُهُ عَلَى الْبَيْدَاءِ نَظَرْتُ إِلَى مَدِّ بَصَرِي بَيْنَ يَدَيْهِ مِنْ رَاكِبٍ وَمَاشٍ، وَعَنْ يَمِينِهِ مِثْلَ ذَلِكَ، وَعَنْ يَسَارِهِ مِثْلَ ذَلِكَ، وَمِنْ خَلْفِهِ مِثْلَ ذَلِكَ، وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَ أَظْهُرِنَا، وَعَلَيْهِ يَنْزِلُ الْقُرْآنُ، وَهُوَ يَعْرِفُ تَأْوِيلَهُ، وَمَا عَمِلَ بِهِ مِنْ شَيْءٍ عَمِلْنَا بِهِ.

فَأَهْلَ بِالتَّوْحِيدِ: **لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ، إِنَّ الْحَمْدَ وَالنِّعْمَةَ لَكَ وَالْمُلْكَ، لَا شَرِيكَ لَكَ،** وَأَهْلَ النَّاسُ بِهَذَا الَّذِي يُهْلُونَ بِهِ، فَلَمْ يَرُدَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَيْهِمْ شَيْئاً مِنْهُ، وَلَزِمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَلْبِيَّتَهُ. قَالَ جَابِرٌ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: لَسْنَا نَنْوِي إِلَّا الْحَجَّ، لَسْنَا نَعْرِفُ الْعُمْرَةَ.

حَتَّى إِذَا أَتَيْنَا الْبَيْتَ مَعَهُ؛ اسْتَلَمَ الرُّكْنَ - **زَادَ فِي رِوَايَةٍ: «ثُمَّ مَشَى عَلَى يَمِينِهِ»** - فَرَمَلَ ثَلَاثًا وَمَشَى أَرْبَعًا، ثُمَّ نَفَذَ إِلَى مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ، فَقَرَأَ: ﴿وَاتَّخِذُوا مِنْ مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى﴾ فَجَعَلَ الْمَقَامَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْبَيْتِ، فَكَانَ أَبِي يَقُولُ - وَلَا أَعْلَمُهُ ذَكَرَهُ إِلَّا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -: كَانَ يَقْرَأُ فِي الرُّكْعَتَيْنِ: ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ و﴿قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ﴾ ثُمَّ رَجَعَ إِلَى الرُّكْنِ فَاسْتَلَمَهُ.

ثُمَّ خَرَجَ مِنَ الْبَابِ إِلَى الصَّفَا، فَلَمَّا دَنَا مِنَ الصَّفَا قَرَأَ: ﴿**إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ:**﴾ **أَبْدَأُ بِمَا بَدَأَ اللَّهُ بِهِ،** فَبَدَأَ بِالصَّفَا فَرَقِيَ عَلَيْهِ حَتَّى رَأَى الْبَيْتَ فَاسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ، فَوَحَّدَ اللَّهَ وَكَبَّرَهُ، وَقَالَ: **لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ، أُنْجَزَ وَعْدُهُ، وَنَصَرَ عَبْدُهُ، وَهَزَمَ الْأَحْزَابَ وَحْدَهُ،** ثُمَّ دَعَا بَيْنَ ذَلِكَ، قَالَ مِثْلَ هَذَا ثَلَاثَ مَرَّاتٍ.

ثُمَّ نَزَلَ إِلَى الْمَرْوَةِ، حَتَّى إِذَا أَنْصَبَتْ قَدَمَاهُ فِي بَطْنِ الْوَادِي سَعَى، حَتَّى إِذَا صَعِدَتَا مَشَى، حَتَّى أَتَى الْمَرْوَةَ؛ فَفَعَلَ عَلَى الْمَرْوَةِ كَمَا فَعَلَ عَلَى الصَّفَا.

حَتَّىٰ إِذَا كَانَ آخِرُ طَوَافِهِ عَلَى الْمَرْوَةِ، فَقَالَ: **لَوْ أَنِّي اسْتَقْبَلْتُ مِنْ أَمْرِي مَا اسْتَدْبَرْتُ لَمْ أَسْقِ الْهَدْيَ، وَجَعَلْتُهَا عُمْرَةً، فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ لَيْسَ مَعَهُ هَدْيٌ فَلْيَحِلَّ، وَلْيَجْعَلْهَا عُمْرَةً.**

فَقَامَ سُرَاقَةُ بْنُ جُعْشِمٍ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَلِغَامِنَا هَذَا أَمْ لِأَبَدٍ؟
فَشَبَّكَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَصَابِعَهُ وَاحِدَةً فِي الْأُخْرَى، وَقَالَ: **دَخَلَتِ الْعُمْرَةُ فِي الْحَجِّ - مَرَّتَيْنِ - لَا، بَلْ لِأَبَدٍ أَبَدٍ.**

وَقَدِمَ عَلَيَّ مِنَ الْيَمَنِ بِدُنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَوَجَدَ فَاطِمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا مِمَّنْ حَلَّ، وَلَبِسَتْ ثِيَابًا صَبِيغًا، وَاكْتَحَلَتْ، فَأَنْكَرَ ذَلِكَ عَلَيْهَا، فَقَالَتْ: إِنَّ أَبِي أَمَرَنِي بِهَذَا.
فَكَانَ عَلَيَّ يَقُولُ بِالْعِرَاقِ: فَذَهَبْتُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُحَرِّشًا عَلَى فَاطِمَةَ لِلَّذِي صَنَعَتْ، مُسْتَفْتِيًا لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيمَا ذَكَرْتُ عَنْهُ، فَأَخْبَرْتُهُ أَنِّي أَنْكَرْتُ ذَلِكَ عَلَيْهَا.

فَقَالَ: **صَدَقْتَ صَدَقْتُ، مَاذَا قُلْتَ حِينَ فَرَضْتَ الْحَجَّ؟**

قَالَ: قُلْتُ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَهْلٌ بِمَا أَهَلَّ بِهِ رَسُولُكَ.

قَالَ: **فَإِنَّ مَعِيَ الْهَدْيَ؛ فَلَا تَحِلُّ.**

فَكَانَ جَمَاعَةُ الْهَدْيِ الَّذِي قَدِمَ بِهِ عَلَيَّ مِنَ الْيَمَنِ وَالَّذِي أَتَى بِهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِئَةً، فَحَلَّ النَّاسُ كُلُّهُمْ وَقَصَّروا، إِلَّا النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَنْ كَانَ مَعَهُ هَدْيٌ.
فَلَمَّا كَانَ يَوْمُ التَّرْوِيَةِ تَوَجَّهُوا إِلَى مِنَى، فَأَهْلَلُوا بِالْحَجِّ، وَرَكِبَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَصَلَّى بِهَا الظُّهْرَ وَالْعَصْرَ وَالْمَغْرِبَ وَالْعِشَاءَ وَالْفَجْرَ، ثُمَّ مَكَثَ قَلِيلًا حَتَّى طَلَعَتِ الشَّمْسُ، وَأَمَرَ بِقُبَّةٍ مِنْ شَعَرٍ تُضْرَبُ لَهُ بِنَمْرَةٍ.

فَسَارَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلَا تَشْكُ قُرَيْشٌ إِلَّا أَنَّهُ وَقَفَ عِنْدَ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ كَمَا كَانَتْ قُرَيْشٌ تَصْنَعُ فِي الْجَاهِلِيَّةِ، فَأَجَازَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى أَتَى عَرَفَةَ فَوَجَدَ الْقُبَّةَ قَدْ ضُرِبَتْ لَهُ بِنَمْرَةٍ فَزَلَّ بِهَا.

حَتَّىٰ إِذَا زَاغَتِ الشَّمْسُ أَمَرَ بِالْقُصَوَاءِ، فَرُحِلَتْ لَهُ، فَأَتَى بَطْنَ الْوَادِي، فَخَطَبَ النَّاسَ وَقَالَ: إِنَّ دِمَاءَكُمْ وَأَمْوَالَكُمْ حَرَامٌ عَلَيْكُمْ، كَحُرْمَةِ يَوْمِكُمْ هَذَا، فِي شَهْرِكُمْ هَذَا، فِي بَلَدِكُمْ هَذَا.

أَلَا كُلُّ شَيْءٍ مِنْ أَمْرِ الْجَاهِلِيَّةِ تَحْتَ قَدَمَيَّ مَوْضُوعٌ. وَدِمَاءُ الْجَاهِلِيَّةِ مَوْضُوعَةٌ، وَإِنَّ أَوَّلَ دَمٍ أَضْعُ مِنْ دِمَائِنَا: دَمُ ابْنِ رِبِيعَةَ بْنِ الْحَارِثِ، كَانَ مُسْتَرْضِعًا فِي بَنِي سَعْدِ فَقَتَلْتُهُ هَذَا. وَرَبَا الْجَاهِلِيَّةِ مَوْضُوعٌ، وَأَوَّلُ رَبَا أَضْعُ: رَبَانَا رَبَا عَبَّاسِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، فَإِنَّهُ مَوْضُوعٌ كُلُّهُ.

فَاتَّقُوا اللَّهَ فِي النِّسَاءِ، فَإِنَّكُمْ أَخَذْتُمُوهُنَّ بِأَمَانِ اللَّهِ، وَأَسْتَحْلَلْتُمْ فُرُوجَهُنَّ بِكَلِمَةِ اللَّهِ، وَلَكُمْ عَلَيْهِنَّ أَنْ لَا يُوطِئَنَّ فُرْشَكُمْ أَحَدًا تَكْرَهُونَهُ، فَإِنْ فَعَلَنْ ذَلِكَ فَاضْرِبُوهُنَّ ضَرْبًا غَيْرَ مُبْرِجٍ، وَلَهُنَّ عَلَيْكُمْ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ. وَقَدْ تَرَكْتُ فِيكُمْ مَا لَنْ تَضِلُّوا بَعْدَهُ إِنْ اعْتَصَمْتُمْ بِهِ؛ كِتَابَ اللَّهِ. وَأَنْتُمْ تُسْأَلُونَ عَنِّي، فَمَا أَنْتُمْ قَائِلُونَ؟ قَالُوا: نَشْهَدُ أَنَّكَ قَدْ بَلَغْتَ وَأَدَّيْتَ وَنَصَحْتَ.

فَقَالَ بِإِصْبَعِهِ السَّبَابَةَ يَرْفَعُهَا إِلَى السَّمَاءِ، وَيُنْكِئُهَا إِلَى النَّاسِ: اللَّهُمَّ أَشْهَدُ، اللَّهُمَّ أَشْهَدُ - ثَلَاثَ مَرَّاتٍ -.

ثُمَّ أَذَّنَ، ثُمَّ أَقَامَ فَصَلَّى الظُّهْرَ، ثُمَّ أَقَامَ فَصَلَّى الْعَصْرَ، وَلَمْ يُصَلِّ بَيْنَهُمَا شَيْئًا. ثُمَّ رَكِبَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، حَتَّى أَتَى الْمَوْقِفَ، فَجَعَلَ بَطْنَ نَاقَتِهِ الْقُصَوَاءِ إِلَى الصَّخَرَاتِ، وَجَعَلَ حَبْلَ الْمِشَاةِ بَيْنَ يَدَيْهِ، وَأَسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ، فَلَمْ يَزَلْ وَاقِفًا حَتَّى غَرَبَتِ الشَّمْسُ، وَذَهَبَتِ الصُّفْرَةُ قَلِيلًا، حَتَّى غَابَ الْقُرْصُ.

وَأَرْدَفَ أَسَامَةَ خَلْفَهُ، وَدَفَعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَدْ شَنَقَ لِلْقُصَوَاءِ الزَّمَامَ، حَتَّى إِنَّ رَأْسَهَا لَيُصِيبُ مَوْرِكَ رَحْلِهِ، وَيَقُولُ بِيَدِهِ الْيُمْنَى: **أَيُّهَا النَّاسُ، السَّكِينَةُ السَّكِينَةُ،** كُلَّمَا أَتَى حَبَلًا مِنَ الْحِبَالِ أَرْخَى لَهَا قَلِيلًا حَتَّى تَصْعَدَ.

حَتَّى أَتَى الْمُزْدَلِفَةَ، فَصَلَّى بِهَا الْمَغْرِبَ وَالْعِشَاءَ بِأَذَانٍ وَاحِدٍ وَإِقَامَتَيْنِ، وَلَمْ يُسَبِّحْ بَيْنَهُمَا شَيْئًا.

ثُمَّ أَضْطَجَعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى طَلَعَ الْفَجْرُ، وَصَلَّى الْفَجْرَ حِينَ تَبَيَّنَ لَهُ الصُّبْحُ بِأَذَانٍ وَإِقَامَةٍ.

ثُمَّ رَكِبَ الْقُصَوَاءَ حَتَّى أَتَى الْمَشْعَرَ الْحَرَامَ، فَاسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ، فَدَعَاهُ وَكَبَّرَهُ وَهَلَّلَهُ وَوَحَّدَهُ، فَلَمْ يَزَلْ وَاقِفًا حَتَّى أَسْفَرَ جَدًّا.

فَدَفَعَ قَبْلَ أَنْ تَطْلُعَ الشَّمْسُ، وَأَرْدَفَ الْفَضْلُ بْنُ عَبَّاسٍ، وَكَانَ رَجُلًا حَسَنَ الشَّعْرِ أَبْيَضَ وَسِيمًا، فَلَمَّا دَفَعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّتَ بِهِ طُعْنُ يَجْرِيْنِ، فَطَفِقَ الْفَضْلُ يَنْظُرُ إِلَيْهِنَّ، فَوَضَعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدَهُ عَلَى وَجْهِ الْفَضْلِ، فَحَوَّلَ الْفَضْلُ وَجْهَهُ إِلَى الشَّقِّ الْآخَرِ يَنْظُرُ، فَحَوَّلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدَهُ مِنَ الشَّقِّ الْآخَرِ عَلَى وَجْهِ الْفَضْلِ، يَصْرِفُ وَجْهَهُ مِنَ الشَّقِّ الْآخَرِ يَنْظُرُ.

حَتَّى أَتَى بَطْنَ مُحَسِّرٍ، فَحَرَكَ قَلِيلًا، ثُمَّ سَلَكَ الطَّرِيقَ الْوُسْطَى الَّتِي تَخْرُجُ عَلَى الْجُمَرَةِ الْكُبْرَى، حَتَّى أَتَى الْجُمَرَةَ الَّتِي عِنْدَ الشَّجَرَةِ، فَرَمَاهَا بِسَبْعِ حَصِيَّاتٍ -يُكَبِّرُ مَعَ كُلِّ حَصَاةٍ مِنْهَا- مِثْلَ حَصَى الْحَذَفِ، رَمَى مِنْ بَطْنِ الْوَادِي.

ثُمَّ أَنْصَرَفَ إِلَى الْمُنْحَرِ، فَتَحَرَ ثَلَاثًا وَسِتِّينَ بِيَدِهِ، ثُمَّ أَعْطَى عَلِيًّا، فَتَحَرَ مَا غَبَرَ، وَأَشْرَكَهُ فِي هَدْيِهِ.

ثُمَّ أَمَرَ مِنْ كُلِّ بَدَنَةٍ بِبُضْعَةٍ، فَجُعِلَتْ فِي قِدْرِ فَطِخِيَتْ، فَأَكَلَا مِنْ لَحْمِهَا وَشَرَبَا مِنْ مَرَقِهَا.

ثُمَّ رَكِبَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَقَاضَ إِلَى الْبَيْتِ، فَصَلَّى بِمَكَّةَ الظُّهْرَ، فَأَتَى بَنِي عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، يَسْقُونَ عَلَى زَمْزَمَ، فَقَالَ: **أَنْزِعُوا بَنِي عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، فَلَوْلَا أَنْ يَغْلِبَكُمْ**

النَّاسُ عَلَى سِقَايَتِكُمْ لَنْزَعْتُ مَعَكُمْ، فَنَاوَلُوهُ دَلْوًا فَشَرِبَ مِنْهُ. [رواه مسلم]

قوله: **فَعَقَدَ تِسْعًا:** أَي: وَضَعَ رَأْسَ السَّبَابَةِ عَلَى أَصْلِ الْإِبْهَامِ، وَضَمَّ بَقِيَّةَ أَثَامِلِ الْأَصَابِعِ الثَّلَاثِ يَبْطُنُ كَفَّهُ.

وقوله: **يَلْتَمِسُ:** يَطْلُبُ.

وقوله: **يَأْتَمُّ:** يَقْتَدِي.

وقوله: **أَسْتَنْفِرِي:** أَجْعَلِي ثَوْبًا بَيْنَ فَخْدَيْكَ، وَشُدِّي فَرْجَكَ.

وقوله: **الْقُصْوَاء:** أَسْمُ نَاقَةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

وقوله: **فَرَمَل:** أَسْرَعَ الْمَشْيَ مَعَ تَقَارُبِ الْخُطَا.

وقوله: **فَرَقِي:** صَعِدَ.

وقوله: **أَنْصَبْتُ:** أَخَذَرْتُ.

وقوله: **صَبِيغًا:** مَصْبُوعَةً.

وقوله: **مُحَرَّشًا:** أَي: ذَاكِرًا مَا يُوجِبُ عِتَابَهُ لَهَا.

وقوله: **جَمَاعَةُ الْهَدْي:** أَي: مِنَ الْإِبِلِ.

وقوله: **بِقُبَّة:** خِيَمَةٍ.

وقوله: **تُضْرَبُ:** تُبْنَى.

وقوله: **بِنَمِرَةٍ:** مَوْضِعٌ جَانِبَ عَرَفَاتٍ، وَلَيْسَتْ مِنْ عَرَفَاتٍ.

وقوله: **فَأَجَازَ:** أَي: جَاوَزَ الْمُرْدَلِفَةَ وَلَمْ يَقِفْ بِهَا.

وقوله: **زَاغَتِ الشَّمْسُ:** مَالَتْ عَنْ وَسْطِ السَّمَاءِ.

وقوله: **فَرَجَلَتْ:** شُدَّ عَلَيْهَا رَحْلُهَا.

وقوله: **الْوَادِي:** هُوَ وَادِي عُرْنَةٍ.

وقوله: **مَوْضُوعٌ:** مَتْرُوكٌ.

وقوله: **يَنْكُتْهَا**: يُشِيرُ بِهَا.

وقوله: **الْمَوْقِف**: أَيُّ: عَرَفَاتٍ.

وقوله: **حَبْلَ الْمَشَاة**: أَيُّ: صَقَّهُمْ وَمُجْتَمَعَهُمْ.

وقوله: **وَأَرْدَفَ**: أَرْكَبَ.

وقوله: **شَنَقَ**: صَمَّ وَصَيَّقَ.

وقوله: **مَوْرِكَ رَحْلِهِ**: الْمَوْضِعُ الَّذِي يَثْنِي الرَّائِبُ رِجْلَهُ عَلَيْهِ قُدَّامَ وَاسِطَةِ الرَّحْلِ؛ إِذَا مَلَ مِنَ الرُّكُوبِ.

وقوله: **حَبْلًا**: تَلًّا لَطِيفًا مِنَ الرَّمْلِ الصَّخْمِ.

وقوله: **وَلَمْ يُسَبِّحْ**: لَمْ يُصَلِّ النَّافِلَةَ.

وقوله: **أَسْفَرَ**: أَضَاءَ.

وقوله: **ظُلْعُنْ**: نِسَاءً.

وقوله: **فَطَفِقَ**: جَعَلَ.

وقوله: **بَطْنٍ مُحَسَّرٍ**: هُوَ وَادِي الْمُرْدَلِفَةِ.

وقوله: **فَحَرَّكَ**: أَسْرَعَ.

وقوله: **الْجُمْرَةَ الَّتِي عِنْدَ الشَّجَرَةِ**: أَيُّ: الْعَقَبَةِ.

وقوله: **حَصَى الْحَذَفِ**: هُوَ نَحْوُ حَبَّةِ الْبَاقِلَاءِ.

وقوله: **مَا غَبَرَ**: مَا بَقِيَ.

وقوله: **بِبِضْعَةٍ**: قِطْعَةٍ لَحْمٍ.

وقوله: **فَأَفَاصَ**: مَشَى.

وقوله: **أَنْزِعُوا**: أَيُّ: اسْتَقُوا بِالْدَّلَاءِ.

وقوله: **دَلُّوا**: مَا يُسْتَقَى بِهِ.

واته:

له جه عفه ری کوری موحه ممه ده وه، له باوکیه وه ده گپرته وه، که به جابری کوری عه بدولای وتووه: «هه والم بده ری دهر باره ی حه جه که ی په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم، ئه ویش به دهستی ئامارهی کرد و به په نجه کانی ژماره نوی

گریدا، پاشان وتی: په یامبه ر صلی الله علیه وسلم نو سال له مه دینه دا مایه وه و حه جی نه کرد، پاشان له سالی دهیه مدا: جار به ناو خه لکدا لیډرا که: په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم نه مسال حه ج ده کات. نه وه بوو خه لکیکی زور پروویان کرده شاری مه دینه، هه موویان ده یانو یست په پره ویی له په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم بکه ن و نه وه هرچی کرد نه مانیش بیکه ن.

نه وه بوو له گه لیدا ده رچووین، هه تاوه کو گه یشینه «ذولحوله یفه»، له ویدا نه سمائی کچی عومه یس، موحه ممه دی کوری نه بوبه کری صدیقی بوو، که سیکی نارد بولای په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم که حال م وایه و زه یستانم، بو حه ج که م چی بکه م؟ نه ویش فهرمووی: خوت بشوره و په رویه ک بخه سهر دامینت و قایمی بکه و ئیحرام دابه سته.

نه وه بوو په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم نویژی له مزگه وته که دا کرد، پاشان سواری وشتره که ی بوو - که ناوی «قه صواء» بوو -، رویشت رویشت هه تا سهر که وته سهر کیوی «به یداء»، له وی ئاورم دایه وه و به هر چوار لادا پرووینم ده بینم هه تا چاوم بر بکات له به رده میه وه و له لای راستیه وه و له لای چه پیه وه و له پشتیه وه هه مووی خه لک بوو به سواری و به پیاده ده رویشتن، په یامبه ری خواش صلی الله علیه وسلم له نیوانماندا بوو، قورئانی بو داده به زی، نه و چاک له مانا که ی تیده گهی و هه رچییه کی بکر دایه ئیمه ش به شوینی نه ودا ده مانکرد.

ئینجا به رسته ی ته وحید و تنه ها خوا په رستی به ده نگی به رز ئیحرامی دابه ست و فهرمووی: «لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ، إِنَّ الْحَمْدَ وَالنَّعْمَةَ لَكَ وَالْمُلْكَ، لَا شَرِيكَ لَكَ» واته: «خوایه وه لا متم دایه وه جار له دوا ی جار، گوپرایه لثم، خوایه تنه ها تو خواهنی هه موو شتیکی به بی هیچ هاوبه شیک، خوایه ستایش و شوکرانه تنه ها شایسته ی تویه و له توویه هه موو نیعمه تیک و تنه ها تو

به خشه ریت، وه تو خاوه نی هه موو شتیکی بی هیچ هاوبهش و شه ریکیک»،
 خه لکیش ئا به مه ی ئیستا ئیحرامی پیده بهستن ئیحرامیان به ست (که کومه لیک
 ویردی زیاتری تیدایه)، په یامبه ریش صلی الله علیه وسلم هیچ وه لامیکی نه دانه وه
 و لپی نه گرتن، به لام له سهر شیوازی له به یکه کردنه که ی خوی به رده وام بوو.

جابر ده لیت: ئیمه ته نها نیه تی چه جمان هه بوو، عه مره مان نه ده زانی (واته: ههر
 له بیرمان نه بوو، یان مه بهستی له مانگه کانی چه جدا و له گه ل چه جدا). ئیتر
 رویشتن هه تا گه یشینه که عبه، له وی په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم دهستی
 هیئا به سووچی به رده ره شه که - **له ریوایه تیکدا: «پاشان له دهسته راستی به رده
 ره شه که وه سوو پرایه وه»** (واته: که عبه ی خسته دهسته چه پی) - سی جار به به هه روه له
 و چوار جاریش به رویشتنی ئاسایی سوو پرایه وه (به مهش دهوتریت: طه واف)، دوی
 ئه وه رویشتن بو جپی وه ستانی (جپا - مه قام) ی ئیبراهیم علیه السلام و ئه م ئایه ته ی
 خوینده وه: ﴿وه پیمانگوتن مه قامی ئیبراهیم بکه ن به نویرگه و نویری تیدا ئه نجام
 بدهن﴾ [البقرة: ۱۲۵]، ئینجا مه قامی ئیبراهیمی خسته نیوان خوی و که عبه وه، دوو
 رکات نویری دابه ست، له رکاتی یه که مدا له پاش خویندن فاتیحا: ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا
 الْكَافِرُونَ﴾ ی خویند، له رکاتی دووهمیشدا له پاش خویندن سووره تی فاتیحا: ﴿قُلْ
 هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ ی خویند، پاشان گه پرایه وه بو سووچه که ی به رده ره شه که و دهستی
 لیدا.

پاشان له ده رگا که وه ده رچوو به ره و ته پۆلکه ی «صه فا»، ههر که نزیک ته پۆلکه ی
 صه فا بوو یه وه، ئه م ئایه ته ی خوینده وه: ﴿هه ردوو کیوی ناسراوی صه فا و مه روه له
 نیشانه و درووشمه دیاره کانی ئاینی خوایه، (جا ههر که س رویشتن بو مالی خوا به
 مه بهستی چهج و عومره، ئه وا هیچی له سهر نییه ته واف بکات له نیوانیاندا)﴾
 [البقرة: ۱۵۸]؛ فهرمووی: ده ستپیده که م به وه یان که خوا ی گه وره یه که م جار

دهستی پیکردوو. بویه به صه فا دهستی پیکرد و سه رکه وته سه ر کتوی صه فا، هه تاوه کو خانووی که عبهی لیوه ده رکه وت، ئینجا پروویکرده قبیله و وتی: لا إله إلا الله و ته کبیری کرد و فهرمووی: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ، أَنْجَزَ وَعْدَهُ، وَنَصَرَ عَبْدَهُ، وَهَزَمَ الْأَحْزَابَ وَحْدَهُ»، واته: «په رستراوی هه ق هه ر خودایه، بی شه ریک و تا ک و ته نه ایه، ده سه لات و پادشایی هه ر شاستهی الله یه، سو پاس و ستایشی ته وا و له غهیره خوا نایه، به سه ر هه مو شتیکی ئه م گه ردوونه به توانایه، په رستراوی هه ق هه ر خودایه، بی شه ریک و تا ک و ته نه ایه، هینایه دی به لئینی خو ی، سه ریخت به نده که ی خو ی، تیکیشان ئه حزابه کان هه ر به خو ی»، سی جار ئه م زیکره ی دووباره کرده وه و له نیوانی ئه م سی جاره شدا ده پارایه وه و نزای دیکه ی ده کرد.

دوا ی ئه وه دابه زی به ره و کتوی «مه پروه» هه ر که پیی له به رزی ته پۆلکه ی صه فا برا و پیی نایه ناو قولایی دۆله که که وته را کردن، هه تاوه کو له قولایی به رز بوویه وه و گه یشته سه ره تای هه ورازه که، ئیتر به ئاسایی رۆیشت، تاوه کو گه یشته سه ر مه پروه، له سه ر صه فا چی ئه نجامدا لیتر هه مان شتی دووباره کرده وه، هه تا گه یشته دوا ته واف، له دوا ته وافی سه ر مه پروه فهرمووی: تازه رۆیشت، ئه گه ر ئه وسا بیرى ئیستام هه بوایه ئه وا «هه دی» م له گه ل خو م نه ده هینا و نییه ته که م ده کرد به عومره، جا ئه وه تان که «هه دی» پی نییه، با ئی حرام بشکینیت و بیکات به عومره.

سورقه ی کور ی مالیکی کور ی جوعشوم هه ستا و گوتی: ئه ی په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم، ئه مه هه ر بۆ ئه م سال وایه، یان بۆ هه تا هه تایه هه ر وا ده مینیت؟ په یامبه ری خواش صلی الله علیه وسلم په نجه کانی هه ردوو دهستی تیهه لکیش کرد و دوو جار فهرمووی: «عومره تیکه لی حه ج بوو بۆ هه تا هه تایه». عه لی کور ی ئه بو طالبیش خوا ی لی رازی بیت، وشتره دیارییه کانی په یامبه ری

صلی اللہ علیہ وسلم لە گەڵ خۆی ھینابوو، جا بینی فاطیمە خواى لى پازى بێت، ئیحرامى شکاندووە و پۆشاکی پەنگاوی پۆشیووە و چاوی پرشتوو، کە بەو شیوازە بینی نكولى لیکرد، ئەویش وتی: باوکم فەرمانیکردوووە وابکەم (چونکە فەرمانی کردوووە ئیحرام بشکێنین).

موحەممەدی باقر کۆری عەلى کۆری حوسین دەلیت: جا عەلى خواى لى پازى بێت، ئەو کاتەى لە عێراقدا بوو دەیووت: چووم بۆ خزمەتى پەيامبەرى خوا صلی اللہ علیہ وسلم بۆ ئەوێ هانی بدهم لە دژی فاطیمە، بەهۆی ئەو کارەى کە کردبووی، تا پرسىارى لایکەم لە سەر ئەوێ فاطیمە لە زارى ئەوێ دەگێرێتەو، جا پێم وت: من نكولیم لەو کارەى کردوو! ئەوێ بوو فەرمووی: «راست دەکات، راست دەکات، باشە تۆ چیت وت کاتیک ئیحرامى حەج دابەست؟»، عەلى وتی: وتم: ئەى خواى ئیحرام دادەبەستم لە سەر ئەو نێیەتەى کە پەيامبەرکەت ئیحرامى بۆ دابەستوو. پەيامبەرى خوا صلی اللہ علیہ وسلم فەرمووی: «دە من «هەدى» م پێیە، ئیحرام مەشکێنە».

جا کۆى ئەو و شترە دیارییانەى کە عەبە کە عەلى لە یەمەنەو ھینابوو لە گەڵ ئەوێ کە پەيامبەرى خوا صلی اللہ علیہ وسلم لە مەدینەو ھینابوو سەر جەمیان سەد سەر بوون، ئێتر خەلک ھەمووی ئیحرامیان شکاند و سەریان کوورتکردهو، جگە لە پەيامبەر صلی اللہ علیہ وسلم و ئەوانەى کە «هەدى»یان پێبوو.

کە پوژی تەرپوێ (هەشتەمى حاجیان) ھات، بەرەو مینا جمان و ئیحرامیان بە حەج دابەست (لە ناوچەى بەطحا)، پەيامبەرى خوا صلی اللہ علیہ وسلم (لە گەڵ خۆر دەرچووندا) سواری و شترەکەى بوو و پوشت بۆ مینا، لەوێ (لە مزگەوتى خەیف) نوێژى نیوەرۆ و عەسر و شیوان و خەوتنان و بەیانى (ھەریەکە و لەکاتى خۆیدا) ئەنجامدا، ئینجا کەمێک مایەوێ تا خۆر ھەلھات، فەرمانیدا لە «نەمیرە»

(شوینیکه له تهنیشتی عهره فاته وهیه، به لام له سنووری عهره فات نییه) ده وار (خیمه) یه کی بو هه لبدریت.

په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم (به رهو عهره فه) که وته پری. قوره یش گومانی نه بوو که له «مه شعهری حهرام» ده وه ستیت وهك چۆن قوره یش له سه رده می نه فامیدا له ویدا ده وه ستان و نه ده په رینه وه بو عهره فه، به لام په یامبه ر صلی الله علیه وسلم ئه ویی تیپه راند هه تا گه یشته سه ر سنووری عهره فه، سه یری کرد له «نه میره» خیمه ی بو هه لدراره، ئیتر له وی دابه زی و مایه وه هه تا وه کو خۆر له ناوجه رگه ی ئاسمان لایدا به ره و خۆرئاوا بوون، ئه و جا فه رمانی کرد «قه صواء» یان بو هیئا و کوپانیان کرد و ئاماده یان کرد، ئیتر که وته پری (و چوو ه ناو سنووری عهره فه وه) هه تا وه کو گه یشته قولایی دۆلی (عوره نه)، له وی و تاریکی دا و فه رمووی: «به ته ئکید خوین و سه ر و مالتان له یه کتر حهرامه، هه ر وهك چۆن شکاندنی ریژ و حورمه تی ئه م پرۆزه پیروژه تان که پرۆژی عهره فه یه، له م مانگه پیروژه تان که مانگی حاجیانه و مانگی حهرامه، له م شاره پیروژه تاندا که مه ککه یه و حورمه تداره زۆر حهرامه ئاوها.

ئاگادار بن! هه رچی شتیکی داهینراو هه یه له سه رده می نه فامیدا له ژیر پیکانمدایه و پوچه ل و ره تکراره یه، هه روه ها خوین پرشته کانی سه رده می نه فامی هه مووی به فیروچوو و داوا ناکری، یه که مین خوینیکی سه رده می نه فامیش که دایده نیم و به فیرو و به تالی داده نیم، خوینی که سیکی بنه ماله که ی خۆمانه ئه ویش خوینی کوره که ی «په بیعه ی کوری حاریشی کوری عه بدولموته لیب» ه، که له ناو به نی سه عددا درابوو به دایه ن، به لام هوژی «هوذهیل» کوشتیان.

هه روه ها ریا (سوو) ی سه رده می نه فامیش هه مووی لبرا و پوچه لکرایه وه، یه که مین سوویه کی سه رده می نه فامیش که هه لیده وه شینمه وه، سووه کانی بنه ماله که ی خۆمانه، ئه ویش سووه کانی عه بباسی کوری عه بدولموطه للیبه، هه ر

هه مووی هه لوه شایه وه و لایرا (جگه له ده ستمایه که) .

ده باره ی مافی ئافره تانیش له خوا بترسن، ناهه قیان ده رهق مه کهن، چونکه خوا ئهوانی به ئه مانهت و سپارده له لای ئیوه داناوه، (یان ئیوه ئهوانتان به پهیمان و گفتی خوا بردووه)، وه به فه رمایشی خوی گه وره دامینی ئهوانتان بۆ چه لال بووه، مافی ئیوه له سهر ئهوان ئه وهیه: که که سیك ئیوه چه زی لیناکه ن نه یهیننه سهر به ره و مالتان، ئه گهر ئه مه یان کرد (ئهوا تا ده توانن ئاموژگاری چاکی بکه ن و له سهر جیگه پشتیان لیبکه ن، ههر سوودی نه بوو) ئهوا به ئه سپایی و نه تووند بیت نه کاریگهر لیان بدهن و ته مبیان بکه ن، مافی ئهوانیش له سهر ئیوه ئه وهیه: که رۆزی و خواردن و خواردنه وه و پۆشاک (و شوینی نیشه جی) یان بۆ دابین بکه ن به چاکی .

وه به دلناییه وه من شتیکم له پاش خۆم بۆ به جیهیشتوون که ئه گهر بیتو په پرهوی بکه ن و پیوه ی پابه ند بین ههر گیز له ناو خۆتاندا گو مپرا نابن و سهرتان لی ناشیویت، ئه ویش ئه م په یامه ی خوایه که قورئانه .

ئیوهش له دوا رۆژدا له باره ی منه وه پرسیارتان لیده کریت، که ئایا من به ئه رکی سهرشانی خۆم هه ستاوم و په یامی خوام وهك خوی گه یاندووه؟ ئه ی ئیوه چی ده لین له وه لامدا؟ هه موو وتیان: شایه تی ده دهین به دلناییه وه که تۆ په یامه کهت گه یاند و ئه رکی سهرشانت به جیهینا و دلسۆزی خۆت نواند و ئاموژگاری خۆت کرد، ئه ویش سی جار په نجه ی شایه تومانی خوی هه لپری بۆ ئاسمان و داینه وانده وه بۆ خه لکه که و هه موو جار یکیش ده فه رموو: خوایه تۆ شایهت به» .

ئینجا بیلال یهك بانگی دا و قامه تی کرد، په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم نوێژی نیوه رۆی کرد، پاشان قامه تی کرده وه و نوێژی عه سریشی به «جهمع» کرد، له نیوانیاندا هیهچ نوێژیکی سووننه تی نه کرد.

پاشان په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم سواری وشتره که ی بوو هه تاوه کو

گه یشته شوینی تاییه تی وهستانی خوی له ناوچه ی عهره فات، له ویدا سکی و شتره که ی کرده تاویره به رده کانی بناری کیوی «ئیلال» (کیوی ره حمه)، وه شوینی ریز و کۆبوونه وه ی پیاده کانی خسته پیشی خۆیه وه و پرووی کرده قیبله، ئیتر له ویدا مایه وه هه تاوه کو خۆر ئاوا بوو و تۆزیک زهردیه که ی نه ما و خپایی خۆر دیار نه ما. ئینجا سواری و شتره که ی بوو و ئوسامه ی خسته پاشکۆی خۆیی و به ره و موزده لیفه داگه پرایه وه، په یامبه ری صلی الله علیه وسلم جلّه وی «قه صواء» یشی وا توند کردبوو، ته نانه ت سه ری و شتره که ی دهیدا له قه رپووزی کۆپانه که ی، وه به دهسته راستیشی ئاماژه ی ده کرد و ده یفه رموو: خه لکینه، له سه رخۆبن، هیواش، ئارام بن، به لام که ده گه یشته ته پۆکه لمی، جلّه وه که ی بۆ شل ده کرد تا به ئاسانی سه ربکه ویت. به و شیوازه رۆشت هه تاوه کو گه یشته «موزده لیفه»، له ویدا نوژی شیوان و خه وتنانی به بانگیک و دوو قامهت کرد، به جه معی ته ئخیر، وه هیچ نوژیکی سووننه تی له نیوانیاندا نه کرد.

پاشان په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم پراکشا بۆ وچاندان و خه وت هه تا شه به قی دا، ئیتر که ته واو سپیده ی بۆ پروون بوویه وه فه رمانی کرد یه ک بانگ و یه ک قامهت کرا و نوژی به یانی کرد.

ئینجا دیسانه وه سواری «قه صواء» بووه وه هه تاوه کو گه یشته «مه شعهری حه رام» (لای کیوی «قوزه ح» له موزده لیفه)، له وی پرووی کرده قیبله، له خوا پارایه وه و «الله اکبری» کرد و «لا إله إلا الله» ی کرد و خوی ته نها راگرت، له وی وه ستا هه تا به ته واوه تی دنیا پرووناك بووه وه، ئه وه بوو پیش خۆره لاتن و شتره که ی لیخوری به ره و مینا، فه ضلی کوری عه بباسی مامیشی له پاشکۆی خۆیه وه سه رخست، فه ضلیش پیاویکی قژ جوانی سپیکه لانه ی شوخ و قۆز بوو، کاتیک په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم ده رۆشت کۆمه له ئافره تیك له که ژاوه دا بوون تیپه رین

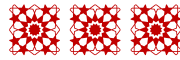
به لایدا، فه ضلیش دهستی کرد به ته ماشاگردنیان، په یامبهری خواش صلی الله علیه وسلم به دهستی بهرچاوی فه ضلی گرت، که چی فه ضل پرووی وهرچه رخا به ولادا و له ولاره ته ماشای ده کردن، په یامبهری صلی الله علیه وسلم ئه ولاشی لیگرت، که چی له م لایه که وه سهیری کرده وه. هه تاوه کو گه یشته دۆلی «موحه سسیر»، له وی تۆزیک خیرا لی خوری و ریگهی ناوه پراستی گرته بهر که ئه وسه ری له «کۆمای گه وره (الجمرة الکبری)» وه دهرده چیت، پویشته هه تاوه کو گه یشته کۆمای لای داره که، له ناو شیوه که وه حهوت بهردی تیگرت، ههر بهردیک به ئه ندازه ی ئه و بهردانه ده بوون که به په له پیتکه ده هاوئیریت، (که ئه وه ندهی دنکه پاقله یه ک ده بن)، له گه ل ههر بهردی تیگرتینکدا «الله اکبر» ی ده کرد.

ئینجا به خیرایی چوو به ره و شوینی سه ربهرینی «هه دی» هکان (کوشتارگه)، له ویدا به دهستی خوی شهست و سی و شتری سه ربهری، ئه مجا چه قۆکه ی دا به دهستی عه لیه وه، ئه ویش باقییه که ی هه موو سه ربهرین، عه لیشی کرد به هاو به شی خوی له و شتره دیارییه کاند.

پاشان فه رمانی کرد له گوشتی ههر و شتریک پارچه یه کیان هیئا و خستیانه ناو مه نجه لیکه وه و کولاندیان، خوی و عه لیش له گوشته کیان خوارد و له گوشتاوه کیان خوارد وه.

پاشان په یامبهری خوا صلی الله علیه وسلم سوار بوو به ره و مککه، له وی (ته وافی ئیفازه ی کرد، ئینجا) نوئیری نیوه پوی کرد، ئینجا پویشته بۆ لای به نی عه بدولموطه لیب که له سه ر بیر زه مزه م ئاویان به سه ر حاجیاندا ده گیرا، فه رمووی: ئه ی نه وه ی عه بدولموطه لیب، ئا و هه لگۆزن و بیده ن به حاجیان، ئه گه ر نه بوو مایه ته هوی ئه وه ی خه لک زۆرتان بۆ به یئن و لیتانی وه ربگرن، ئه و ا منیش له گه ل ئیوه دا ئاوم هه لده کیشا، ئینجا دۆلکه یه کیان دایه دهستی، ئه ویش لی

خوارده وه». موسلیم ده یگیرته وه

ته و افکردن به ده ستونیژ وه

۹۲. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: «أَنَّ أَوَّلَ شَيْءٍ بَدَأَ بِهِ - حِينَ قَدِمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - أَنَّهُ تَوَضَّأَ، ثُمَّ طَافَ». [متفق عليه]

واته:

له عائشه وه خواى لى رازى بيت، ده ليت: «كاتيك په يامبه رى خوا صلى الله عليه وسلم چوو بو مه ككه، يه كه مين شتيك كه ده ستى پيكرده ستونيژى گرت، پاشان ته وافى كرد». بوخارى و موسلیم ده یگیرنه وه

به پرووتی ته واف ناکریت و هاوبه شدانه ر بوى نيه حه ج بکات

۹۳. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: «بَعَثَنِي أَبُو بَكْرٍ الصِّدِّيقُ فِي الْحَجَّةِ الَّتِي أَمَرَهُ عَلَيْهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - قَبْلَ حَجَّةِ الْوَدَاعِ - فِي رَهْطٍ يُؤَدُّونَ فِي النَّاسِ يَوْمَ التَّحْرِ: لَا يَحُجُّ بَعْدَ الْعَامِ مُشْرِكٌ، وَلَا يَطُوفُ بِالْبَيْتِ عُرْيَانٌ». [متفق عليه]

قوله: رَهْطٍ: مَا دُونَ الْعَشْرَةِ مِنَ الرِّجَالِ.

واته:

له ئه بو هورهيره وه خواى لى رازى بيت، ده ليت: «لهو حه جهى پيش حه جى مالتاويى كه په يامبه رى خوا صلى الله عليه وسلم، ئه بو به كرى كرد به مير و لپير سراوه كه ي، ئه بو به كر له گه ل چهند كه سيكدا ناردمى، كه پروژى جه ژن ئه م جاره به ناو خه لكدا ليده ين: ئاگادار بن! ئيتر له مسال به دواوه هيچ هاوبه شدانه ريك

نهیه ت بۆ حه ج، وه که سیش به پرووتی ته وافی که عبه نه کات». بوخاری و موسلیم ده یگیرنه وه

ماچکردنی بهرده ره شه که

۹۴. عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: «أَنَّه جَاءَ إِلَى الْحَجَرِ الْأَسْوَدِ فَقَبَّلَهُ فَقَالَ: إِنِّي أَعْلَمُ أَنَّكَ حَجَرٌ لَا تَضُرُّ وَلَا تَنْفَعُ، وَلَوْلَا أَنِّي رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُقَبِّلُكَ مَا قَبَّلْتُكَ». [متفق عليه]

واته:

له عومه ری کوپی خه طابه وه خوای لی رازی بیت: «هاتوو به بۆلای بهرده ره شه که و ماچی کردوو و وتوو یه تی: من باش ده زانم تو ته نها به ردیکی نه زیانت هه یه و نه قازانج، له بهر ئه وه ش نه بیت په یامبه ری خوام صلی الله علیه وسلم بینوو و ماچی ده کردی، ماچم نه ده کردی». بوخاری و موسلیم ده یگیرنه وه

۹۵. عَنِ الزُّبَيْرِ بْنِ عَرَبِيٍّ قَالَ: «سَأَلَ رَجُلٌ أَبْنَ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا عَنِ اسْتِيلَامِ الْحَجَرِ فَقَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْتَلِمُهُ وَيُقَبِّلُهُ». [رواه البخاري]

واته:

له زوبه یر ئین عه ره بییه وه ده لیت: «له باره ی ده سته ینان به بهرده ره شه که، پیاویک پرسیا ری له ئین عومه ر کرد، ئه ویش له وه لامدا وتی: په یامبه ری خوام صلی الله علیه وسلم بینا ده ستی پیدا ساوی و ماچیشی کرد». بوخاری ده یگیرته وه

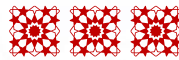
۹۶. عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: «أَنَّهُ قَبَّلَ الْحَجَرَ وَالتَّرَمَةَ وَقَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِكَ حَفِيًّا». [رواه مسلم]

قوله: **وَالْتَّرَمَةَ**: ضَمَّهُ إِلَيْهِ.

وقوله: **حَفِيًّا**: مُعْتَنِيًّا.

واته:

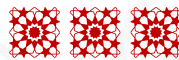
عومه ری کو ری خه طابه وه خوی لی رازی بیت: «ماچی به رده ره شه که ی کردو وه و باوشی پیدا کردو وه و وتی: په یامبه ری خوام صلی الله علیه وسلم ده بینی زور بایه خی پیده دایت (دهستی پیتدا ده هیئا و ماچی ده کردی)». موسلیم ده یگیر یته وه

۹۷. عَنْ نَافِعٍ قَالَ: «رَأَيْتُ أَبْنَ عُمَرَ يَسْتَلِمُ الْحَجَرَ بِيَدِهِ، ثُمَّ قَبَّلَ يَدَهُ وَقَالَ: مَا تَرَكْتُهُ مُنْذُ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَفْعَلُهُ». [رواه مسلم]

واته:

له نافع وه ده لیت: «ئین عومهرم بینی به دهستی به رده ره شه که ی ساوی، پاشان دهستی خوی ماچکرد و وتی: له و روزه وه ی په یامبه ری خوام صلی الله علیه وسلم بینو وه وای کردو وه، وازم له م کاره نه هیئا وه». موسلیم ده یگیر یته وه

گوچان هیئا به به رده ره شه که دا

۹۸. عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ طَافَ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ عَلَى بَعِيرٍ، يَسْتَلِمُ الرُّكْنَ بِمِخْجَنِ».

وَفِي رِوَايَةٍ لِلْبُخَارِيِّ: «كُلَّمَا أَتَى عَلَى الرُّكْنِ أَشَارَ إِلَيْهِ بِشَيْءٍ فِي يَدِهِ وَكَبَّرَ». [متفق عليه]

قوله: بِمِخْجَنٍ: عَصًا مُعْوَجَّةَ الرَّأْسِ.

واته:

له ئیین عه ببا سه وه خوا له خوئی و باوکی رازی بیّت، ده لیت: «له حه جی مالئا وایدا په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم به سهر و شتریکه وه ته وافی کرد، گوچانیکی مل لاری ده هینا به بهرده ره شه که».

له ریوایه تیکی بوخاری و موسلیمدا هاتووه: «له کاتی ته وافدا، هه رکاتیک ده گه یشته لای بهرده ره شه که به شتیک که له ده ستیدا بوو ئاماژه ی بو ده کرد و «الله اکبر» ی ده کرد». بوخاری و موسلیم ده یگیر نه وه

۹۹. عَنْ أَبِي الطُّفَيْلِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: «رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَطُوفُ بِالْبَيْتِ، وَيَسْتَلِمُ الرُّكْنَ بِمِخْجَنٍ مَعَهُ، وَيُقَبِّلُ الْمِخْجَنَ». [رواه مسلم]

واته:

له ئه بو طوفه یله وه خوی لی رازی بیّت، ده لیت: «په یامبه ری خوام صلی الله علیه وسلم بینی ته وافی که عبه ی ده کرد، گوچانیکی مل لاری پیوو، ده هینا به بهرده ره شه که دا و ماچی ده کرد». موسلیم ده یگیر یته وه

لۆقه و سووکه را له حه ج و عومره دا

۱۰۰. عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا طَافَ فِي الْحَجِّ وَالْعُمْرَةِ أَوَّلَ مَا يَفْدُمُ؛ فَإِنَّهُ يَسْعَى ثَلَاثَةَ أَطْوَافٍ بِالْبَيْتِ، ثُمَّ يَمْشِي أَرْبَعَةً. ثُمَّ يُصَلِّي سَجْدَتَيْنِ، ثُمَّ يَطُوفُ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ». [متفق عليه]

واته:

له ئیبن عومه ره وه خوا له خوئی و باوکی رازی بیت، ده لیت: «په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم کاتیک ده چوو بو جهج یان عومره، سه ره تا ته وافی به ده وری «که عبه» دا ده کرد به م شیوازه: سی جار به ده وری «که عبه» دا ده سوورایه وه به راکردن، پاشان چوار جار ده سوورایه وه به پیکردنی ئاسایی». بوخاری و موسلیم ده یگیرنه وه

۱۰۱. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: «رَمَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ الْحَجَرِ إِلَى الْحَجَرِ ثَلَاثًا، وَمَشَى أَرْبَعًا». [متفق عليه]
 قوله: رَمَلَ: أَسْرَعَ الْمَشْيَ مَعَ تَقَارُبِ الْخُطَا.

واته:

له ئیبن عومه ره وه خوا له خوئی و باوکی رازی بیت، ده لیت: «په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم له بهرده ره شه که وه بو بهرده ره شه که سی جار سوورایه وه به لوقه و نه رمه را، وه چوار جاریش به پیکردن». بوخاری و موسلیم ده یگیرنه وه

نه رمه را له کاتی ته وافی له چیه وه هاتووه؟

۱۰۲. عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: «قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَصْحَابُهُ، فَقَالَ الْمُشْرِكُونَ: إِنَّهُ يَقْدَمُ عَلَيْكُمْ وَفْدٌ وَهَنُهُمْ حَتَّى يَثْرَبَ. زَادَ مُسْلِمٌ: «وَلَقُوا مِنْهَا شِدَّةً، فَجَلَسُوا مِمَّا بَيْنَ الْحَجَرَيْنِ».

فَأَمَرَهُمُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَرْمُلُوا الْأَشْوَاطَ الثَّلَاثَةَ، وَأَنْ يَمْشُوا مَا بَيْنَ الرُّكْنَيْنِ، وَلَمْ يَمْنَعَهُ أَنْ يَأْمُرَهُمْ أَنْ يَرْمُلُوا الْأَشْوَاطَ كُلَّهَا إِلَّا الْبَقَاءَ عَلَيْهِمْ». [متفق عليه]

قوله: **وَهَنَّهُمْ: أَضَعَفَهُمْ.**

وقوله: **الْإِنْقَاءُ عَلَيْهِمُ: الرِّقْقُ بِهِمْ.**

واته:

له ئیبن عه ببا سه وه خوا له خوئی و باوکی پازی بیّت، ده لّیت: «په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم و هاوه لانی کاتیک (سالی حه وته م) هاتن بۆ مه ککه، هاوبه شدانه ران وتیان: وا وه فدیك دین بۆ ناوتان، لهرز و تای «یه ثریب» لاوازی کردوون». - له ریوایه تیکی موسلیمدا: «به ده ست کهش و هه وای ئه و یوه ده نالینن، ئه وه بوو رۆیشتن له دیوی حیحری ئیسماعیل وه به دیار هاتنی په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم و هاوه لانییه وه دانیشتن»-. ئه وه بوو په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم فه رمانی پیکردن که له سی ته وافی یه که مدا هه روه له بکه ن و له نیوان هه ردوو سووچه یه مه نییه که (که له هاوبه شدانه رانه وه دیار نه بوون) پری ئاسایی بکه ن. ته نها شت که ریگر بوو فه رمانیان پیبکات هه موو ته وافه کان به هه روه له بکه ن، ئه وه بوو به زهی پیدا هاتنه وه نه ک له توانایان نه بیّت». بوخاری و موسلیم ده یگیژنه وه

۱۰۳. عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: «إِنَّمَا سَعَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَرَمَلَ بِالْبَيْتِ لِيُرِيَ الْمُشْرِكِينَ قُوَّتَهُ». [متفق عليه]

واته:

له ئیبن عه ببا سه وه خوا له خوئی و باوکی پازی بیّت، ده لّیت: «په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم بۆیه له کاتی ته وافی که عبه دا هه روه له ی کرد و پری ئاسایی کرد، بۆ ئه وه ی خوئی به هیژ پشانی هاوبه شدانه ره کان بدات». بوخاری و موسلیم ده یگیژنه وه

ته واف و سه عی کردن به سواریه وه

۱۰۴. عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: «شَكَوْتُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنِّي أَشْتَكِي فَقَالَ: طُوفِي مِنْ وَرَاءِ النَّاسِ وَأَنْتِ رَاكِبَةٌ. فَطُفْتُ وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَئِذٍ يُصَلِّي إِلَى جَنْبِ الْبَيْتِ، وَهُوَ يَقْرَأُ بِالطُّورِ وَكِتَابِ مَسْطُورٍ». [متفق عليه]
 قوله: أَشْتَكِي: مَرِيضَةٌ.

واته:

له نوم سه له مه وه خواى لى رازى بيت، ده لیت: «سکالام برده لای په یامبه رى خوا صلی الله علیه وسلم که نه خو شم و نازارم هه یه، فهرمووی: له داوی خه لکه وه به سوارى بوخوت ته واف بکه. نه وه بوو بو خوم ته وافم کرد و په یامبه رى خواش صلی الله علیه وسلم به ته نیشتى که عبه وه نویژى (تیواره ی) ده کرد: ﴿وَالطُّورِ ۱﴾ وَكِتَابِ مَسْطُورٍ ۲﴾ [الطور] ی ده خویند». بوخاری و موسلیم ده یگیرنه وه.

۱۰۵. عَنْ أَبِي الطُّفَيْلِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: «قُلْتُ لِابْنِ عَبَّاسٍ: أَخْبِرْنِي عَنِ الطَّوَافِ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ رَاكِبًا؛ أَسَنَّةٌ هُوَ؟ قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَثُرَ عَلَيْهِ النَّاسُ؛ يَقُولُونَ: هَذَا مُحَمَّدٌ، هَذَا مُحَمَّدٌ، حَتَّى خَرَجَ الْعَوَاتِقُ مِنَ الْبُيُوتِ، وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يُضْرَبُ النَّاسُ بَيْنَ يَدَيْهِ، فَلَمَّا كَثُرَ عَلَيْهِ رَكَبٌ». [رواه مسلم]
 قوله: الْعَوَاتِقُ: الْأَبْكَارُ الْبَالِغَاتُ.

واته:

له ئه بو طوفه یله وه خوای لی رازی بیّت، ده لیت: «به ئیبن عه بباسم وت: باسی سه عیم بو بکه له نیوان صه فا و مه روه دا به سواری، ئایا شتی وا سووننه ته؟ وتی: په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم خه لکیکی زوری لی کۆبوویه وه (چونکه سالانیک بوو نه هاتبووه مه ککه وه و هه روه ها ده یانویست بزنانن چی ده کات)، هه ر که سه و ده یوت: ئه وه موحه ممه ده، ئه وه موحه ممه ده، ته نانته کیژه عازبه پیگه یشتوو ه کانیش له ماله کان هاتنه ده روه وه، په یامبه ری خواش صلی الله علیه وسلم پیاویک نه بوو ریگه بدات به لیدان ئه و خه لکه ی لی دووربخه نه وه (وهک چۆن ده سه لاتداره کان ده یکه ن)، که بینی خه لکیکی زوری لی کۆبووه ته وه، سواری حوشره که ی بوو». موسلیم ده یگپریته وه

۱۰۶. عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: «ظَافَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ عَلَى رَاحِلَتِهِ بِالْبَيْتِ وَبِالصَّفَا وَالْمَرْوَةِ؛ لِيَرَاهُ النَّاسُ، وَلِيُشْرِفَ وَلِيَسْأَلُوهُ؛ فَإِنَّ النَّاسَ غَشُّوهُ». [رواه مسلم]
 و قوله: **وَلِيُشْرِفَ**: لِيَعْلَمُوا.
 و قوله: **غَشُّوهُ**: أَزْدَحَمُوا عَلَيْهِ.
 واته:

له جابری کوری عه بدولاه خوا له خوئی و باوکی رازی بیّت، ده لیت: «له حه جی مالئاوایدا په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم ته وافی که عبه و سه عی نیوان صه فا و مه روه ی هه ر به سه ر و شتره که یه وه کرد، بوئه وه ی خه لک بیینن و چاوی لی بکه ن و له به رزی بیّت و هه روه ها تاوه کو بو پرسیارکردن له خه لکه وه دیاربیت، چونکه خه لک ده وریان قه ربالغ کردبوو». موسلیم ده یگپریته وه

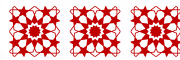

ئهوهی هاتوو له بارهی صهفا و مهروهه

۱۰۷. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَسْعَى بِبَطْنِ الْمَسِيلِ إِذَا طَافَ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ». [متفق عليه]
 قوله: **بِطْنِ الْمَسِيلِ**: مَوْضِعٌ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ، جُعِلَتْ الْأُمِّيَالُ الْخَضِرُ عَلَامَتُهُ.

واته:

له ئیبن عومهروهه خوا له خووی و باوکی رازی بیت، دهلیت: «په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم له ئاوه پوگه ی شیوه که دا سه عی نیوان صهفا و مهروهی ده کرد».

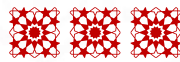

۱۰۸. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: «أَنَّ الْأَنْصَارَ كَانُوا قَبْلَ أَنْ يُسَلِّمُوا - هُمْ وَعَسَّانُ - يُهْلُونَ لِمَنَاةَ، فَتَحَرَّجُوا أَنْ يَطُوفُوا بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ، وَكَانَ ذَلِكَ سُنَّةً فِي آبَائِهِمْ؛ مَنْ أَحْرَمَ لِمَنَاةَ لَمْ يَطُفْ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ. وَإِنَّهُمْ سَأَلُوا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ ذَلِكَ حِينَ أَسْلَمُوا، فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فِي ذَلِكَ: ﴿إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ فَمَنْ حَجَّ الْبَيْتَ أَوْ اعْتَمَرَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَنْ يَطُوفَ بِهِمَا وَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَإِنَّ اللَّهَ شَاكِرٌ عَلِيمٌ﴾». [متفق عليه]
 قوله: **عَسَّانُ**: أَسْمُ قَبِيلَةٍ.
 وقوله: **لِمَنَاةَ**: أَسْمُ صَنِمٍ.

واته:

له عایشه وه خوی لی رازی بیت، دهلیت: «پشتیوانان (ئه نصاره کان) پیش ئه وهی موسلمان بین - که له هوژی غه سسان بوون - ئیحرامیان بو «مه نات» (که بتیکه) داده به ست، جا به گونا هیان ده زانی ئاوها ئیحرامیان به ستبیت و بشرون سه عی نیوان

صه فا و مه پروه بکه ن، ئه مه ش له بابو با پیرانیانه وه بو یان مابوویه وه، که هه رکه س ئیحرامی به ناوی مه ناته وه دابه ست، سه عی نیوان صه فا و مه پروه ی نه ده کرد. ئه وه بوو که موسلمان بوون، له و باره وه پرسیاریان له په یامبه ری خوا کرد صلی الله علیه وسلم، خوی گه وره ش ئه م ئایه ته ی دابه زاند: ﴿هه ردوو کیوی ناسراوی صه فا و مه پروه له نیشانه و درووشمه دیاره کانی ئاینی خوایه، جا هه ر که س رویشت بو مالی خوا به مه به ستی حه ج و عومره، ئه واه یچ گونا ه ی ناگات ئه گه ر بسو ورپه وه له نیوانیاندا، هه رکه سیش کاره خیره کان به خو به خشی ده کات به بی ئه وه ی فه رز بیت ئه وه خوا سو پاسگوزاریکی زانایه؛ لیی وه رده گریت و پاداشتی ده داته وه و زانایه به وه ی خیر ده کات و شایسته ی پاداشته﴾ [البقره: ۱۵۸]. بوخاری و موسلیم ده یگیرنه وه

قرتاشین و کوور تکر دنه وه له کاتی ئیحرام شکاندن

۱۰۹. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: «حَلَقَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَحَلَقَ طَائِفَةً مِنْ أَصْحَابِهِ، وَقَصَّرَ بَعْضُهُمْ». [متفق عليه]

واته:

له ئیین عومه ره وه خوا له خو ی و باوکی رازی بیت، ده لیت: «له کاتی ته و او کردنی مه ناسیکدا، په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم و کومه لیک له ها وه لانی سه ریان سفر کرد و هه ندیکیان سه ریان کورت کرده وه». بوخاری و موسلیم ده یگیرنه وه

۱۱۰. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «اللَّهُمَّ ارْحَمِ الْمُحَلِّقِينَ».

قَالُوا: وَالْمُقَصِّرِينَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: اللَّهُمَّ أَرْحِمِ الْمُحَلِّقِينَ.
قَالُوا: وَالْمُقَصِّرِينَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: وَالْمُقَصِّرِينَ». [متفق عليه]

واته:

له ئیبن عومهروه خوا له خوئی و باوکی رازی بیټ، ده لیت: «له کاتی سهرتاشیندا، په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم فهرمووی: خوایه په رحم بکهیت بهوانه ی سهریان ده تاشن. وتیان: په یامبه ری خوا، ئه ی ئهوانه ی کوورتی ده که نه وه؟! فهرمووی: خوایه په رحم بکه بهوانه ی سهریان ده تاشن. وتیان: په یامبه ری خوا، ئه ی ئهوانه ی کوورتی ده که نه وه؟! فهرمووی: ئهوانه شی وا کوورتی ده که نه وه». بوخاری و موسلیم ده یگیرنه وه

۱۱۱. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُحَلِّقِينَ.

قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَلِلْمُقَصِّرِينَ؟ قَالَ: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُحَلِّقِينَ.

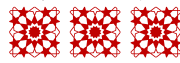
قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَلِلْمُقَصِّرِينَ؟ قَالَ: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُحَلِّقِينَ.

قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَلِلْمُقَصِّرِينَ؟ قَالَ: وَلِلْمُقَصِّرِينَ». [متفق عليه]

واته:

له ئه بو هورهیره وه خوا ی لى رازی بیټ، ده لیت: «له کاتی سهرتاشیندا، په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم فهرمووی: خوایه لهوانه خو شیبه که سهریان ده تاشن. وتیان: ئه ی په یامبه ری خوا، ئه ی ئهوانه ی کوورتی ده که نه وه؟! فهرمووی: خوایه لهوانه خو شیبه که سهریان ده تاشن. وتیان: ئه ی په یامبه ری خوا، ئه ی ئهوانه ی کوورتی ده که نه وه؟! فهرمووی: خوایه لهوانه خو شیبه که سهریان ده تاشن. وتیان:

ئه ئی په یامبه ری خوا، ئه ئی ئه وانه ئی کوورتی ده که نه وه؟! فهرمووی: ئه وانه شی واکوورتی ده که نه وه». بوخاری و موسلیم ده یگێرنه وه

۱۱۲. عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: «لَمَّا رَمَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْجُمْرَةَ وَنَحَرَ نُسْكَهُ وَحَلَقَ؛ نَأْوَلَ الْحَالِقَ شِقَّهُ الْأَيْمَنَ فَحَلَقَهُ، ثُمَّ دَعَا أَبَا طَلْحَةَ الْأَنْصَارِيَّ فَأَعْطَاهُ إِيَّاهُ.

ثُمَّ نَأْوَلَهُ الشَّقَّ الْأَيْسَرَ، فَقَالَ: أَحْلِقْ، فَحَلَقَهُ، فَأَعْطَاهُ أَبَا طَلْحَةَ - وَفِي رِوَايَةٍ لِمُسْلِمٍ: «فَحَلَقَهُ فَأَعْطَاهُ أُمَّ سُلَيْمٍ» -، فَقَالَ: أَقْسِمُ بِبَيْنِ النَّاسِ».

وَفِي رِوَايَةٍ لِمُسْلِمٍ: «فَوَزَعَهُ الشَّعْرَةَ وَالشَّعْرَتَيْنِ بَيْنَ النَّاسِ». [متفق عليه]

واته:

له ئه نه سه وه، ده لیت: «کاتیک په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم په جمی «گه وره کوما به رد» هکه ی کرد و «هه دی» هکانی سه ربړی، پوښت سه ری تاشی، ئه وه بوو لای راستی خسته به رده ستی سه رتاشه که، سفری کرد، په یامبه ری خوا بانگی ئه بو طه لحه ی ئه نصاری کرد و به خشی به و، پاشان لای چه پی خسته به رده ستی و فهرمووی: سفری بکه، ئه ویش سفری کرد، دیسانه وه به خشییه وه به ئه بو طه لحه.

له ریوایه ټیکي موسلیمدا هاتووه: «به خشییه وه به ئوم سوله یم».

جا فهرمووی: دابه شی بکه به سه ر خه لکدا».

له ریوایه ټیکي دیکه ی موسلیمدا هاتووه: «ئه ویش به تال و دوو تال به سه ر خه لکدا دابه شی ده کرد». بوخاری و موسلیم ده یگێرنه وه

۱۱۳. عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ أَبِي سُفْيَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: «قَصَرْتُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - زَادَ مُسْلِمٌ: «عِنْدَ الْمَرْوَةِ» - بِمَشْقَصٍ». [متفق عليه]

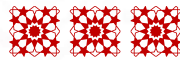
قوله: قَصَرْتُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَخَذْتُ مِنْ شَعَرِ رَأْسِهِ.

وقوله: بِمَشْقَصٍ: هُوَ نَصْلُ السَّهْمِ - أَيُّ: حَدِيدَتُهُ - إِذَا كَانَ طَوِيلًا وَلَيْسَ بِالْعَرِيضِ.

واته:

له موعاویه ی کوری ئه بو سوفیانه وه، ده لیت: «(له لای مهروه) به نوکه تیریکی
تیری پان (مشقص)، له قری سهری په یامبهری خوام صلی الله علیه وسلم گرت
و کورتم کرده وه». بوخاری و موسلیم ده یگیرنه وه

مشقص: بریتیه له سه ره تیر، واته ئاسنی نووکه که ی که تیژه ئه گهر هاتوو دریژ بیت وای
پیده لاین، نه ک پان بیت

له رۆژی ته رویه دا نوژی نیوهر و له کویدا ده کریت؟

۱۱۴. عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ رُفَيْعٍ قَالَ: «سَأَلْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ قُلْتُ: أَخْبِرْنِي عَنْ شَيْءٍ عَقَلْتَهُ

عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؛ أَيْنَ صَلَّى الظُّهْرَ - زَادَ الْبُخَارِيُّ فِي رِوَايَةٍ: «وَالْعَصْرَ» -
يَوْمَ التَّرْوِيَةِ؟ قَالَ: بِمَنَى.

قُلْتُ: فَأَيْنَ صَلَّى الْعَصْرَ يَوْمَ النَّفْرِ؟ قَالَ: بِالْأَبْطَحِ». [متفق عليه]

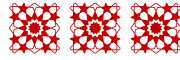
قوله: يَوْمَ النَّفْرِ: الْيَوْمُ الثَّالِثُ مِنْ أَيَّامِ النَّشْرِ.

وقوله: بِالْأَبْطَحِ: وَادٍ مُتَّسِعٌ بَيْنَ مَكَّةَ وَمِنَى.

واته:

له عه بدولعه زیزی کوری روفه یعه وه، ده لیت: پرسیارم له ئه نه سی کوری مالیک
کرد، وتم: شتیکم پی بلی له په یامبهری خوات صلی الله علیه وسلم بینیت و

باش لئی تیگه شیبیت؛ له پوژی ته پویه دا له کوی نوژی نیوه پوی (و عه سری) نه نجامدا؟ وتی: له مینادا. وتم: ئه ی له پوژی نه فردا (واته: چواره م پوژی جه ژن) له کوی نوژی عه سری کرد؟ وتی: له «ئه بطه ح». بوخاری و موسلیم ده یگێر نه وه

له بهیهک و «الله اکبر» کردن کاتیک به یانی له میناوه ده پوا بو عه ره فه

۱۱۵. عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ الثَّقَفِيِّ: «أَنَّهُ سَأَلَ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - وَهُمَا غَدِيَانِ مِنْ مِثْلِي إِلَى عَرَفَةَ -: كَيْفَ كُنْتُمْ تَصْنَعُونَ فِي هَذَا الْيَوْمِ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟

فَقَالَ: كَانَ يُهْلُ الْمُهِلُّ مِنَّا فَلَا يُنْكَرُ عَلَيْهِ، وَيُكَبَّرُ الْمُكَبَّرُ مِنَّا فَلَا يُنْكَرُ عَلَيْهِ».

وَفِي رِوَايَةٍ لِمُسْلِمٍ: «فَمِنَّا الْمُكَبَّرُ وَمِنَّا الْمُهِلُّ، وَلَا يَعْيبُ أَحَدُنَا عَلَى صَاحِبِهِ». [متفق عليه]

قوله: غَدِيَانِ: ذَاهِبَانِ أَوَّلَ النَّهَارِ.

وقوله: يُهْلُ الْمُهِلُّ: يُلَبِّي الْمَلَكِي.

واته:

له موحه ممه دی کوری ئه بو به کری ته قه فیه وه، ده لیت: «له و کاته ی سه ر له به یانی بوو له گه ل ئه نه سی کوری مالکدا له میناوه ده پویشتین بو عه ره فه، پرسیارم لیکرد: له م پوژده له گه ل په یامبه ری خوا دا صلی الله علیه وسلم چیتان ده کرد؟ ئه ویش وتی: هه مان بوو «له بهیهک» ی ده کرد که س نکولی لی نه ده کرد و په خنه ی لی نه بوو، هه شمان بوو «الله اکبر» ی ده کرد که س نکولی لی نه ده کرد».

له ریوایه تیکی موسلیمدا ده لیت: «که سمان هاوړیکه ی عه بیدار نه ده کرد».

بوخاری و موسلیم ده یگێر نه وه

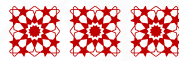
فه زلی رۆژی عهره فه

۱۱۶. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَا مِنْ يَوْمٍ أَكْثَرَ مِنْ أَنْ يُعْتَقَ اللَّهُ فِيهِ عَبْدًا مِنَ النَّارِ مِنْ يَوْمِ عَرَفَةَ، وَإِنَّهُ لَيَدْنُو ثُمَّ يُبَاهِي بِهِمُ الْمَلَائِكَةَ فَيَقُولُ: مَا أَرَادَ هَؤُلَاءِ؟». [رواه مسلم]

قوله: **يُبَاهِي**: يُفَاخِرُ.

واته:

له عائیشه وه خوای لی رازی بیت، ده لیت: «په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم فهرمووی: هیچ رۆژیک وهک رۆژی عهره فه، خوای گه وره بهنده ی خوی له ئاگری دۆزه خ ئازاد ناکات، لهو رۆژهدا به ره به ره لیان نزیک ده بیته وه پاشان شانازیان پیوه ده کات به سه ر فریشته کاند و ده فهرمویت: ئه مانه چیان ده ویت؟». موسلیم ده یگێر یته وه

په له کردن له رۆیشتن بۆ عهره فات دوا ی نیوه رۆ

۱۱۷. عَنْ سَالِمٍ قَالَ: «كَتَبَ عَبْدُ الْمَلِكِ إِلَى الْحَجَّاجِ: أَنْ لَا يُخَالَفَ ابْنُ عُمَرَ فِي الْحَجِّ، فَجَاءَ ابْنُ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا وَأَنَا مَعَهُ يَوْمَ عَرَفَةَ حِينَ زَالَتِ الشَّمْسُ، فَصَاحَ عِنْدَ سُرَادِقِ الْحَجَّاجِ، فَخَرَجَ وَعَلَيْهِ مِلْحَفَةٌ مُعْصَفَرَةٌ فَقَالَ: مَا لَكَ يَا أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ؟ فَقَالَ: الرِّوَاخُ إِنَّ كُنْتُ تُرِيدُ السَّنَةَ، قَالَ: هَذِهِ السَّاعَةُ؟ قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: فَأَنْظِرْنِي حَتَّى أَفِيضَ عَلَى رَأْسِي ثُمَّ أَخْرُجْ، فَتَزَلَّ حَتَّى خَرَجَ الْحَجَّاجُ، فَسَارَ بَيْنِي وَبَيْنَ أَبِي.

فَقُلْتُ: إِنْ كُنْتُ تُرِيدُ السُّنَّةَ فَأَقْصِرِ الْخُطْبَةَ وَعَجِّلِ الْوُقُوفَ، فَجَعَلَ يَنْظُرُ إِلَى عَبْدِ اللَّهِ فَلَمَّا رَأَى ذَلِكَ عَبْدُ اللَّهِ قَالَ: صَدَقَ. [رواه البخاري]

قوله: **سَرَادِقٍ**: مَا يُحِيطُ بِالْحَيْمَةِ.

وقوله: **مِلْحَفَةً**: إِزَارٌ كَبِيرٌ.

وقوله: **مُعْصَفَرَةً**: مَصْبُوعَةٌ بِالْعُصْفَرِ؛ وَهُوَ زَهْرُ الْقُرْطُمِ.

وقوله: **الرَّوَّاحَ**: أَيُّ: عَجَلٌ.

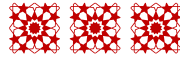
وقوله: **فَأَنْظِرْنِي**: أَنْتَظِرْنِي.

وقوله: **أُفِيضَ عَلَى رَأْسِي**: أَيُّ: أَغْتَسِلَ.

واته:

له سالمه وه، ده لیت: «عه بدولمه لیکی کوری مه پروان نامه یه کی بو حه ججاجی کوری یوسفی ته قه فی نووسی که وا: له جدا پیچه وانه ی رینمای ی ئیین عومه ر نه کات، نه وه بوو له پروژی عه ره فده دا ئیین عومه ر هات و منیشی له گه لدا بووم، کاتیک خور له ناوه راستی ئاسمان لایدا (واته: که کاتی نویژی نیوه پرو هات)، سوار بوو و رویشته لای سورادقی خیمه گه وره که ی حه جاج و قیراندی، نه ویش هاته دهره وه و بهرپوش (ئیزار) یکی گه وره ی سووری دابوو به خویدا، وتی: نه وه چیته وه باوکی عه بدولر حمان؟ ئیین عومه ر وتی: کاتی رویشته نه گه ر ده ته ویت سووننه ت جیبه جی بکریت! وتی: بهم کاته ناوه خته؟ ئیین عومه ر وتی: به لی. وتی: باشه، چاوه ریم بکه با ئاوئیک بکه م به خومدا، پاشان دیمه وه، ئیتر عه بدولا دابه زی تا حه جاج هاته دهره وه. نه وه بوو که وتینه ری، جا حه ججاج له نیوان من و باوکمدا دهرویشته. سالم ده لیت: منیش به حه ججاجم وت نه گه ر ده ته ویت سووننه ت جیبه جی بکه یت نه وا وتاره که کوورت بکه وه و په له بکه بو وه ستان له عه ره فه. نه وه بوو حه ججاج به ری کرد به لای ئیین عومه ره وه تا له وی بیستیت، که ئیین

عومه ری ئه وهی بینی، وتی: راست ده کات». بوخاری ده یگیرته وه
سورادیق: بریتیه له وهی له دهوری خیمه داده نریت (و ده رگایه کی ههیه، له ویوه ده رویته
 ناو خیمه که وه، ده سه لاتداره کان دایده نین).

وهستان له عه ره فه

۱۱۸. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: «كَانَ قُرَيْشٌ وَمَنْ دَانَ دِينَهَا يَقْفُونَ بِالْمُزْدَلِفَةِ، وَكَانُوا يُسَمِّنُونَ الْخُمْسَ، وَكَانَ سَائِرُ الْعَرَبِ يَقْفُونَ بِعَرَفَةَ.

فَلَمَّا جَاءَ الْإِسْلَامَ أَمَرَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ نَبِيَّهٗ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَأْتِيَ عَرَفَاتٍ فَيَقِفَ بِهَا، ثُمَّ يُفِيضَ مِنْهَا؛ فَذَلِكَ قَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿ثُمَّ أَفِيضُوا مِنْ حَيْثُ أَفَاضَ النَّاسُ﴾». [متفق عليه]

قوله: **يُسَمِّنُونَ الْخُمْسَ**: سُمُوا خُمْسًا؛ لِأَنَّهُمْ تَحَمَّسُوا فِي دِينِهِمْ: أَي: تَشَدَّدُوا.

وقوله: **يُفِيضُ**: يَدْفَعُ فِي السَّيْرِ.

واته:

له عائیشه وه خوای لی رازی بیت، ده لیت: «جاران هوژی قوره یش و
 هاودینه کانی له موزده لیفه ده وهستان و نه ده په رانه وه بو عه ره فه، جا پێیان ده و ترا:
 «حه ماسیه کان» (له بهر حه ماس و تووندگیریان له دینداری و شهردا)، به لام تیکرایی
 عه ره به کانی تر له عه ره فه ده وهستان. که ئیسلام هات، خوای گه و ره فه رمانی کرد به
 په یام به ره که ی صلی الله علیه وسلم که موزده لیفه تیپه ریئیت و پروات بو عه ره فات
 و له و سنووره بوه ستیت، پاشان له ویوه داپه رن و شو رپینه وه به ره و موزده لیفه،
 ئه مه ش مانای ئه و ئایه ته ی خوای گه و ره یه که ده فه رمویت: ﴿پاشان له کو یوه خه لک
 له عه ره فاته وه دارژان و داگه ران بو موزده لیفه که وه ک شه ریعه تی ئیبراهیمه، ئیوه ش
 ئاوها له ویوه دارژین و وه رنه خواره وه، نه ک وه ک ئه وانه ی سه رده می نه فامی که له

عهره فات نه ده وه ستان ﴿﴾. بوخاری و موسلیم ده یگیرنه وه

۱۱۹. عَنْ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: «أَضَلَلْتُ بَعِيرًا لِي، فَذَهَبْتُ أَطْلُبُهُ يَوْمَ عَرَفَةَ، فَرَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَاقِفًا مَعَ النَّاسِ بِعَرَفَةَ، فَقُلْتُ: وَاللَّهِ، إِنَّ هَذَا لَمِنْ الْخُمُسِ، فَمَا شَأْنُهُ هَاهُنَا؟». [متفق عليه]

واته:

له جوبه یری کوری موطعیمه وه خوی لی رازی بیت، ده لیت: «له رۆزی عهره فه دا و شتریکم لی ونبوو، چووم به دوایدا بگه پریم، بینیم په یامبه ری خوا له گه ل خه لکی له عهره فه دا وه ستاوه، وتم: باشه ئه مه له «حه ماسیه کانه» لیره دا ئیشی چیه؟!». بوخاری و موسلیم ده یگیرنه وه

فهرمانکردنی په یامبه ری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ به له سه رخوی له کاتی

دا گه رانه وه له عهره فات

۱۲۰. عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: «أَنَّهُ سُئِلَ - وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَرْدَفَهُ مِنْ عَرَفَاتٍ -: كَيْفَ كَانَ يَسِيرُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ أَفَاضَ مِنْ عَرَفَةَ؟ قَالَ: كَانَ يَسِيرُ الْعَنْقَ، فَإِذَا وَجَدَ فَجْوَةً نَصَّ». [متفق عليه]

قوله: الْعَنْقُ: السَّيْرُ بَيْنَ الْإِبْطَاءِ وَالْإِسْرَاعِ.

وقوله: فَجْوَةٌ: مُتَّسَعًا بَيْنَ الشَّيْئَيْنِ.

وقوله: نَصَّ: حَرَّكَ الدَّابَّةَ لِتَبْلُغَ أَقْصَى سَيْرِهَا.

واته:

له ئوسامه ی کوری زهیده وه خوا له خوی و باوکی رازی بیت، ده لیت: «پرسیار

له ئوسامه ی کوری زهید کرا - جا په یامبهری خوا صلی الله علیه وسلم له عهره فاته وه
بو موزده لیفه ئوسامه ی له پاشکوی خوویه وه سه رخستبوو - وتیان: په یامبهری خوا
صلی الله علیه وسلم له کاتی داگه پانی له عهره فاته وه چون له پرگا دهرویشته؟
وتی: له سه ر حوشتره که به رهوت دهرویشته، نه گهریش بوشاییه ک، بواریکی دهست
بکه وتبایه، حوشتره که ی تاو ده دا». بوخاری و موسلیم دهیگپرنه وه

۱۲۱. عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: «أَنَّهُ دَفَعَ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ عَرَفَةَ،
فَسَمِعَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَرَاءَهُ زَجْرًا شَدِيدًا، وَضَرْبًا وَصَوْتًا لِلْإِبِلِ، فَأَشَارَ بِسَوْطِهِ
إِلَيْهِمْ، وَقَالَ: أَيُّهَا النَّاسُ! عَلَيْكُمْ بِالسَّكِينَةِ؛ فَإِنَّ الْبِرَّ لَيْسَ بِالْإِيْضَاعِ». [رواه البخاري]
قوله: **الإِضَاعَةُ**: أَي: مِنْ عَرَفَةَ.
وقوله: **بِالْإِيْضَاعِ**: السَّيْرِ السَّرِيعِ.

واته:

له ئیبن عه عباسه وه خوا له خو ی و باوکی رازی بیته، ده لیت: «له خزمه تی
په یامبهری خوا صلی الله علیه وسلم بووم کاتیک پروژی عهره فه داگه را به رهو
موزده لیفه، له و کاته دا په یامبهری خوا صلی الله علیه وسلم له پشته خوویه وه گو ی
له دهنگه دهنگی لیخوړین و هات و هاوار و پیاکیشان بوو به ولاخه کاند ا تا خیرا
برو ن، نه ویش به قامچییه که ی ئاماژه ی بوکردن و فهرمووی: نه ی خه لکینه،
له سه ره خو بن، باشی به په له پهل پرویشن نیه». بوخاری دهیگپرنه وه

۱۲۲. عَنِ الْفَضْلِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - وَكَانَ رَدِيفَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -
: «أَنَّهُ قَالَ فِي عَشِيَّةِ عَرَفَةَ وَغَدَاةِ جَمْعٍ لِلنَّاسِ حِينَ دَفَعُوا: عَلَيْكُمْ بِالسَّكِينَةِ، وَهُوَ كَأَنَّ
نَاقَتَهُ، حَتَّى دَخَلَ مُحَسَّرًا - وَهُوَ مِنْ مَنَى - قَالَ: عَلَيْكُمْ بِمَحْصَى الْحَذْفِ الَّذِي يُرْمَى بِهِ

الْجَمْرَةُ. [رواه مسلم]

قوله: **فِي عَشِيَّةِ عَرَفَةَ**: فِي لَيْلَةِ الْعِيدِ.

وقوله: **وَعَدَاةَ جَمْعٍ**: صُبْحُ يَوْمِ النَّحْرِ.

وقوله: **كَأَنَّ نَاقَتَهُ**: مَانِعٌ نَاقَتَهُ عَنِ السَّرْعَةِ.

وقوله: **مُحْسَرًا**: هُوَ وَادِي الْمُرْدَلَفَةِ.

واته:

له فەضلی کوری عەبباسەوێ خوا ی پازی بیت: «که له حەجە کەدا پاشکۆی پەيامبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم بوو، وتی: پەيامبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم له شەوی عەرەفە و بەرەبەیانێ پۆژی جەژن لەو دوو کاتە داگەران، بەخەلکی فەرموو: خەلکینە لەسەرەخۆ بن، خۆشی پەشمەیی حوشرەکەیی تووند کردبوو پێگری لێدەکرد خێرا پروات هەتاوێ کو گەیشته ناوچەیی «موحەسسیر» - که سەر بە مینایە - لەویدا فەرمووی: بەرد هەلبەگرن بۆ کۆما (ی گەورە، شەیتان پەجم)، با بچووک بیت وەک بەردی پەلەپیتکە». موسلیم دەگێڕێتەوێ

«لەبەیک» کردن له شەوێ موزدەلیفەدا

۱۲۳. عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: «أَنَّهُ قَالَ بِجَمْعٍ: سَمِعْتُ الَّذِي أُنْزِلَتْ عَلَيْهِ سُورَةُ الْبَقَرَةِ

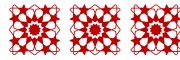
يَقُولُ فِي هَذَا الْمَقَامِ: **لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ**». [رواه مسلم]

قوله: **الَّذِي أُنْزِلَتْ عَلَيْهِ سُورَةُ الْبَقَرَةِ**: أَيِ: النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

واته:

له ئیبن مەسعودەوێ خوا ی پازی بیت، له موزدەلیفە وتی: گویم لەوێ بوو که سوورەتی «بەقەرە» ی بۆ دابەزی (واته: پەيامبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم) لەم

شوینه دا: «لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ» ی ده کرد. موسلیم ده یگیرته وه

کۆ کردنه وهی نوژی ئیواره و خهوتنان له موزده لیفه

۱۲۴. عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: «دَفَعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ عَرَفَةَ، حَتَّى إِذَا كَانَ بِالشَّعْبِ نَزَلَ فَبَالَ، ثُمَّ تَوَضَّأَ وَلَمْ يُسَبِّحِ الْوُضُوءَ، فَقُلْتُ لَهُ: الصَّلَاةُ؟ قَالَ: الصَّلَاةُ أَمَّا مَكَ.»

فَرَكِبَ، فَلَمَّا جَاءَ الْمُزْدَلِفَةَ نَزَلَ فَتَوَضَّأَ فَاسْبَغَ الْوُضُوءَ، ثُمَّ أُقِيمَتِ الصَّلَاةُ فَصَلَّى الْمَغْرِبَ، ثُمَّ أَنَاخَ كُلُّ إِنْسَانٍ بَعِيرَهُ فِي مَنْزِلِهِ - زَادَ مُسْلِمٌ فِي رِوَايَةٍ: «وَلَمْ يَحْلُلُوا حَتَّى أَقَامَ الْعِشَاءُ الْآخِرَةَ» -، ثُمَّ أُقِيمَتِ الْعِشَاءُ فَصَلَّاهَا، وَلَمْ يُصَلِّ بَيْنَهُمَا شَيْئًا. [متفق عليه]

قوله: بِالشَّعْبِ: مَا أَنْفَرَجَ بَيْنَ الْجَبَلَيْنِ، عَلَى يَسَارِ الدَّاهِبِ مِنْ عَرَفَةَ إِلَى مُزْدَلِفَةَ.

وقوله: وَلَمْ يُسَبِّحِ الْوُضُوءَ: أَيُّ: خَفَّفَهُ.

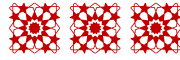
وقوله: أَنَاخَ: أَمَرَكَ.

وقوله: وَلَمْ يَحْلُلُوا: أَيُّ: لَمْ يَفْكُوا الْأَحْمَالَ عَنْ رَوَاحِلِهِمْ.

واته:

له ئوسامه ی کوری زهیده وه خوای لی پازی بیت، ده لیت: «په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم له عهره فیه وه داگه پرایه وه، که گه یشته ریچکه ی حاجیان (ده که ویتته دهسته چه په وه نه گهر له عهره فیه وه برۆیت بو موزده لیفه واته که شی له بنه په تدا: ریگای نیوان دوو کیوه)، له وی لایدا و گمیزی کرد و پاشان دهستوژیکی سوکی گرت، وتم: قوربان لیږه نوژی ده که یت؟ فهرمووی: نوژی له یشته، له ولاتره. ئینجا سواری حوشره که ی بوو، که گه یشته موزده لیفه دابه زی دهستوژیکی تیروپری گرت، پاشان قامهت کرا، نوژی شیوانی کرد، پاشان ههرکه سه و له شوینی خوی، وشتی

خوی ییخ دا، -له ریوایه ته که ی موسلیمدا ده لیت: «بار و بنه یان دانه گرت هه تاوه کو قامهت کرا بو نوژی عیسا»-، پاشان قامهت کرا بو عیسا و نوژی کرد و هیچ نوژیکی سووننه تی له نیوانیاندا نه کرد». بوخاری و موسلیم ده یگینه وه

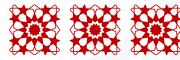
۱۲۵. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: «جَمَعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَ الْمَغْرِبِ وَالْعِشَاءِ بِجَمْعٍ لَيْسَ بَيْنَهُمَا سَجْدَةٌ - زَادَ الْبُخَارِيُّ فِي رِوَايَةٍ: «وَلَا عَلَى إِثْرِ كُلِّ وَاحِدَةٍ مِنْهُمَا» - وَصَلَّى الْمَغْرِبَ ثَلَاثَ رَكَعَاتٍ، وَصَلَّى الْعِشَاءَ رَكْعَتَيْنِ».

زَادَ مُسْلِمٌ فِي رِوَايَةٍ: «بِإِقَامَةِ وَاحِدَةٍ». [متفق عليه]

قوله: بِجَمْعٍ: الْمُزْدَلَفَةِ.

واته:

له ئیبن عومه ره وه خوا له خوی و باوکی پازی بیت، ده لیت: «په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم نوژی ئیواره و خه و تنانی کو کرده وه له موزده لیفه به بی ئه وه ی نوژی سووننه ته له نیوانیاندا بکات. -له ریوایه تیکی بوخاریدا ده لیت: «له دوا ی هیچ کامیانه وه نوژی سووننه تی نه کرد»-، جاسی پرکات نوژی ئیواره ی کرد له گه ل دوو پرکات نوژی عیسا. -له ریوایه تیکی موسلیمدا ده لیت: «بهیه ک قامهت»». بوخاری و موسلیم ده یگینه وه

له موزده لیفه که ی نوژی سپیده ده کریت؟

۱۲۶. عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: «مَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى

صَلَاةً إِلَّا لِمِيقَاتِهَا؛ إِلَّا صَلَاتَيْنِ: صَلَاةَ الْمَغْرِبِ وَالْعِشَاءِ بِجَمْعٍ، وَصَلَّى الْفَجْرَ يَوْمَئِذٍ قَبْلَ

مِيقَاتِهَا». [متفق عليه]

واته:

له ئیبن مه‌سعوده‌وه خوای لی‌ پازی بیت، ده‌لّیت: «هه‌رگیز په‌یامبه‌ری خوام صلی الله علیه وسلم نه‌بیناوه نو‌یژیکی کردییت مه‌گه‌ر له‌کاتی خویدا کردوو‌یه‌تی، ته‌نها دوو نو‌یژ نه‌بیت؛ نو‌یژی ئیواره و نو‌یژی خه‌وتنان له‌ موزده‌لیفه، هه‌روه‌ها ئه‌و رۆژه نو‌یژی به‌یانی پیش کاتی خو‌ی ئه‌نجامدا». بوخاری و موسلیم ده‌یگێرنه‌وه

مۆله‌تدان به‌ ئافره‌ت که پیش سپی‌ده له موزده‌لیفه‌وه دا‌بگه‌رین بو‌ مینا

۱۲۷. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: «أَسْتَأْذَنْتُ سَوْدَةَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْلَةَ الْمُزْدَلِفَةِ تَدْفَعُ قَبْلَهُ وَقَبْلَ حَظْمَةِ النَّاسِ - وَكَانَتْ أَمْرًا ثَبِطَةً -؛ فَأَذِنَ لَهَا، فَخَرَجَتْ قَبْلَ دَفْعِهِ، وَحَبَسْنَا حَتَّى أَصْبَحْنَا فَدَفَعْنَا بِدَفْعِهِ». [متفق عليه]

قوله: حَظْمَةُ النَّاسِ: رَحْمَتُهُمْ.

وقوله: ثَبِطَةً: ثَقِيلَةً الْحَرَكَةِ بَطِيئَةً.

واته:

له عایشه‌وه خوای لی‌ پازی بیت، ده‌لّیت: «له شه‌وه‌ی موزده‌لیفه، سه‌وده داوای ئیزنی له په‌یامبه‌ری خوا صلی الله علیه وسلم کرد که پیش ئه‌و و پیش هه‌شاماتی خه‌لک دا‌گه‌ریت بو‌ مینا -جا ئافره‌تیکی گرانه‌پۆی قه‌به بوو-، په‌یامبه‌ری خواش صلی الله علیه وسلم ریگه‌ی دا، ئه‌وه‌بوو پیش دا‌گه‌پانی ئه‌و چوو بو‌ مینا بو‌ به‌رده‌او‌یشتن، به‌لام خیزانه‌کانی تری گلدایه‌وه هه‌تاوه‌کو به‌ره‌به‌یان که ئه‌و که‌وته ری ئیمه‌ش له‌گه‌لیدا دا‌گه‌پراین». بوخاری و موسلیم ده‌یگێرنه‌وه

۱۲۸. عَنْ عَبْدِ اللَّهِ - مَوْلَى أَسْمَاءَ -، عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: «أَتَتْهَا

نَزَلَتْ لَيْلَةً جَمْعٌ عِنْدَ الْمُزْدَلِفَةِ، فَقَامَتْ تُصَلِّي، فَصَلَّتْ سَاعَةً، ثُمَّ قَالَتْ: يَا بُنَيَّ، هَلْ غَابَ الْقَمَرُ؟ قُلْتُ: لَا.

فَصَلَّتْ سَاعَةً، ثُمَّ قَالَتْ: هَلْ غَابَ الْقَمَرُ؟ قُلْتُ: نَعَمْ، قَالَتْ: فَارْتَحِلُوا. فَارْتَحَلْنَا، وَمَضَيْنَا حَتَّى رَمَتِ الْجُمُرَةَ، ثُمَّ رَجَعْتُ فَصَلَّتِ الصُّبْحَ فِي مَنْزِلِهَا، فَقُلْتُ لَهَا: يَا هُنْتَا، مَا أَرَانَا إِلَّا قَدْ غَلَسْنَا.

قَالَتْ: يَا بُنَيَّ، إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَذِنَ لِلظُّعْنِ. [متفق عليه]

قوله: **يَا هُنْتَا**: يَا هَذِهِ.

وقوله: **غَلَسْنَا**: تَقَدَّمْنَا عَلَى الْوَقْتِ الْمَشْرُوعِ.

وقوله: **لِلظُّعْنِ**: النَّسَاءِ.

واته:

له عه بدولای خزمه تکاری ئه سماوه، ده لیت: «له شه وهی جه ژن له خزمه تی ئه سمائی کچی ئه بو به کردا بووم خوای لی پازی بیت، جا له موزده لیفه دابه زی، هه ستا تاویک (نزیک ۴۵ خوله کیك) شه ونوژی کرد، پاشان وتی: کوږم، مانگ ئاوابووه؟ وتم: جاری نه خیر، دووباره تاویک شه ونوژی کرده وه، پاشان وتی: کوږم، مانگ ئاوابووه؟ وتم: به لی. ئه سماء وتی: باربکه ن و سواربن، ئیمه ش سواربووین و پویشتین بو مینا، له وی «کوما به رده که ی عه قه به» ی به ردباران کرد، پاشان گه پرایه وه و نوژی به یانی له شوینی مانه وه که ی خوی له مینا ئه نجامدا، منیش پیم وت: ئه ی خانم (یان: ئه ی هین)، وا ده زانم زوو که وتینه ری و داگه پراین بو به ردهاویشتن، زور تاریک بوو، ئه ویش وتی: ئه ی کوږی خووم، په یامبه ری خوا ریگه ی به ئافره تان داوه له و کاته بکه ونه ری». بوخاری و موسلیم ده یگپرنه وه

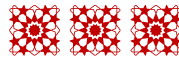

۱۲۹. عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: «بَعَثَ فِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِسَحَرٍ

مِنْ جَمْعٍ فِي ثَقَلِ نَبِيِّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. [متفق عليه]
 قوله: فِي ثَقَلِ نَبِيِّ اللَّهِ: فِي رَحْلِهِ وَمَتَاعِهِ.

واته:

له ئیبن عه عباسه وه خوا له خوئی و باوکی رازی بیت، ده لیت: «په یامبه ری خوا
 صلی الله علیه وسلم له موزه دلیفه دا هه ر له به ره به یاندا له گه ل بنه و بار و شتومه کی
 په یامبه به ردا نارد مییه وه بۆ مینا بۆ به ر دباران کردن». بوخاری و موسلیم ده یگێر نه وه

حاجی که ی له موزه دلیفه داده گه ریت؟

۱۳۰. عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: «إِنَّ الْمُشْرِكِينَ كَانُوا لَا يُفِيضُونَ مِنْ جَمْعٍ،
 حَتَّى تَشْرُقَ الشَّمْسُ عَلَى ثَبِيرٍ، فَخَالَفَهُمُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَفَاضَ قَبْلَ أَنْ تَطْلُعَ
 الشَّمْسُ». [رواه البخاري]
 قوله: ثَبِيرٍ: جَبَلٌ مَعْرُوفٌ بِمَكَّةَ؛ وَهُوَ جَبَلُ الْمُزْدَلِفَةِ، عَلَى يَسَارِ الدَّاهِبِ إِلَى مَنَى.

واته:

له عومه ری کوری خه طابه وه خوا ی لى رازی بیت، ده لیت: «هاوبه شدانه ران له
 موزه دلیفه وه نه ده هاتنه خواره وه بۆ مینا هه تاوه کو خۆر له سه ر شاخی «ته بیر»
 ده رنه که وتایه، ته وه بوو په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم پیچه وانیه ی کردن و له
 موزه دلیفه دا گه را پیش ته وه ی خۆر هه له بیت». بوخاری ده یگێر یته وه
 ته بیر: کیوێکی به ناوبانگه له مه ککه، هه ر ته مه یه شاخی موزه دلیفه، ده که ویته ده سه ته
 چه په وه ته گه ر برۆیت بۆ مینا.

کهی واز له «لهبیهک» کردن دهیتریت؟

۱۳۱. عَنِ الْفَضْلِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: «أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمْ يَزَلْ يُلَبِّي حَتَّى رَمَى جَمْرَةَ الْعَقَبَةِ». [متفق عليه]

واته:

له فهضلی کوری عه بیاسه وه خوا له خووی و باوکی رازی بیټ، ده لیټ: «په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم به رده وام «لهبیهک» ی ده کرد هه تا وه کو به ردارانی «کۆمای عه قه به» ی کرد». بوخاری و موسلیم ده یگیرنه وه

به رباران کردن

۱۳۲. عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: «أَنَّهُ أَتَى جَمْرَةَ الْعَقَبَةِ، فَاسْتَبْطَنَ الْوَادِي، فَاسْتَعْرَضَهَا - وَفِي رِوَايَةٍ لَهُمَا: «وَجَعَلَ الْبَيْتَ عَنْ يَسَارِهِ وَمِنْهُ عَنْ يَمِينِهِ» -، فَرَمَاهَا مِنْ بَطْنِ الْوَادِي بِسَبْعِ حَصِيَّاتٍ، يُكَبِّرُ مَعَ كُلِّ حَصَاةٍ، وَقَالَ: هَذَا - وَالَّذِي لَا إِلَهَ غَيْرُهُ - مَقَامُ الَّذِي أُنْزِلَتْ عَلَيْهِ سُورَةُ الْبَقَرَةِ». [متفق عليه]

قوله: فَاسْتَبْطَنَ الْوَادِي: دَخَلَ بَطْنَهُ.

وقوله: فَاسْتَعْرَضَهَا: أَتَاهَا مِنْ عَرْضِهَا، أَيَّ: جَانِبِهَا.

وقوله: مَقَامُ الَّذِي أُنْزِلَتْ عَلَيْهِ سُورَةُ الْبَقَرَةِ: أَيَّ: مَوْضِعُ قِيَامِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

واته:

له ئیبن مه سعوده وه خوی لی رازی بیټ: «چوو بو «کۆمای عه قه به»، گه یشته ناو شیوه که، له خواری شیوه که وه هات و پرووی کرده داره که، -له ریوایه ټیکي بوخاری و موسلیمدا: «که عبه ی خسته دهسته چه پی و مینای خسته دهسته راستی»-

، له ناو دۆله که جهوت به ردی بچووکى بو هاویشته، له گهّل ههر به ردیکدا دهیوت: «الله اکبر» و وتی: سویند به وهی په رستراوی تری ههق نییه خوئی نه بیته، ته وهی سووره تی به قه ره ی بو دابه زی ئا له م شوینه دا وه ستا». بوخاری و موسلیم ده یگیر نه وه

۱۳۳. عَنْ أَبِي عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: «كُنَّا نَتَحَيَّنُ، فَإِذَا زَالَتِ الشَّمْسُ رَمَيْنَا». [رواه البخاري]
وقوله: **نَتَحَيَّنُ**: نُرَاقِبُ الْوَقْتَ.

واته:

له ئیبن عومه ره وه خوا له خوئی و باوکی رازی بیته، ده لیته: «چاودی ری کاتمان ده کرد، که ی خور له ناو جهرگه ی ئاسمان لایبدایه، ده ستمان ده کرد به به ردبارانکردن». بوخاری ده یگیر یته وه

کاتی به ردها ویشتن

۱۳۴. عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: «رَمَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْجُمُرَةَ يَوْمَ التَّحْرِ ضَحًى، وَأَمَّا بَعْدُ فَإِذَا زَالَتِ الشَّمْسُ». [رواه مسلم]

واته:

له جابری کوری عه بدولاه وه خوا له خوئی و باوکی رازی بیته، ده لیته: «په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم له پوژی جه رنی قورباندا له کاتی چیشته نگا به ردی هاویشته له «کۆمای عه قه به»، به لام پوژه کانی تر دوا ی لادانی خور

له ناوه پراستی ئاسمانه وه ده یکرد». موسلیم ده یگیرێته وه

چۆنیتی وهستان بۆ بهردهاویشتن

۱۳۵. عَنْ سَالِمٍ: «أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا كَانَ يَرْمِي الْجُمْرَةَ الدُّنْيَا بِسَبْعِ حَصِيَّاتٍ، ثُمَّ يُكَبِّرُ عَلَى إِثْرِ كُلِّ حَصَاةٍ، ثُمَّ يَتَقَدَّمُ فَيُسْهِلُ، فَيَقُومُ مُسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةِ قِيَامًا طَوِيلًا، فَيَدْعُو وَيَرْفَعُ يَدَيْهِ.

ثُمَّ يَرْمِي الْجُمْرَةَ الْوُسْطَى كَذَلِكَ، فَيَأْخُذُ ذَاتَ الشَّمَالِ فَيُسْهِلُ، وَيَقُومُ مُسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةِ قِيَامًا طَوِيلًا، فَيَدْعُو وَيَرْفَعُ يَدَيْهِ.

ثُمَّ يَرْمِي الْجُمْرَةَ ذَاتَ الْعَقَبَةِ مِنْ بَطْنِ الْوَادِي، وَلَا يَقِفُ عِنْدَهَا، وَيَقُولُ: هَكَذَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَفْعَلُ». [رواه البخاري]
 قوله: **فَيُسْهِلُ**: يَنْزِلُ مَكَانًا غَيْرَ مُرْتَفِعٍ.

واته:

له سالمی کورپی عهبدو لاوه، ده لیت: «عهبدو لا ی کورپی عومه ر کۆما نزیکه که (واته: ئه وهی نزیکتره له میناوه) به چهوت به در په جم ده کرد، له گه ل هه ر به ردیکدا دهیوت: «الله أكبر»، پاشان ده پویشته پی شه وه تا ده گه یشته ته ختاییه که، پرووی ده کرده قیبله و دهستی بهرز ده کرده وه و نزای ده کرد و زۆر ده مایه وه، پاشان به هه مان شیواز کۆمای ناوه پراستی په جم ده کرد، ئینجا لای دهسته چه پی ده گرت و ده چووه ته ختاییه که و پرووی ده کرده قیبله و دهستی بهرز ده کرده وه و نزای ده کرد و زۆر ده مایه وه، دوا ی ئه وه ده پویشته بۆ په جم کردنی کۆمای عه قه به، له ناو دۆله که وه دهیهاویشته و له وی نه ده وستا بۆ نزا کردن. وه دهیوت: په یامبه ری خوا م صلی الله علیه وسلم بینووه به م شیوازه ی کردووه». بوخاری ده یگیرێته وه

به ردهاویشتن به سهر ئازره له وه

۱۳۶. عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: «رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَرِي عَلَى رَاحِلَتِهِ يَوْمَ التَّحْرِ، وَيَقُولُ: لَتَأْخُذُوا مَنَاسِكَكُمْ؛ فَإِنِّي لَا أَدْرِي لَعَلِّي لَا أَحُجُّ بَعْدَ

حَجَّتِي هَذِهِ». [رواه مسلم]

واته:

له جابری کوری عه بدولاه وه خوای لی رازی بیت، ده لیت: «په یامبه ری خوام صلی الله علیه وسلم له رۆژی جه ژندا بینی، ههر به سهر حوشره که یه وه به ردی هاویشته، وه ده یفه رموو: دهی ئیوه ش کردار و مه ناسیکه کانتان له منه وه وه ربگرن، چونکه من نازانم له وانیه دهی ئه م جه جه م ئیتر حه جی دیکه م به قسمه ت نه بیت».

۱۳۷. عَنْ أُمِّ الْخَضِیْنِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: «حَجَجْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَجَّةَ الْوَدَاعِ، فَرَأَيْتُهُ حِينَ رَمَى جَمْرَةَ الْعَقَبَةِ، وَأَنْصَرَفَ وَهُوَ عَلَى رَاحِلَتِهِ وَمَعَهُ بِلَالٌ وَأُسَامَةُ؛ أَحَدُهُمَا يَقُودُ بِهِ رَاحِلَتَهُ، وَالْآخَرُ رَافِعٌ تَوْبَهُ عَلَى رَأْسِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ الشَّمْسِ.

فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَوْلًا كَثِيرًا، ثُمَّ سَمِعْتُهُ يَقُولُ: إِنَّ أَمْرَ عَلَيْكُمْ عَبْدٌ

مُجَدَّعٌ أَسْوَدُ، يَقُودُكُمْ بِكِتَابِ اللَّهِ تَعَالَى؛ فَاسْمَعُوا لَهُ وَأَطِيعُوا». [رواه مسلم]

قوله: **مُجَدَّعٌ**: مُقَطَّعُ الْأَعْضَاءِ.

واته:

له ئوم حوصه یه وه وه خوای لی رازی بیت، ده لیت: «حه جی مالئاوا ییم له گهل په یامبه ری خوا دا صلی الله علیه وسلم کرد، چاوم لیوو که کۆمای عه قه بهی

هاویش و پویش، هر به سهر نازه له که یه وه بوو و بیلال و ئوسامه ی له گه لدا بوو، یه کیکیان ره شمه که ی گرتبوو، نه وی تریان پو شاکه که ی کردبوو به چه تر له سهر سهری په یامبه ری خوادا صلی الله علیه وسلم له بهر خور. جا په یامبه ری خوا فه رمایشتیکی زوری فه رموو، پاشان گویم لیوو ده یفه رموو: نه گهر به نده یه کی ده ست و پی قرتاوی که مئه ندامی ره ش، بووبه فه رمانه واتان، مادام به قورئان کاروبارتانی ده برد به ریوه، نه وا گوپرایه لی بکه ن و له فه رمانی ده رمه چن». موسلیم ده یگپریته وه

به ردها ویشتن به حهوت به رد

۱۳۸. عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «الْإِسْتِجْمَارُ تَوًّا، وَرَنِّي الْجِمَارِ تَوًّا، وَالسَّعْيُ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ تَوًّا، وَالطَّوَافُ تَوًّا، وَإِذَا اسْتَجْمَرَ أَحَدُكُمْ فَلْيَسْتَجْمِرْ بِتَوًّا». [رواه مسلم]

قوله: تَوًّا: وَثَرٌ وَقَرْدٌ.

واته:

له جابری کوپی عه بدولاوه خوا له خو ی و باوکی رازی بیت، ده لیت: په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم فه رموو: «جاره کانی تاراتگرتن به به رد، تاکه، هه روه ها جاره کانی ره جمی کوما تاکه، هه روه ها سه عی نیوان صه فا و مه روه تاکه، هه روه ها ته وافی مالی خوا تاکه، نه گهر که سیکیش له ئیوه تاراتی گرت به به رد، با ژماره ی به رده کان تاک بن». موسلیم ده یگپریته وه

گهر به له بیر چوونه وه یان نه زانی، دوا ی خوړنیشن به ردی هاویش

۱۳۹. عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: «سُئِلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: رَمَيْتُ بَعْدَمَا أُمْسَيْتُ؟ فَقَالَ: لَا حَرَجَ». [رواه البخاري]

واته:

له ئیبن عه عباسه وه خوا له خو ی و باوکی رازی بی، ده لیت: «کابرا پرسیا ری کرد له په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم وتی: به رد م هاویش دوا ی خوړئاوا بوون، چیم له سه ره؟ فه رمووی: تاوانت له سه ر نییه».

ئاودان به حاجیان

۱۴۰. عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَاءَ إِلَى السَّقَايَةِ فَاسْتَسْقَى، فَقَالَ الْعَبَّاسُ: يَا فَضْلُ، أَذْهَبُ إِلَى أُمِّكَ فَأْتِ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِشَرَابٍ مِنْ عِنْدِهَا، فَقَالَ: **أَسْقِنِي**.

قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّهُمْ يَجْعَلُونَ أَيْدِيَهُمْ فِيهِ، قَالَ: **أَسْقِنِي**، فَشَرِبَ مِنْهُ.

ثُمَّ أَتَى زَمْرَمَ وَهُمْ يَسْقُونَ وَيَعْمَلُونَ فِيهَا، فَقَالَ: **أَعْمَلُوا فَإِنَّكُمْ عَلَى عَمَلٍ صَالِحٍ**.

ثُمَّ قَالَ: **لَوْلَا أَنْ تُغْلَبُوا لَنَزَلْتُ حَتَّى أَضَعَ الْحَبْلَ عَلَى هَذِهِ** - يَعْنِي عَاتِقَهُ - وَأَشَارَ إِلَى

عَاتِقِهِ». [رواه البخاري]

قوله: **عَاتِقَهُ**: العَاتِقُ: مَا بَيْنَ الْمَنْكِبِ وَالْعُنُقِ.

واته:

له ئیبن عه عباسه وه خوا له خو ی و باوکی رازی بی، ده لیت: «په یامبه ری خوا

صلی الله علیه وسلم هاته لای سه رچاوه که و داوای ئاوی خواردنه وهی کرد، عه عباسیش (ویستی لهو ئاوهی پی نه دات و خواردنه وهیه کی باشتی پی بدات) بویه وتی: فهزل کورم، برۆ لای دایکت خواردنه وهی باش بۆ په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم بهینه، په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم فهرمووی: لهو ئاوهی دهیدهیت به خه لک ئاوم پییده! وتی: ئه ی په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم به لام ئه و خه لکه دهستی تیده خه ن، فهرمووی: قهیناکات ئاوم پییده، ئه ویش ئاوی پیدا و خواردییه وه. پاشان رۆیشت بۆ لای زهمزه م لهو کاته دا ئاویان لی هه لده گۆست و به خه لکیان ده دا و کاریان تیدا ده کرد، فهرمووی: به رده وام بن و کاربکه ن، ئیوه ئیشه که تان کاریکی زۆر چاکه. پاشان فهرمووی: له بهر ئه وه نه بیت خه لک چاوم لیبکه ن و زال بن به سه رتاند و لیتان بستین، ئه و داد به زیم و گوریسی سه تله که م ده خسته ئیره م و له گه لتاندا ئاوم ده رده هینا - ئاماژه ی کرد بۆ سه رشانه کانی -.

بوخاری ده یگیریتته وه

۱۴۱. عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: «قَدِمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى رَاحِلَتِهِ وَخَلَفَهُ أُسَامَةُ، فَاسْتَسْقَى فَأَتَيْنَاهُ بِإِنَاءٍ مِنْ نَبِيذٍ فَشَرِبَ، وَسَقَى فَضْلَهُ أُسَامَةَ، وَقَالَ: **أَحْسَنْتُمْ وَأَجْمَلْتُمْ، كَذَا فَاصْنَعُوا**». [رواه مسلم]

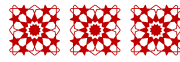
قوله: **فَاسْتَسْقَى**: طَلَبَ الْمَاءَ.

وقوله: **وَسَقَى فَضْلَهُ**: أَي: أَعْطَى مَا فَضَلَ عَنْهُ.

واته:

له ئیبن عه عباسه وه خوا له خۆی و باوکی رازی بیت، ده لیت: «په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم به سواری و لاخه که یه وه ته شریفی هات و ئوسامه شی له پاشکۆدا بوو، داوای خواردنه وهیه کی کرد، ئیمه ش جامی ترشاومان بۆ هینا،

ئه ویش لی خوارده وه و بهرماوه که ی دا به ئوسامه و فهرمووی: ئافه رین بو خوتان، کاریکی باشده کهن، ههر وا بکهن (واته: له سه ر ئه م شه راب به خشینه وه یه بهرده وام بن). موسلیم ده یگیڕیته وه

سووننه ته یه کهم پوژی جه ژنی قوربان ته وافی ئیفازه بکریت

۱۴۲. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَفَاضَ يَوْمَ التَّحْرِ، ثُمَّ رَجَعَ فَصَلَّى الظُّهْرَ بَيْنِي». [رواه مسلم]

واته:

له ئیبن عومه ره وه خوا له خو ی و باوکی رازی بی، ده لی: «په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم له پوژی جه ژندا، له مینا وه داگه را به ره و که عبه، ته وافی ئیفاضه ی کرد و پاشان گه رایه وه و نوژی نیوه پو ی له مینا کرد».

مینا هه مووی کوشتارگه یه

۱۴۳. عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «نَحَرْتُ هَاهُنَا، وَمِنِّي كُلُّهَا مَنَحَرٌ؛ فَانْحَرُوا فِي رِحَالِكُمْ. وَوَقَفْتُ هَاهُنَا، وَعَرَفْتُ كُلُّهَا مَوْقِفٌ».

وَوَقَفْتُ هَاهُنَا، وَجَمَعْتُ كُلُّهَا مَوْقِفٌ». [رواه مسلم]

قوله: رِحَالِكُمْ: مَنَازِلِكُمْ.

وقوله: وَجَمَعْتُ: أَي: الْمُزْدَلِفَةُ.

واته:

له جابری کوری عهبدولاهه خوا له خوئی و باوکی رازی بیت، دهلیت: «په یامبهری خوا صلی الله علیه وسلم فهرمووی: «من لیږه دا ئاږه له کانم سه ربړی، به لام ناوچه ی مینا هر هر هووی شوینی سه ربړینی ئاږه له، بویه له بڼه و باره گا و شوینی مانه وهی خوټان ئاږه له کانتان سه ربړن. هر وه ها له عه ره فه من لیږه وه ستام، به لام ناوچه ی عه ره فه هر هر هووی شوینی وه ستانه. هر وه ها له موزده لیفه من لیږه وه ستام به لام هر هوو ناوچه ی موزده لیفه شوینی وه ستانه». موسلیم ده یگړته وه

سه ربړینی حوشر به ده ست به ستر او هی

۱۴۴. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: «أَنَّهُ أَتَى عَلَى رَجُلٍ وَهُوَ يَنْحَرُ بَدَنَتُهُ بَارِكَةً، فَقَالَ: أَبْعَثْهَا قِيَامًا مُقَيَّدَةً؛ سُنَّةَ نَبِيِّكُمْ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ». [متفق عليه]

قوله: قِيَامًا: قَائِمَةً.

قوله: مُقَيَّدَةً: مَعْقُولَةٌ الْيَدِ الْيُسْرَى.

واته:

له ئیبن عومه ره وه خوا له خوئی و باوکی رازی بیت، دهلیت: «ئین عومه ره له کاتی حه جدا تیپه ربوو به لای پیاوړکدا و شتره که ی بیخ دابوو خه ریکبوو سه ری ده بری، پی و ت: هه لیستینه وه سه ری به دهستی چه پی له نه ژنویدا بچه مینه وه و به حه بلیک بیبه سته قولیه وه، نه وه سووننه تی په یامبه ره که تانه صلی الله علیه وسلم». بوخاری و موسلیم ده یگړنه وه

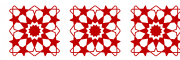

سه برینی و شتر به پیوه

۱۴۵. عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: «نَحَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِيَدِهِ سَبْعَ بُدْنٍ قِيَامًا». [رواه البخاري]
 قوله: قِيَامًا: أَي: قَائِمَةً.

واته:

له نه سه وه خوی لی رازی بیت، ده لیت: «په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم به دهستی خوی حهوت و شتری به پیوه سه بری».

گوشت و کوپان و پیستی «هه دی» ده کریت به خیر

۱۴۶. عَنْ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: «أَمَرَنِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ أَقُومَ عَلَى بُذْنِهِ، وَأَنْ أَتَصَدَّقَ بِلَحْمِهَا وَجُلُودِهَا وَأَجَلَّتْهَا، وَأَنْ لَا أُعْطِيَ الْجَزَارَ مِنْهَا، قَالَ: نَحْنُ نُعْطِيهِ مِنْ عِنْدِنَا». [متفق عليه]
 قوله: وَأَجَلَّتْهَا: جَمْعُ جُلٍّ؛ وَهُوَ: مَا يُطْرَحُ عَلَى ظَهْرِ الْبَعِيرِ مِنْ كِسَاءٍ وَنَحْوِهِ.

واته:

له عه لی کوپی ئه بو طالبه وه خوی لی رازی بیت، ده لیت: «په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم فه رمانی پی کردم که سه رپه رشتی حو شتره کانی بکه م (له سه برین و دابه شکردن و هاوشیوه کانی، وه گوشت و پیسته و جل و کوپانه کانیان هه مووی به خشمه وه، وه هیچیان لینه ده م به کرپی قه صاب له به رانه ر سه برینه که، فه رمووی: ئیمه له لایهن خو مانه وه شتیکی پیده دهین». بوخاری و موسلیم ده یگیرنه وه

«هه‌دی» کردن له مانگا

۱۴۷. عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: «ذَبَحَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ عَائِشَةَ بَقْرَةً يَوْمَ التَّحْرِ». [رواه مسلم]

واته:

له جابری کوپری عه‌بدولا خوا له خووی و باوکی پازی بیت، ده‌لێت: «له پوژی جه‌ژندا په‌یامبه‌ری خوا صلی الله علیه وسلم مانگایه‌کی بو عائشه سه‌ره‌بری». موسلیم ده‌یگی‌پێته‌وه

هاوبه‌شی کردن له «هه‌دی»

۱۴۸. عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: «حَجَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَتَحَرَّنَا الْبَعِيرَ عَنْ سَبْعَةٍ، وَالْبَقْرَةَ عَنْ سَبْعَةٍ». [رواه مسلم]

واته:

له جابری کوپری عه‌بدولاوه خوا له خووی و باوکی پازی بیت، ده‌لێت: «له‌گه‌ل په‌یامبه‌ری خوادا صلی الله علیه وسلم جه‌جمان کرد، و شترمان له‌بری هه‌وت که‌س سه‌رده‌بری و مانگاشمان له‌بری هه‌وت که‌س سه‌رده‌بری». موسلیم ده‌یگی‌پێته‌وه

ئه گهر که سیك کار (نُسك) یكى حه ج بخاته پیش ئه وه که ی دیکه

۱۴۹. عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: «وَقَفَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ بَيْنِي لِلنَّاسِ يَسْأَلُونَهُ. فَجَاءَ رَجُلٌ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، لَمْ أَشْعُرْ فَحَلَقْتُ قَبْلَ أَنْ أُحْرَجَ؟

فَقَالَ: أَذْبَحَ وَلَا حَرَجَ.

ثُمَّ جَاءَهُ رَجُلٌ آخَرُ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، لَمْ أَشْعُرْ فَتَحَرْتُ قَبْلَ أَنْ أُرْمِيَ؟

فَقَالَ: أُرْمِ وَلَا حَرَجَ.

زَادَ مُسْلِمٌ فِي رِوَايَةٍ: «إِنِّي أَفْضْتُ إِلَى الْبَيْتِ قَبْلَ أَنْ أُرْمِيَ، قَالَ: أُرْمِ وَلَا حَرَجَ». فَمَا سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ شَيْءٍ قُدِّمَ وَلَا أُخِّرَ إِلَّا قَالَ: أَفْعَلْ وَلَا حَرَجَ.

[متفق عليه]

واته:

له عهبدو لای کورپی عه مره وه خوا ی لی رازی بیټ، ده لیټ: «په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم له حه جی مالئاواییدا له مینا وه ستا بو خه لک، پرسیاریان لیده کرد، پیاویک هات وتی: ئه ی په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم نه مزانی له پیش قوربانی کردن سه رم تاشی، چیم له سه ره؟ فهرمووی: «هه دی» هکه ت سه ربیره و تاوانت ناگات. پاشان پیاویکی دیکه هات و وتی: ئه ی په یامبه ری خوا، نه مزانی له پیش به ردهاویشتن ئاژه له که م سه ربیری، چیم له سه ره؟ فهرمووی: به رده کانت بهاویره و تاوانت له سه ر نییه. -له ریوایه تیکی موسلیمدا هاتووه: «من داگه پرام بو که عبه پیش ئه وه ی به رد بهاویرم، چیم له سه ره؟ فهرمووی: به رده کانت بهاویره و تاوانت له سه ر نییه»-.

جا ئه و رۆژه ههر پرسیاریکیان له په یامبهری خوا صلی الله علیه وسلم ده کرد
له باره ی کاریکه وه پیش و پاش خرابیت مه گهر ده یفه رموو: بیکه و قهیناکات».
بوخاری و موسلیم ده یگێرنه وه

مانه وه له مه ککه له شهوانی مینادا بو که سیك عورزیکی هه بیټ

۱۵۰. عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: «أَنَّ الْعَبَّاسَ بْنَ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ أَسْتَأْذَنَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَبِيتَ بِمَكَّةَ لَيْلًا مِّنْ أَجْلِ سِقَايَتِهِ؛ فَأْذِنَ لَهُ». [متفق عليه]

واته:

له ئیبن عومه ره وه خوا له خوی و باوکی رازی بیټ، ده لیټ: «عه بباسی کوری
عه بدو لموطه لیب داوای هیلانی له په یامبهری خوا صلی الله علیه وسلم کرد که
شه وه کانی مینا له مه ککه دا بمینیتته وه به هو ی ئاودان به حاجیان، ئه ویش هیلای».

ته وافی مالتاوی

۱۵۱. عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: «أُمِرَ النَّاسُ أَنْ يَكُونُوا آخِرُ عَهْدِهِمْ بِالْبَيْتِ، إِلَّا أَنَّهُ خُفِّفَ عَنِ الْمَرْأَةِ الْحَائِضِ». [متفق عليه]

واته:

له ئیبن عه بباسه وه ده لیټ: «(جاران که خه لک چه جی ته واو کردووه، هه رکه سه
و به لایه کدا بلاوه ی لی کردووه، جا ئه وه بوو) فه رمانکرا به خه لک که کۆتا کاریان
له لای که عبه بیټ که برۆن ته وافی مالتاوی بکه ن، به لام له سه ر ئافره تی بی نوێژ
بارسووکی کرا و لا برا».

۱۵۲. عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: «أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى الظُّهْرَ وَالْعَصْرَ وَالْمَغْرِبَ وَالْعِشَاءَ، ثُمَّ رَقَدَ رَقْدَةً بِالمُحَصَّبِ، ثُمَّ رَكِبَ إِلَى الْبَيْتِ فَطَافَ بِهِ». [رواه البخاري]
 قوله: رَقَدَ: نَامَ.

وقوله: الْمُحَصَّبِ: هُوَ مِمَّا يَلِي الْعَقَبَةَ الْكُبْرَى مِنْ جِهَةِ مَكَّةَ، وَيُعْرَفُ الْيَوْمَ بِمَجَرِّ الْكَبْشِ.

واته:

له نه نه سی کوری مالکوهه خوی لی رازی بیت، ده لیت: «په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم نویژی نیوه پۆ و عه سر و ئیواره و خه وتنانی کرد، پاشان له «موحه صصه ب» (پاناییه که له نیوان مه که که و مینادا) سه رخه ویکی شکاند، پاشان سواری وشتره که ی بوو و رویشت بو که عبه و ته وافی مالئاوایی کرد».

ئافره تی بی نویژ ته وافی مالئاوایی ناکات

۱۵۳. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: «حَاصَتْ صَفِيَّةُ لَيْلَةَ النَّفْرِ فَقَالَتْ: مَا أُرَانِي إِلَّا حَابِسَتْكُمْ، قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: عَقْرَى حَلَقَى، أَطَافَتْ يَوْمَ التَّحْرِ؟ قِيلَ: نَعَمْ، قَالَ: فَأَنْفِرِي». [متفق عليه]

قوله: عَقْرَى: عَقَرَهَا اللَّهُ، أَي: جَرَحَهَا وَقَتَلَهَا.

وقوله: حَلَقَى: أَصَابَهَا اللَّهُ بِوَجَعٍ فِي حَلْقِهَا؛ ظَاهِرُهُ الدُّعَاءُ عَلَيْهَا، وَلَيْسَ بِدُعَاءٍ فِي الْحَقِيقَةِ.

واته:

له عائیشه وه خوی لی رازی بیت، ده لیت: «له حه جی مالئاواییدا له شه وی «نه فر» (شه وی چواره می جه ژن) صه فییه که وته بی نویژییه وه، وتی: وایزانم گلتنان ده ده مه وه و ریگرتان ده بم له گه رانه وه بو مه دینه (چونکه که وتوو مه ته بی نویژییه وه

و هیشتا ته وافی مالئاوایشم نه کردووه)، په یامبه‌ری خوا صلی الله علیه وسلم
 فهرمووی: دهك بریندار بی و قورگ به ئازار بی! مه‌گهر پوژی جه‌ژن ته وافت
 نه کردووه؟ و ترا: به‌لی، فهرمووی: که واته بکه‌وی ری له‌گه‌لمان».

ئه‌گهر حاجی و عومره‌کار گریان خوارد (أُحْصِرُوا)

۱۵۴. عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: «قَدْ أُحْصِرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَحَلَقَ رَأْسَهُ، وَجَامَعَ نِسَاءَهُ، وَنَحَرَ هَدْيَهُ، حَتَّى أَعْتَمَرَ عَاماً قَابِلاً». [رواه البخاري]
 قوله: أُحْصِرَ: مُنِعَ.

واته:

له‌ ئیبن عه‌بسه‌وه خوا له‌ خووی و باوکی رازی بیټ، ده‌لیت: «(په‌یامبه‌ری خوا
 صلی الله علیه وسلم و هاوه‌لانی پویشتن بو عومره، له‌سه‌ر سنووری چه‌رم له‌
 حوده‌بییه‌) کافرانی قوره‌یش ریگه‌یان نه‌دا په‌یامبه‌ری خوا صلی الله علیه وسلم و
 هاوه‌لانی پرونه‌ ناو مه‌ککه‌وه، گریان خوارد، بو‌یه په‌یامبه‌ری خوا صلی الله علیه
 وسلم سه‌ری خووی تاشی و ئازهلای سه‌ربری و له‌گه‌ل خیزانه‌کانیشیدا درووست
 بوو، هه‌تا سالی ئاینده‌ هاته‌وه و عومره‌که‌ی ئه‌نجام دا (هه‌ربو‌یه پیی و تراوه:
 عومره‌ی قه‌زا)».

۱۵۵. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَرَجَ مُعْتَمِراً، فَحَالَ كُفَّارُ قُرَيْشٍ بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْبَيْتِ، فَنَحَرَ هَدْيَهُ، وَحَلَقَ رَأْسَهُ بِالْحَذْيِيَّةِ. وَقَاضَاهُمْ عَلَى أَنْ يَعْتَمِرَ الْعَامَ الْمُقْبِلَ، وَلَا يَحْمِلَ سِلَاحاً عَلَيْهِمْ إِلَّا سِوْفًا، وَلَا يُقِيمَ بِهَا إِلَّا مَا أَحَبُّوا.

فَاعْتَمَرَ مِنَ الْعَامِ الْمُقْبِلِ، فَدَخَلَهَا كَمَا كَانَ صَالِحُهُمْ، فَلَمَّا أَقَامَ بِهَا ثَلَاثًا أَمَرُوهُ أَنْ يَخْرُجَ فَخَرَجَ». [رواه البخاري]

قوله: بِالْحَدِيثِ: شَمَالَ غَرْبِ مَكَّةَ، بَيْنَهَا وَبَيْنَ جُدَّةَ، تَبْعُدُ عَنْ مَكَّةَ عَشْرِينَ (٢٠) كِيلُومِثْرًا.
وقوله: قَاصَاَهُمْ: صَالِحُهُمْ.

واته:

له ئیبن عومهروه خوا له خوئی و باوکی رازی بیت، ده لیت: «په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم پوشت بو عومره، کافرانی قورهش ریگریان کرد لیان له وهی بگه نه که عبه، بویه «هه دی» یه که ی سهربری و سهری تاشی له حوده ییبه. وه له گه لیان ریکه هوت له سهر ته وهی سالی داهاتوو ریگری نه کهن له عومره کردنی، به لام نابیت کهس له هاوه لان هیچ چه کیکی پیبت مه گهر شمشیر، تهویش ده بیت له کهواندا بیت، وه نابیت له مه کهدا بمینیتته وه مه گهر تهوان حهز بکهن. تهوه بوو سالی داهاتوو عومره ی کرد، بهو شیوازه ی ریکه وتبوو له گه لیاندا چووه ناو مه کهکه وه، که سی پوژ مایه وه، وتیان: تهواو عومره تان کرد، ئیتر بروره وه، تهویش مه کهکه ی به جیهیشت». بوخاری ده یگیرته وه

بازرگانی کردن له پوژانی حه جدا

١٥٦. عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: «كَانَتْ عُكَاظُ، وَمَجَنَّةُ، وَذُو الْمَجَازِ أَسْوَاقًا فِي الْجَاهِلِيَّةِ، فَتَأْتُمُوا أَنْ يَتَّجِرُوا فِي الْمَوَاسِمِ، فَزَلْتُ: ﴿لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَبْتَغُوا فَضْلًا مِنْ رَبِّكُمْ﴾ (فِي مَوَاسِمِ الْحَجِّ)». [رواه البخاري]
قوله: عُكَاظُ: شَمَالَ شَرْقِ الطَّائِفِ، يَبْعُدُ عَنْهَا خَمْسَةٌ وَثَلَاثِينَ (٣٥) كِيلُومِثْرًا.
وقوله: وَمَجَنَّةُ: بَيْنَ مَكَّةَ وَجُدَّةَ، وَتُعْرَفُ الْآنَ بِبَحْرَةَ.

وقوله: **وَذُو الْمَجَازِ**: شَمَالَ عَرَفَةَ، بَيْنَهَا وَبَيْنَ الشَّرَائِعِ، يَبْعُدُ عَنْ عَرَفَةَ ثَمَانِيَةَ (۸) كِيلُومِتْرَاتٍ.
وقوله: **تَأْتُمُوا**: خَافُوا الْإِثْمَ.

واته:

له ئیبن عه بیاسه وه خوا له خوی و باوکی رازی بیت، ده لیت: «له سه رده می نه فامیدا عوکار و مه جهننه و ذولمه جاز بازار بوون و شوینی بازرگانی خه لک بوون، که ئیسلام هات پیمان تاوان بوو له پوژانی حه جدا بازرگانی بکهن، به و هویه وه ئهم ئایه ته دابهزی: ﴿هیچ تاوانتان له سهر نییه که به دوای پوژی حه لالدا بگه پین له پوژانی حه جدا﴾. بوخاری ده یگپریته وه

عُكَاطٌ: ده که ویته باکوری پوژه لاتنی طائفه وه، ۳۵ کم لیوهی دووره.

مَجَنَّةٌ: ئه مپو به «به حره» ناسراوه، ده که ویته نیوان مه ککه و مه دینه وه.

ذُو الْمَجَازِ: ده که ویته نیوان عه ره فات و «شهرائیع» وه، ۸ کم له عه ره فاته وه دووره.

لادان له «موحه صصه ب» و «ئه بطه ح» له روژی «نه فر»

۱۵۷. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: «نُزُولُ الْأَبْطَحِ لَيْسَ بِسُنَّةٍ؛ إِنَّمَا نَزَلَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِأَنَّهُ كَانَ أَسْمَحَ لَخُرُوجِهِ إِذَا خَرَجَ». [متفق عليه]

واته:

له عایشه وه خوی لی رازی بیت، ده لیت: «لادان له «ئه بطه ح» له کاتی گه رانه وه له میناوه بو مه ککه سووننهت نییه، به لکو په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم له وی دابهزی و لایدا، چونکه بو ده رچوونی له مه ککه وه به ره و مه دینه ئاسانتر بوو». بوخاری و موسلیم ده یگپریته وه

۱۵۸. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: «قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ الْغَدِ يَوْمَ التَّحْرِ - وَهُوَ بِمِنَى -: نَحْنُ نَازِلُونَ غَدًا بِحَيْفِ بَنِي كِنَانَةَ؛ حَيْثُ تَقَاسَمُوا عَلَى الْكُفْرِ - يَعْنِي: ذَلِكَ الْمُحَصَّب -». [متفق عليه]

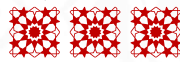
قوله: **بِحَيْفٍ**: الحَيْفُ: سَفْحُ الْجَبَلِ.

وقوله: **تَقَاسَمُوا عَلَى الْكُفْرِ**: تَحَالَفُوا وَتَعَاهَدُوا عَلَيْهِ.

وقوله: **الْمُحَصَّب**: الْمُرَادُ: الشَّعْبُ الَّذِي أَحَدُ طَرَفَيْهِ مِنَى، وَالْآخَرُ مُتَّصِلٌ بِالْأَبْطَحِ، وَيَنْتَهِي عِنْدَهُ.

واته:

له ئه بو هورهیره وه خواى لى رازى بىت، ده لىت: «په يامبه رى خوا صلى الله عليه وسلم له مينابوو، له به يانى رپوژى جه ژندا فه رمووى: ئيمه سبه ينى له لاپالى كيوه كه ي تيره ي كينانه لاده ده ين ان شاء الله، ئه و شوينه ي كه تييدا هاوپه يمانيه تيان گريدا به ليينان به يه كدا له سهر كوفر (له درى تيره ي هاشم) -مه به ستي په يامبه رى خوا موحه صصه ب بو-». بوخارى و موسليم ده يگيرنه وه

۱۵۹. عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: «أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَبَا بَكْرٍ وَعُمَرَ كَانُوا يَنْزِلُونَ الْأَبْطَحَ». [رواه مسلم]

واته:

له ئيبين عومه ره وه خوا له خوى و باوكى رازى بىت، ده لىت: «په يامبه رى خوا صلى الله عليه وسلم و ئه بو به كر و عومه ريش (له رپوژى نه فرى كو تايدا) له «ئه بطه ح» داده به زين».

۱۶۰. عَنْ أَبِي رَافِعٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: «لَمْ يَأْمُرْنِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ أَنْزِلَ الْأَبْطَحَ حِينَ خَرَجَ مِنْ مِنَى، وَلَكِنِّي جِئْتُ فَضْرَبْتُ فِيهِ قُبَّتَهُ، فَجَاءَ فَزَلَّ». [رواه مسلم]

قوله: **قُبَّتَهُ: خَيْمَتُهُ.**

واته:

له ئه بو رافعه وه خواى لى رازى بيت، ده لیت: «کاتیک په یامبه ری خوا صلى الله عليه وسلم له میناوه چوو بو مه ککه، فه رمانی پینه کردم له «ئه بطه ح» دا خیمه ی بو ئاماده بکه م، به لام من رویشتم له ویدا خیمه م بو ئاماده کرد، ئه ویش که هات له وى دابه زی و لایدا». موسلیم ده یگیریتته وه

ئه گهر له حه ج یان عومره یان غه زا که وته ری به ره و مال چ ده لیت؟

۱۶۱. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا قَفَلَ مِنَ الْجَبُوشِ أَوِ السَّرَايَا أَوِ الْحَجِّ أَوِ الْعُمْرَةِ، إِذَا أَوْفَى عَلَى ثَنِيَّةٍ أَوْ قَدَفٍ كَبَّرَ ثَلَاثًا، ثُمَّ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، آيُبُونَ، تَائِبُونَ، عَابِدُونَ، سَاجِدُونَ، لِرَبَّنَا حَامِدُونَ - وَفِي رِوَايَةٍ لِلْبُخَارِيِّ: «حَامِدُونَ، لِرَبَّنَا سَاجِدُونَ» -، صَدَقَ اللَّهُ وَعْدَهُ، وَنَصَرَ عَبْدَهُ، وَهَزَمَ الْأَحْزَابَ وَحْدَهُ». [متفق عليه]

وقوله: **قَفَلَ مِنَ الْجَبُوشِ:** رَجَعَ مِنَ الْعَزْوِ.

وقوله: **السَّرَايَا:** جَمْعُ سَرِيَّةٍ، وَهِيَ الْقِطْعَةُ مِنَ الْجَيْشِ.

وقوله: **أَوْفَى:** أَرْتَفَعَ.

وقوله: **قَدَفٍ:** مَوْضِعٌ مُرْتَفِعٌ.

وقوله: **آيُبُونَ:** رَاجِعُونَ.

واته:

له ئین عومره وه خوا له خوی و باوکی رازى بيت، ده لیت: «په یامبه ری خوا صلى الله عليه وسلم کاتیک له گه ل سوپا یان له غه زا، یان له حه ج یان له عومره

ده گه پرایه وه، له ریگادا له سه ره هه ره زایی و ته پۆلکه یه ک سی جار «الله اکبر» ی ده کرد، پاشان ده ویت: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، آيُّونَ، تَائِبُونَ، عَابِدُونَ، سَاجِدُونَ، لِرَبِّنَا حَامِدُونَ» «په رستراوی هه ق هه ره خودایه، بی شه ریک و تاک و بی هاوتایه، مولک و ده سه لات هه ره شاسته ی الله یه، سو پاس و ستایشی ته واو بو الله یه و له غهیره وی نایه، به سه ره هه موو شتیکی ئەم گه ردوونه دا به توانایه، به سه لامهت گه پراینه وه، به تهوبه و په شیمانیه وه، به خواناسی و خواپه رستییه وه، به کرنووش و زه لیلیه وه، به سو پاسی پهروه ردگارمان و ستایشیه وه، هینایه دی به لینی خوی، سه ریخست بهنده که ی خوی، تیکیشان ئە حزابه کان ته نها به خوی». بوخاری و موسلیم ده یگپرنه وه

۱۶۲. عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: «أَقْبَلْنَا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَا وَأَبُو طَلْحَةَ - وَصَفِيَّةُ رَدِيفَتُهُ عَلَى نَاقَتِهِ - حَتَّى إِذَا كُنَّا بِظَهْرِ الْمَدِينَةِ قَالَ: **آيُّونَ، تَائِبُونَ، عَابِدُونَ، لِرَبِّنَا حَامِدُونَ**، فَلَمْ يَزَلْ يَقُولُ ذَلِكَ حَتَّى قَدِمْنَا الْمَدِينَةَ». [متفق عليه] واته:

له ئەنه سی کوری مالکه وه خوی لی رازی بیت، ده لیت: «من و ئەبو طه لحه له خزمه تی په یامبه ری خوا دا بووین صلی الله علیه وسلم (له غه زای خه به ره گه پراینه وه) - صه فییه ش له پاشکوی بوو له سه ره حوشره که ی-، هه ره که گه یشینه شوینیک مه دینه مان لیوه ده رکه وت، فهرمووی: گه پراینه وه، تهوبه کارین، خواپه ره ستین، بو پهروه ردگارمان سو پاسگوزارین، ئیتر به رده وام ئەوه ی ده فره موو هه تاوه کو گه یشینه وه شاری مه دینه». بوخاری و موسلیم ده یگپرنه وه

نوێژکردن له ناو که عبه دا

۱۶۳. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: «أَقْبَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَامَ الْفَتْحِ وَهُوَ مُرْدَفٌ أُسَامَةَ عَلَى الْقُصَوَاءِ وَمَعَهُ بِلَالٌ وَعُثْمَانُ بْنُ طَلْحَةَ، حَتَّى أَنَاخَ عِنْدَ الْبَيْتِ، ثُمَّ قَالَ لِعُثْمَانَ: **أُتَيْنَا بِالْمِفْتَاحِ**، فَجَاءَهُ بِالْمِفْتَاحِ فَفَتَحَ لَهُ الْبَابَ.

فَدَخَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأُسَامَةُ وَبِلَالٌ وَعُثْمَانُ، ثُمَّ أَغْلَقُوا عَلَيْهِمُ الْبَابَ، فَمَكَثَ نَهَاراً طَوِيلاً.

ثُمَّ خَرَجَ وَابْتَدَرَ النَّاسُ الدُّخُولَ، فَسَبَقَتْهُمْ فَوَجَدَتْ بِلَالاً قَائِماً مِنْ وَرَاءِ الْبَابِ، فَقُلْتُ لَهُ: أَيْنَ صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ فَقَالَ: صَلَّى بَيْنَ ذَيْنِكَ الْعُمُودَيْنِ الْمُقَدَّمَيْنِ.

وَكَانَ الْبَيْتُ عَلَى سِتَّةِ أَعْمِدَةٍ سَطْرَيْنِ، صَلَّى بَيْنَ الْعُمُودَيْنِ مِنَ السَّطْرِ الْمُقَدَّمِ، وَجَعَلَ بَابَ الْبَيْتِ خَلْفَ ظَهْرِهِ، وَأَسْتَقْبَلَ بَوَجهِهِ الَّذِي يَسْتَقْبِلُكَ حِينَ تَلِجُ الْبَيْتَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْحِدَارِ.

[متفق عليه]

قوله: **الْقُصَوَاءِ**: أَسْمُ نَاقَةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

وقوله: **وَابْتَدَرَ**: أَسْرَعَ.

وقوله: **سَطْرَيْنِ**: صَفَّيْنِ.

وقوله: **تَلِجُ**: تَدْخُلُ.

واته:

له ئیبن عومه ره وه خوا له خوێ و باوکی رازی بێت، ده لیت: «په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم له سالی «فه تحى مه ککه» دا، که هات بو مه ککه ئوسامه له پاشکووی بوو له سه ر «قه صواء»، بیلال و عوثماني کوری طه لحه شی له خزمه تدا بوون، له لای که عبه و شتره که ی بیخدا، ئینجا به عوسمانی وت (که کلیلداری

که عبه بوو): کلله کانی که عبه م بو بهینه، ئه ویش هینای و ده رگاکه ی بو کرده وه. ئه و جا په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم و ئوسامه و بیلال و عوتمان چوونه ناو که عبه وه ئینجا ده رگاکه یان له سه ریان داخست، جا به شیکی زوری پوژه که هه ر له ژووره وه مایه وه. پاشان هاته ده ره وه و خه لکیش خیرا به ره و ژووره وه رویشتن، من پیشیان که وتم، بینیم ئه مه بیلاله له پشت ده رگاکه وه وه ستاوه، پیم وت: په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم له کوی نوژی کرد؟ وتی: له نیوان ئه و دوو کۆله که (یه مه نییه که) ی پیشه وه نوژی کرد. جا «که عبه» له و کاته دا شه ش کۆله که ی هه بوون له دوو ریزدا، جا ئه و له نیوان دوو کۆله که ی ریزی یه که مدا نوژی کرد و ده رگای که عبه ی خسته پشتیه وه، وه پرووی کرده دیوی ئه و که سه ی که ده رویته ژووره وه ی که عبه له نیوان ئه و که سه و دیواره که که پرووی لییه تی».

شوینی نوژ کردنی په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم له ناو که عبه

۱۶۴. عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: «لَمَّا دَخَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْبَيْتَ؛ دَعَا فِي نَوَاحِيهِ كُلِّهَا، وَلَمْ يُصَلِّ حَتَّى خَرَجَ مِنْهُ، فَلَمَّا خَرَجَ رَكَعَ رَكْعَتَيْنِ فِي قُبْلِ الْكَعْبَةِ، وَقَالَ: هَذِهِ الْقِبْلَةُ». [متفق عليه]

قوله: قُبْلِ الْكَعْبَةِ: مُسْتَقْبَلُ بَابِهَا.

واته:

له ئیبن عه عباسه وه خوا له خو ی و باوکی رازی بی، ده لیت: «کاتیک په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم رویشته ناو که عبه وه، له هه موو دیووه کانی که عبه وه ستا و دو عای کرد، به لام نوژی تیدا نه کرد تا هاته ده ره وه، که هاته ده ره وه دوو رکات نوژی له به رانبه ر ده رگای که عبه دا کرد و فهرمووی: ئه مه قیبله یه». بوخاری و

موسلیم ده یگیر نه وه

نوێژ کردن له حیحری ئیسماعیل

۱۶۵. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: «سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْجَدْرِ

أَمِنَ الْبَيْتِ هُوَ؟ قَالَ: نَعَمْ.

قُلْتُ: فَلِمَ لَمْ يُدْخِلُوهُ فِي الْبَيْتِ؟ قَالَ: إِنَّ قَوْمَكَ قَصَّرَتْ بِهِمُ التَّفَقُّةُ.

قُلْتُ: فَمَا شَأْنُ بَابِهِ مُرْتَفِعًا؟

قَالَ: فَعَلَ ذَلِكَ قَوْمُكَ لِيُدْخِلُوا مَنْ شَاؤُوا، وَيَمْنَعُوا مَنْ شَاؤُوا.

وَلَوْلَا أَنَّ قَوْمَكَ حَدِيثُ عَهْدُهُمْ فِي الْجَاهِلِيَّةِ، فَأَخَافُ أَنْ تُنْكَرَ قُلُوبُهُمْ؛ لَنَظَرْتُ أَنْ أُدْخِلَ

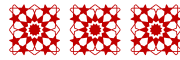
الْجَدْرَ فِي الْبَيْتِ، وَأَنْ أُلْزِقَ بَابَهُ بِالْأَرْضِ». [متفق عليه]

قوله: **الجدْر**: حِجْرِ إِسْمَاعِيلَ.

واته:

له عایشه وه خوای لی ڕازی بیټ، ده لیت: پرسیارم کرد له په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم کرد له باره ی حیحری ئیسماعیل وه: ئایا له بنه ڕه تدا به شیکه له مالی که عبه؟ فهرمووی: به لی. وتم: ئه ی بۆچی نه یان خستۆته سهر که عبه و لی جیا یه؟ فهرمووی: گه له که ی تو که که عبه یان بوونیادنا یه وه و بریار یاندا پاره ی حه رامی تینه خه ن، پاره ی ته کلیفی بوونیادنا وه که یان نه بوو. وتم: ئه ی ده رگا که ی بۆ ئاوها به رزه؟ فهرمووی: گه له که ی تو وایان لیکر دوو هه تا وه کو به ئاره زووی خو یان کیان به دڵ بوو به یلن ڕواته ژووره وه و کیشیان به دڵ نه بوو، نه هیلن. له بهر ئه وه ش نه بیټ که خزمه کانت هیشتا نو موسلمانن و په یوه ندیان به نه فامیه وه کو ن نه بووه و شتیک له دلیان درووست بیټ، ئه وا حیحرم ده خسته سهر که عبه و ده رگا که یشم ڕیک

ده کرد له گه ل زه ویدا». بوخاری و موسلیم ده یگپرنه وه

رۆیشتنه مه ککه و سنووری حه ره م به بی ئیحرام دابه ستن

۱۶۶. عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: «أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَخَلَ مَكَّةَ عَامَ الْفَتْحِ وَعَلَى رَأْسِهِ مِغْفَرٌ، فَلَمَّا نَزَعَهُ جَاءَهُ رَجُلٌ فَقَالَ: ابْنُ حَظَلٍ مُتَعَلِّقٌ بِأُتَارِ الْكُعْبَةِ، فَقَالَ: **أَقْتُلُوهُ**». [متفق عليه]

قوله: **مِغْفَرٌ**: مَا يُلبَسُ عَلَى الرَّأْسِ مِنْ دِرْعِ الْحَدِيدِ.

واته:

له ئه نه سه وه خوای لی رازی بیت، ده لیت: «په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم له سالی ئازادکردنی مه ککه دا چوو مه ککه وه و کلاویکی ئاسنینی له سه ربوو، هه ر که کلاوه که ی دانا پیاویک هات و وتی: ئیبن خه طهل، ده ستی گرتوو به دیواری که عبه وه (له ترساندا په نای خوی به وه داوه تا نه کوژریت!)، فهرمانتان چیه؟ فهرمووی: بیکوژن». بوخاری و موسلیم ده یگپرنه وه

۱۶۷. عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَخَلَ يَوْمَ فَتْحِ مَكَّةَ وَعَلَيْهِ عِمَامَةٌ سَوْدَاءُ بَغَيْرِ إِحْرَامٍ». [رواه مسلم]

واته:

له جابری کوپی عه بدولاهه خوا له خوی و باوکی رازی بیت ده لیت: «په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم له رۆژی «فه تح» دا چوو مه ککه وه سه روینیکی ره شی له سه ربوو، به بی ئیحرام دابه ستن». موسلیم ده یگپرنه وه

حه ره م (حورمه ت) ی مه ککه

۱۶۸. عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: «قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ الْفَتْحِ - فَتَحَ مَكَّةَ -: إِنَّ هَذَا الْبَلَدَ حَرَّمَهُ اللَّهُ يَوْمَ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ؛ فَهُوَ حَرَامٌ بِحُرْمَةِ اللَّهِ

إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ.

وَإِنَّهُ لَمْ يَحِلَّ الْقِتَالُ فِيهِ لِأَحَدٍ قَبْلِي، وَلَمْ يَحِلَّ لِي إِلَّا سَاعَةٌ مِنْ نَهَارٍ، فَهُوَ حَرَامٌ بِحُرْمَةِ اللَّهِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ.

لَا يُعْصَدُ شَوْكُهُ، وَلَا يُنْفَرُ صَيْدُهُ، وَلَا يُلْتَقِطُ لُقْطَتُهُ إِلَّا مَنْ عَرَفَهَا، وَلَا يُخْتَلَى خَلَاهَا.

فَقَالَ الْعَبَّاسُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِلَّا الْإِذْخَرُ؛ فَإِنَّهُ لِقَيْنِيهِمْ وَلِبُيُوتِهِمْ، فَقَالَ: «إِلَّا الْإِذْخَرَ». [متفق

عليه]

قوله: لَا يُعْصَدُ: لَا يُقْطَعُ.

وقوله: وَلَا يُنْفَرُ: لَا يُزْعَجُ مِنْ مَكَانِهِ.

وقوله: يُلْتَقِطُ: يَأْخُذُ.

وقوله: لَا يُخْتَلَى خَلَاهَا: لَا يُحْصَدُ عُشْبُهَا الرَّطْبُ.

وقوله: الْإِذْخَرُ: نَبْتُ حِجَازِي طَيِّبُ الرَّاحَةِ.

وقوله: لِقَيْنِيهِمْ: حَدَادِيهِمْ وَصَائِغِيهِمْ.

واته:

له ئیبن عه بیاسه وه خوا له خو ی و باوکی رازی بیت، ده لیت: «له پوژی فه تحی مه ککه دا په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم فهرمووی: «له و پوژوه و هی خوی گه و ره ئه رز و ئاسمانی دروو سترکدوو ه حورمه ت شکاندن ی ئه م شاری مه ککه ی حه رام کردوو، بویه به فه رمایشتی خوا که حه رامی کردوو ه حه رامه هه تا پوژی قیامه ت. وه شه پرکردنیش تییدا هه رگیز بو هیچ که سینکی پیش من هه لال نه کراوه و

بۆ هیچ که سیککی دواى منیش حه لال ناکریت، بۆ منیش ته نها تاویکی که می
 پوژیک بۆم حه لال کرا، بۆیه حورمهت شکاندنی مه که که حه رامه، خوا حه رامی
 کردووه هه تا پوژى دواى. ته نانهت دار و درکی ته پری نابردریت، نیچیری پراو
 نانریت و پراو ناکریت، شتی ونبوی هه لئاگیرته وه مه گهر بۆ که سیک بانگه وازی
 بۆ بکات، گژ و گیای ته پری هه لئا که ندریت. عه بیاس وتی: ئەى په یامبه ری خوا،
 گیای «زوورناتک» ی لی جیا بکه وه، چونکه بۆ ئاسنگهر و زه رنگهر و پیشه وه ر و
 ماله کانیا ن پیوستیا نه. فهرمووی: باشه ته نها «زوورناتک» نه بیت».

ئیدخیر: پرووه کیکی حیجازی بۆنخۆشه.

۱۶۹. عَنْ أَبِي شُرَيْحٍ الْعَدَوِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: «أَنَّه قَالَ لِعَمْرِو بْنِ سَعِيدٍ - وَهُوَ يَبْعَثُ الْبُعُوثَ إِلَى مَكَّةَ -:

أُذِّنْ لِي أَيُّهَا الْأَمِيرُ أَحَدْتُكَ قَوْلًا قَامَ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْعَدَ مِنْ يَوْمِ
 الْفَتْحِ، سَمِعْتُهُ أَذْنَايَ، وَوَعَاهُ قَلْبِي، وَأَبْصَرْتُهُ عَيْنَايَ حِينَ تَكَلَّمَ بِهِ: أَنَّهُ حَمَدَ اللَّهَ وَأَثْنَى
 عَلَيْهِ، ثُمَّ قَالَ: إِنَّ مَكَّةَ حَرَّمَهَا اللَّهُ وَلَمْ يُحَرِّمْهَا النَّاسُ، فَلَا يَحِلُّ لِمُرِيٍّ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ
 الْآخِرِ: أَنْ يَسْفِكَ بِهَا دَمًا، وَلَا يَعْضِدَ بِهَا شَجَرَةً.

فَإِنْ أَحَدٌ تَرَخَّصَ بِقِتَالِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيهَا؛ فَقُولُوا لَهُ: إِنَّ اللَّهَ أَذِنَ لِرَسُولِهِ
 وَلَمْ يَأْذَنْ لَكُمْ، وَإِنَّمَا أَذِنَ لِي فِيهَا سَاعَةً مِنْ نَهَارٍ.

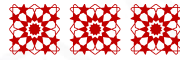
وَقَدْ عَادَتْ حُرْمَتُهَا الْيَوْمَ كَحُرْمَتِهَا بِالْأَمْسِ، وَلْيُبَلِّغِ الشَّاهِدُ الْغَائِبَ». [متفق عليه]

قوله: العَدَ: أي: ثاني يوم الفتح.

واته:

له ئەبو شوهره یحی عه ده و ییه وه خواى لی پازى بیت، ده لیت: «له و کاته ی عه مرى

کورێ سه عید له شکری ده نارد بۆ مه ککه (بۆ پروو به پروو بوونه وهی عه بدولای کورێ زوبهیر)، پیم وت: ئه ی ئه میر! بهیله و تهیه کت بۆ باسبکه م که په یامبهری خوا صلی الله علیه وسلم فهرمووی له بهیانی پڕۆژی پزگارکردنی مه ککه دا، به و دوو گوپییهی خۆم بیستم و دلم باش ئاگای لیوو و ههردوو چاویشم سهیری ده کرد کاتیک فهرمایشته که ی فهرموو، ههستا سوپاس و ستایشی خوای کرد و پاشان فهرمووی: خوا حورمهت شکاندنی مه ککه ی حه رام کردوو و خه لک دایاننه هیناوه، بۆیه خه لال نییه بۆ که سیك برۆای به خوا و به پڕۆژی دواپی هه بیته: خوینی تیدا بریژیت یان داری تیدا بریژ، هه ر که سیکیش پڕیگه ی به خوی دا جهنگی تیدا بکات به به هانه ی ئه وه ی په یامبهری خوا له مه ککه دا جهنگی کردوو، ئه وا پی پی بلین: خوا ئیزنی بۆ په یامبه ره که ی فهرمووه، به لام ئیزنی به تو نه فهرمووه، منیش ته نها بۆ ساتیکی که می پڕۆژیک ئیزنم درا. به لام ئیستا و ئه مپڕ حه رامی مه ککه گه راوه ته وه هه ر وه کو دوینی، جا با ئه وه ی لیړه یه بیگه نیته به وه ی لیړه نییه». بوخاری و موسلیم ده یگێرنه وه

۱۷۰. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: «لَمَّا فَتَحَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَكَّةَ؛ قَامَ فِي النَّاسِ فَحَمِدَ اللَّهُ وَاتَّيَّ عَلَيْهِ، ثُمَّ قَالَ: إِنَّ اللَّهَ حَبَسَ عَنْ مَكَّةَ الْفِيلَ، وَسَلَّطَ عَلَيْهَا رَسُولَهُ وَالْمُؤْمِنِينَ. وَإِنَّهَا لَنْ تَحِلَّ لِأَحَدٍ كَانَ قَبْلِي، وَإِنَّهَا أُحِلَّتْ لِي سَاعَةً مِنْ نَهَارٍ، وَإِنَّهَا لَنْ تَحِلَّ لِأَحَدٍ بَعْدِي. فَلَا يُنْفَرُ صَيْدُهَا، وَلَا يُحْتَلَى شَوْكُهَا، وَلَا تَحِلُّ سَاقِطُهَا إِلَّا لِمُنْشِدٍ. وَمَنْ قُتِلَ لَهُ قَتِيلٌ فَهُوَ بِخَيْرِ النَّظَرَيْنِ؛ إِمَّا أَنْ يُفْدَى، وَإِمَّا أَنْ يُقْتَلَ. فَقَالَ الْعَبَّاسُ: إِلَّا الْإِذْخِرَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؛ فَإِنَّا نَجْعَلُهُ فِي قُبُورِنَا وَبُيُوتِنَا. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِلَّا الْإِذْخِرَ.

فَقَامَ أَبُو شَاهٍ - رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْيَمَنِ - فَقَالَ: أَكْتُبُوا لِي يَا رَسُولَ اللَّهِ.
فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: **أَكْتُبُوا لِأَبِي شَاهٍ**. [متفق عليه]

قوله: **لِمُنْشِدٍ**: مُعَرِّفٍ.

وقوله: **أَنْ يُفَدَى**: يُعْطَى الدِّيَّةَ.

واته:

له ئه بو هورهیره وه خوای لی رازی بیت، ده لیت: «کاتیک خوای گه وره مه ککه ی
بو په یامبه ره که ی صلی الله علیه وسلم پرگار کرد، هه ستا وتاریکی بو خه لک دا و
سو پاس و ستایشیکی گه وره ی خوای مه زنی کرد و ئینجا فهرمووی: خوای گه وره
مه ککه ی پاراست و ریگری له فیله کان کرد بینه ناویه وه، به لام خوای بالاده ست
په یامبه ره که ی خوی و ئیماندارانی به سهر مه ککه دا زالکرد. باشیش بزنان که مه ککه
هه رگیز بو هیچ په یامبه ریکی پیشو و حه لال نه کراوه، بو منیش ته نها تاویکی که می
روژیک حه لال کرا، ئه وه ش ساته که رویش و دووباره حه رام بووه ته وه، هه رگیز
بو هیچ که سیکی دوای منیش حه لال ناکریت و نابیت. بویه نه نیچیری پراو
ده نریت، نه درک و گژوگیای ته ری ده سکه نه ده کریت و هه لده که ندریت، نه ونبووی
هه لده گیریت مه گهر ناویشانی هه لبدات. هه ر که سیکی که سیکی لی کوژرا، ئه و
با باشرینی ئه م پرایه هه لبریریت: یان خوینبایی وه ربگریت، یان بیکوژیته وه.
عه بباس وتی: ئه ی په یامبه ری خوا، گیای «سوورناتک» ی لی ده ربکه، چونکه له
گور و ماله کانماندا به کاری ده هینین. فهرمووی: باشه ته نها سوورناتک نه بیت.
پیاویکی یه مه نی هه بوو ناوی ئه بو شاه بوو، وتی: ئه ی په یامبه ری خوا، ئه و
فهرمایشتانه ی خوتم بو بنووسنه وه، فهرمووی: بو ئه بو شاه بینووسنه وه». بوخاری
و موسلیم ده یگیرنه وه

رېگری کردن له هه لگرتنی چهك له مه ككه به بی پېوړیستی

۱۷۱. عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «لَا يَحِلُّ لِأَحَدِكُمْ أَنْ يَحْمِلَ بِمَكَّةَ السَّلَاحَ». [رواه مسلم]

واته:

له جابری کوری عهبدو لاوه خوا له خوئی و باوکی رازی بیت، وتی: «گویم له په یامبهری خوا بوو صلی الله علیه وسلم فهرمووی: «بۆ کهستان چه لال نییه له مه ککه دا چهك هه لگرتی». موسلیم دهیگریته وه

حه ره م (حورمهت) ی مه دینه

۱۷۲. عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَيْدٍ بْنِ عَاصِمٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِنَّ إِبْرَاهِيمَ حَرَّمَ مَكَّةَ وَدَعَا لِأَهْلِهَا. وَإِنِّي حَرَّمْتُ الْمَدِينَةَ كَمَا حَرَّمَ إِبْرَاهِيمُ مَكَّةَ. وَإِنِّي دَعَوْتُ فِي صَاعِهَا وَمُدَّهَا بِمِثْلِي مَا دَعَا بِهِ إِبْرَاهِيمُ لِأَهْلِ مَكَّةَ». [متفق عليه]

قوله: وَمُدَّهَا: المَدُّ يُسَاوِي: ثَلَاثَ مِئَةٍ (۳۰۰) جِرَامٍ مِنَ الشَّعِيرِ.

واته:

له عهبدو لای کوری زهیدی کوری عاصمه وه خوا ی رازی بیت، ده لیت: «په یامبهری خوا صلی الله علیه وسلم فهرمووی: «ئیبیراهیم، مه ککه ی کرد به حه ره م (حورمهت شکینی مه ککه ی حه رام کرد)، ههروه ها دوعای بۆ دانیشتوانه که یشی کرد. منیش وهك ئیبیراهیم چۆن مه ککه ی کرد به حه ره م، مه دینه ده که م به حه ره م. ههروه ها دوعای پیت و به ره که تیشم کردو وه بۆ مه ن و مشت (ئه ندازه ی کیشان و

پیوان) ی مه دینه، دوو قاتی ئه و نزیاهی که ئیبراهیم کردوویه تی بۆ مه ککه». بوخاری و موسلیم ده یگێرنه وه

مشت (مُد): ده کاته (۳۰۰) سی سه د گرام جو.

۱۷۳. عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «الْمَدِينَةُ حَرَمٌ

مِنْ كَذَا إِلَى كَذَا، لَا يُقْطَعُ شَجَرُهَا، وَلَا يُحْدَثُ فِيهَا حَدَثٌ». [متفق عليه]

قوله: وَلَا يُحْدَثُ فِيهَا حَدَثٌ: لَا يُعْمَلُ فِيهَا عَمَلٌ مُخَالَفٌ لِلْكِتَابِ وَالسُّنَّةِ.

واته:

له ئه نه سه وه ده لیت: «شاری مه دینه حه ره مه له ئه و یوه بۆ ئه و ی (له ریوایه تی دیکه دا هاتووه: له کیوی عه یره وه هه تا کیوی ئه ور)، هه موو ئه و ناوچه یه حه ره مه، نه داری ده بردریت، نه نا ره وایی و که تن و دا هینراوی تیدا ده کریت».

وَلَا يُحْدَثُ فِيهَا حَدَثٌ: واته نابیت کاریکی تیدا بکریت پیچه وانه ی قورئان و سووننه ت

بیّت.

۱۷۴. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَا بَيْنَ

لَا بَتْنَيْهَا حَرَامٌ». [متفق عليه]

قوله: لَا بَتْنَيْهَا: أَرْضُهَا ذَوَاتِي الْحِجَارَةِ السُّودِ.

واته:

له ئه بو هوره یره وه خوای لی رازی بیّت، ده لیت: «ئه وه ی نیوان دوو شاخه به رده لانه که ی مه دینه یه، حه ره مه (واته: مه دینه له مسه رییه وه بۆ ئه و سه ری)». بخ و

۱۷۵. عَنْ سَهْلِ بْنِ حُنَيْفٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: «أَهْوَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِيَدِهِ

إِلَى الْمَدِينَةِ فَقَالَ: إِنَّهَا حَرَمٌ آمِنٌ». [رواه مسلم]

قوله: **أَهْوَى**: أَشَارَ.

واته:

له سههلی کوری عهبدولآوه خوی لی رازی بیت، ده لیت: «په یامبه ری خوا
صلی الله علیه وسلم به دهستی ئاماژه ی کرد بو مه دینه و فهرمووی: ئه م شاره
قه دهغه و ئه مانه (واته: شهرع وا فرمان ده کات)». موسلیم ده یگپریتته وه

۱۷۶. عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: «أَنَّهُ رَكِبَ إِلَى قَصْرِهِ بِالْعَقِيقِ، فَوَجَدَ عَبْدًا

يَقْطَعُ شَجَرًا أَوْ يَخْطِطُهُ فَسَلَبَهُ.

فَلَمَّا رَجَعَ سَعْدٌ جَاءَهُ أَهْلُ الْعَبْدِ فَكَلَّمُوهُ أَنْ يَرُدَّ عَلَى غُلَامِهِمْ - أَوْ عَلَيْهِمْ - مَا أَخَذَ مِنْ
غُلَامِهِمْ.

فَقَالَ: مَعَاذَ اللَّهِ أَنْ أَرُدَّ شَيْئًا نَقَلْنِيهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَأَبَى أَنْ يَرُدَّ عَلَيْهِمْ».

[رواه مسلم]

قوله: **يَخْطِطُهُ**: يَضْرِبُهُ بِالْعَصَا لِيَتَنَاقَرَّ وَرَقُهُ.

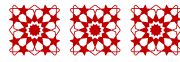
وقوله: **فَسَلَبَهُ**: أَخَذَ ثِيَابَهُ.

وقوله: **نَقَلْنِيهِ**: أَعْطَانِيهِ.

واته:

له سههلی کوری ئه بو وه ققاصه وه خوی لی رازی بیت، که: «سواری
ولآخه که ی بووه و پویشتوووه بو کوشکه که ی له ناوچه ی «عه قیق»، بینویه تی
کویله یه که خه ریکه داریک ده بریتته وه یان گه لاکه ی لیده کاته وه، ئه میش هه رچی
له بهری بووه مووی برد، که گه پرایه وه (مالی خوی یان مه دینه)، خاوه نی کویله که

هاتن بۆلای که جلک و بهرگی خزمه تکاره که یان بداته وه. ئه ویش وتی: په نا به خوا ده گرم که شتیك په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم بۆی به ره وای بینوم، ره تی بکه مه وه و نه مه وی! بۆیه هیچی پینه دانه وه». موسلیم ده یگیره ته وه

پاوان و پاكرى مه دینه

۱۷۷. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَعَلَ أَثْنَيْ عَشَرَ

مِيلاً حَوْلَ الْمَدِينَةِ حِمًى». [رواه مسلم]

قوله: **أَثْنَيْ عَشَرَ مِيلاً**: ثَسَاوِي: ثَلَاثَةٌ وَثَلَاثِينَ كِيلُومِثْراً وَمِئَةً وَثَمَانِينَ مِثْراً (۳۳، ۱۸).

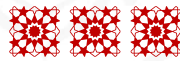
وقوله: **حِمًى**: مَا يَحْمِيهِ الْإِمَامُ مِنَ الْأَرْضِ لِمَوَاشٍ بَعَيْنِهَا، وَيَمْنَعُ سَائِرَ النَّاسِ الرَّغْيَ فِيهِ.

واته:

له ئه بو هورهیره وه خواى لى رازى بیټ، ده لیټ: «په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم دوانزه میلی به ده وری مه دینه دا کرد به به ست و پاكر».

دوانزه میل: ده کاته سى و سى کیلومه تر و هه ژده مه تر (۳۳، ۱۸).

پاوان: ئه وه یه که فه رمانره وای جیای ده کاته وه له زه وى و زار بو له وه پرى کومه له مالا تیکی تاییه ت و ریگری ده کات له خه لکی (هه ر بۆیه «قه ده غه (قیغه) شى پیده لین).

هه ره شه کردن خراپه کار و ئه وه شى دالده ی ده دات له مه دینه

۱۷۸. عَنْ يَزِيدَ بْنِ شَرِيكِ التَّمِيمِيِّ قَالَ: قَالَ عَلِيٌّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: «مَا عِنْدَنَا كِتَابٌ نَقْرُوهُ إِلَّا

كِتَابُ اللَّهِ - غَيْرَ هَذِهِ الصَّحِيفَةِ -.

فَأَخْرَجَهَا، فَإِذَا فِيهَا أَشْيَاءٌ مِنَ الْجِرَاحَاتِ وَأَسْنَانِ الْإِبِلِ، وَفِيهَا:

الْمَدِينَةُ حَرَمٌ مَا بَيْنَ عَبْرٍ إِلَى ثَوْرٍ، فَمَنْ أَحْدَثَ فِيهَا حَدَثًا أَوْ آوَى مُحْدِثًا؛ فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللَّهِ
وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ، لَا يُقْبَلُ مِنْهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ صَرْفٌ وَلَا عَدْلٌ...» الحديث. [متفق

عليه]

قوله: الْجِرَاحَاتِ: أَيُّ: أَحْكَامِ الْجِرَاحَاتِ.

وقوله: وَأَسْتَانِ الْإِبِلِ: أَعْمَارُ إِبِلِ الدِّيَاتِ - مُغْلَظَةٌ وَخُفَقَةٌ -.

وقوله: صَرْفٌ: فَرِيضَةٌ.

وقوله: عَدْلٌ: نَافِلَةٌ.

واته:

له یه زیدی کوری شهریکی تهیمی دهلیت: «عهلی کوری ئه بو طالب خوای لی
رازی بیت، وتی: ئیمه ی بنه مالهی په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم هیچ
نووسراو و کتیبیکی تاییهت و جیامان نییه بیخوینینه وه و خه لکی تر نه ییینت، ته نه
ئه م کتیبه ی خوامان لایه که قورئانه له گه ل فهرمووده کانیدا، ئه مانه ش بو هه موو
خه لکن، له م په راوه شمدا هه ندیک فهرمووده م له په یامبه ره وه نووسیووه ته وه، پاشان
دهریهینا، ده بینین شتانیکی تیدایه له باره ی حوکمی بریندارکردن و زامکاری و
ئه ندازه کانیا و ته مه نی و شتری خوینبایی، هه روه ها تیددا هاتبوو: «مه دینه حه رامه
له کیوی «عهیر» وه بو کیوی «ئه ور» (دوو چیا که ی ئه مسهر و ئه وسهری مه دینه)،
ئه وه ی کاریکی ناره وا و خراپی تیدا بکات، یان په نای پیاو خراپیکی تیدا بدات،
ئه وه نه فرینی خوا و فریشته کان و هه موو خه لکی له سه ر بیت، خوای گه وره له
دواروژدا نه فهرز و نه سووننه تی لی وهرناگریت...». بوخاری و موسلیم
ده یگیره وه

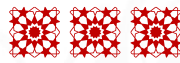

تاوانی که سیك پیلان دژی خه لکی مه دینه بگیږیت

۱۷۹. عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ أَرَادَ أَهْلَ الْمَدِينَةِ بِسُوءٍ - وَلَفْظُ الْبُخَارِيِّ: «لَا يَكِيدُ أَهْلَ الْمَدِينَةِ أَحَدٌ إِلَّا» -؛ أَذَابَهُ اللَّهُ كَمَا يَذُوبُ الْمِلْحُ فِي الْمَاءِ». [متفق عليه]

واته:

له سه عدى كورى ئه بو وه ققاصه وه خواى لى رازى بيت، ده لیت: په يامبهرى خوا صلى الله عليه وسلم فهرمووى: «هه ر كه س نيازى خراپ بيت به رانه ر به خه لکی مه دینه - له له فزكهى بوخاريدا: «هيچ كه سيك پیلان دژی خه لکی مه دینه ناگیږیت مه گهر» - خواى گه وره ده یتوینیتته وه، وهك چوڼ خوی ناو ئاو ده تویتته وه». بوخاری و موسلیم ده یگیږنه وه

نیوان گۆره که و مینه ره که باخیکه له باخه کانی به هه شت

۱۸۰. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَا بَيْنَ بَيْتِي وَمَنْبَرِي رَوْضَةٌ مِنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ، وَمَنْبَرِي عَلَى حَوْضِي». [متفق عليه]

واته:

له ئه بو هورهیره وه خواى لى رازى بيت، ده لیت: په يامبهرى خوا صلى الله عليه وسلم فهرمووى: «له نیوانى ماله که م و مینه ره که مدا باخیکه له باخه کانی به هه شت، ئه م مینه ره شم له دواړوژدا له سه ر چه وزى که وثره ر داده نریتته وه». بوخاری و موسلیم ده یگیږنه وه

فهزلی نوئژکردن له مزگهوتی مه ککه و مه دینه

۱۸۱. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «صَلَاةٌ فِي مَسْجِدِي هَذَا؛ أَفْضَلُ مِنْ أَلْفِ صَلَاةٍ فِيَمَا سِوَاهُ، إِلَّا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ». [متفق عليه]

واته:

له ئەبو هورهیره وه خوای لی رازی بیټ، ده لیت: په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم فهرمووی: «تهنها مزگهوتی حهرامی حهرامی لی دهریچیت (کابه)، نوئژیک لهم مزگهوته ی من، له هه زار نوئژی مزگهوتی شوینانی تر باشته». بوخاری و موسلیم دهیگێرنه وه

۱۸۲. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَا تُشَدُّ الرَّحَالُ إِلَّا إِلَى ثَلَاثَةِ مَسَاجِدَ: مَسْجِدِي هَذَا، وَمَسْجِدِ الْحَرَامِ، وَمَسْجِدِ الْأَقْصَى». [متفق عليه]

واته:

له ئەبو هورهیره وه خوای لی رازی بیټ، ده لیت: «په یامبه ری خوا صلی الله علیه وسلم فهرمووی: «بنه و بارگه ناپیچریتته وه (واته: سه فهر ناکریت به تاییهت) مه گهر بو ئەم سی مزگهوته نه بیټ: ئەم مزگهوته ی من، مزگهوتی حهرام، مزگهوتی ئەقصا». بوخاری و موسلیم دهیگێرنه وه

فهزلی نوئژکردن له مزگهوتی قوباء

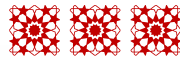
۱۸۳. عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: «كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْتِي مَسْجِدَ قُبَاءَ كُلَّ سَبْتٍ، مَا شِئَا وَرَاكِبًا».

زَادَ مُسْلِمٌ فِي رِوَايَةٍ: «فَيُصَلِّي فِيهِ رَكْعَتَيْنِ». [متفق عليه].

واته:

له ئیبن عومه‌ره‌وه خوای لی رازی بی‌ت، ده‌لئیت: «په‌یامبه‌ری خوا صلی الله علیه وسلم هه‌موو شه‌ممانیک ده‌چوو بو مزگه‌وتی «قوباء»، به پیاده و به سواری (کامیانی بو ئاسان بویه به‌وه ده‌چوو)».

موسلیم له ری‌وایه‌تیکدا ده‌لئیت: «وه دوو رکات نو‌یژی تیدا ده‌کرد». بوخاری و موسلیم ده‌یگێرنه‌وه

پیرستی بابه ته کان

- ۱ فهزیتی چه ج و پایه که ی
- ۴ چه جکردنی ئافره تان.....
- ۵ چه جکردنی مندا لان.....
- ۶ چه جکردنی ئافره ت له جیاتی پیاو.....
- ۷ چه جکردن و نه زکردن له بری مردوو
- ۷ فهزلی چه ج و عومره کردن.....
- ۹ تویشوو بردن بۆ چه ج.....
- ۱۰ دروو سیتی عومره کردن له مانگه کانی چه جدا.....
- ۱۱ په یامبه ری خوا صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ چه ند چه ج و عومره ی کردوو؟
- ۱۲ فهزلی کرده وه ی چاک له نۆمینه ی حاجیان
- ۱۳ سه فهزکردنی ئافره ت له گه ل مه حره میکیدا بۆ چه ج و جگه له وه ش.....
- ۱۴ له کاتی سه رکه وتن بۆ سه فه ری چه ج بوو یان شتی تر، چی ده لیت؟
- ۱۶ میقاته کانی چه ج و عومره
- ۱۹ ئەو شوینانه ی که په یامبه ری خوا صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ نوژی تیدا کردوو.....
- ۲۲ شه که تیده رکردن له «زولحوله یفه» له کو تایی شه و.....
- ۲۳ که سیك له ئیحرامدا بیّت چی ده پوشیت؟
- ۲۷ بۆنخۆش له خۆدان له کاتی ئیحرامدا.....
- ۲۹ به مله وه کردن و نیشانکردنی حوشر
- ۳۰ سواربوونی و شتریک که کراوه ته دیاری بۆ به یت (هَدِي)
- ۳۲ چی به «هه دی» ده کریت گهر له ریگا په کی که وت؟

- ۳۲ هاوبه شدانه ران له کاتی «له ببه يک» کردندا چیان دهوت؟
- ۳۳ شیوازی «له ببه يک» کردنی په یامبه ری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
- ۳۴ دهنګ بهر زکړنه وه له کاتی «له ببه يک» کردندا
- ۳۵ ئیحرام دابه ستنی په یامبه ری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
- ۳۶ «الحمد لله» و «سبحان الله» و «الله أكبر» کردن پیش ئیحرام به ستن
- ۳۷ ئیحرام داده به ستیت کاتیک ته و او سهرده که و یته سهر ئاژه له که
- ۳۹ که سیک ئیحرام دابه ستیت له سهر نییه تی که سیک تر
- ۴۰ دهنګ بهر زکړنه وه له کاتی نیه ته ینان
- ۴۱ ئافره ت له بی نوږیدا چو ئیحرام ده به ستیت؟
- ۴۴ مهرج دانان له کاتی چه ج کردندا
- ۴۵ چه جی ته مه تووع و ئیقرا و ئیفراد
- ۴۷ درووستیتی چه جی چیژوه رگرتن (التمتع)
- ۴۸ که سیک چه جی چیژوه رگرتن بکات که ی ئیحرام داده به ستیت؟
- ۴۹ حاجی چیژوه رگر چی له سهر واجبه؟
- ۵۱ حاجی جووتکار (قارن) که ی ئیحرام ده شکینیت؟
- ۵۲ حاجی تاککار و جووتکار په کجار ته و اف و یه کجار سه عیان به سه
- ۵۳ گوړینی ئیحرام له چه جه وه بو عومره ته گهر «هه دی» پی نه بوو
- ۵۵ حاجی تاککار دواي چه جه که ی، عومره ش ده کات
- ۵۷ پو شینی جلی قه ده غه کراو و بو ن له خو دان به نه زانین
- ۵۹ هاوسه رگیری که سیک له ئیحرامدا بیت
- ۵۹ چه رامیتی راو کردن له کاتی ئیحرامدا

- ۶۵ کەسپك له ئىحرامدا بىت درووسته چ نىچيرىك بخوات؟
- ۶۶ ئەو ئازەلانى كە درووسته كەسپك له ئىحرامدا بىت بيانكوژىت
- ۶۷ سەرپشك بوون له دەرکردنى فیدیهى ئازار
- ۶۹ كەلەشاخ كەردن بۇ كەسپك له ئىحرامدا بىت
- ۷۰ درووسته كەسپك له ئىحرامدا بىت چارهسەرى چاوى بكات
- ۷۰ خوڭشوردنى كەسپك له ئىحرامدا بىت
- ۷۱ كەسپك له ئىحرامدا بمرىت چۆن كفن دەرگىت؟
- ۷۲ له كوڭوه دەرپواته مەككەوه
- ۷۴ غوسل كەردن پىش چوونه مەككە
- ۷۴ حەجەكەى پەيامبەرى خوا ﷺ
- ۸۹ تەوافكەردن بە دەستنوڭزەوه
- ۸۹ بەرپووتى تەواف ناكىت و ھاوبەشدانەر بۆى نىيە حەج بكات
- ۹۰ ماچكەردنى بەردە رەشەكە
- ۹۱ گۆچان ھىنان بە بەردە رەشەكەدا
- ۹۲ لۆقە و سووكە را له حەج و عومرەدا
- ۹۳ نەرمە را له كاتى تەواف له چىيەوه ھاتووه؟
- ۹۵ تەواف و سەعى كەردن بە سوارىيەوه
- ۹۷ ئەوھى ھاتووه لەبارەى صەفا و مەرۋەوه
- ۹۸ قەرتاشىن و كوورتكەردنەوه لە كاتى ئىحرام شكاندن
- ۱۰۱ له رۆژى تەرۋىيەدا نوڭزى نىۋەرۆ لە كوڭدا دەرگىت؟
- ۱۰۲ لەبەيەك و «الله أكبر» كەردن كاتىك بەيانى لە ميناۋە دەرۋا بۆ عەرەفە

- ۱۰۳.....فەزلى رۆژى عەرەفە.....
- ۱۰۳.....پەلەکردن لە رۆيشتن بۆ عەرەفات دواى نيوەرۆ.....
- ۱۰۵.....وەستان لە عەرەفە.....
- فەرمانکردنى پەيامبەرى خوا ﷺ بە لەسەرخۆيى لەكاتى داگەرانهوه لە
- ۱۰۶.....عەرەفات.....
- ۱۰۸.....«لەببەيك»کردن لە شەوئى موزدەليفەدا.....
- ۱۰۹.....کۆکردنەوئى نوێژى ئىواره و خەوتنان لە موزدەليفە.....
- ۱۱۰.....لە موزدەليفە كەى نوێژى سپىدە دەكرێت؟.....
- ۱۱۱.....مۆلەتدان بە ئافرەت كە پيش سپىدە لە موزدەليفەو دابگەرپڤ بۆ مينا.....
- ۱۱۳.....حاجى كەى لە موزدەليفە دادەگەرپڤ؟.....
- ۱۱۴.....كەى واز لە «لەببەيك»کردن دەهينرێت؟.....
- ۱۱۴.....بەرباران کردن.....
- ۱۱۵.....كاتى بەردهاوويشتن.....
- ۱۱۶.....چۆنيى وەستان بۆ بەردهاوويشتن.....
- ۱۱۷.....بەردهاوويشتن بەسەر ئازەلەو.....
- ۱۱۸.....بەردهاوويشتن بە حەوت بەرد.....
- ۱۱۹.....گەر بە لەبیرچوونەوئى يان نەزانى، دواى خۆرنيشتن بەردى هاويشت.....
- ۱۱۹.....ئاودان بە حاجيان.....
- ۱۲۱.....سوونەتە يەكەم رۆژى جەژنى قوربان تەوافى ئيفازە بكرێت.....
- ۱۲۱.....مينا هەمووى كوشتارگەيە.....
- ۱۲۲.....سەرپرڤنى حوشتەر بە دەست بەستراوئى.....

- ۱۲۳..... سەرپرینی وشتەر به پیوه
- ۱۲۳..... گوشت و کوپان و پیستی «هه‌دی» ده‌کریت به خیر
- ۱۲۴..... «هه‌دی» کردن له مانگا
- ۱۲۴..... هاوبه‌شی کردن له «هه‌دی»
- ۱۲۵..... ئە‌گەر که سیك کار (نُسك) یکی چه‌ج به‌خاته پیش ئە‌وه‌که‌ی دیکه
- ۱۲۶..... مانه‌وه له مه‌ککه له شه‌وانی مینادا بۆ که سیك عورزیکی هه‌بیّت
- ۱۲۶..... ته‌وافی مالئاوایی
- ۱۲۷..... ئافره‌تی بی نوێژ ته‌وافی مالئاوایی ناکات
- ۱۲۸..... ئە‌گەر حاجی و عومره‌کار گیران خوارد (أُحصروا)
- ۱۲۹..... بازرگانیکردن له پوژانی چه‌جدا
- ۱۳۰..... لادان له «موحه‌صصه‌ب» و «ئه‌بطه‌ح» له روژی «نه‌فر»
- ۱۳۲..... ئە‌گەر له چه‌ج یان عومره‌یان غه‌زا که‌وته‌ری به‌ره‌و مال چ ده‌لیت؟
- ۱۳۴..... نوێژکردن له‌ناو که‌عه‌دا
- ۱۳۵..... شوینی نوێژکردنی په‌یامبه‌ری خوا صَلَّى‌اللهُ عَلَیْهِ‌وَسَلَّمَ له‌ ناو که‌عه‌
- ۱۳۶..... نوێژکردن له‌ حیح‌ری ئیسماعیل
- ۱۳۷..... رویشتنه‌ مه‌ککه و سنووری چه‌ره‌م به‌بی ئیح‌رام دابه‌ستن
- ۱۳۸..... چه‌ره‌م (حورمه‌ت)ی مه‌ککه
- ۱۴۲..... ریگری کردن له‌ هه‌لگرتنی چه‌ک له‌ مه‌ککه به‌بی پیوستی
- ۱۴۲..... چه‌ره‌م (حورمه‌ت)ی مه‌دینه
- ۱۴۵..... پاوان و پاکژی مه‌دینه
- ۱۴۵..... هه‌ره‌شه‌کردن خراپه‌کار و ئە‌وه‌شی دالده‌ی ده‌دات له‌ مه‌دینه

- ١٤٧.....تاوانی که سینک پیلان دژی خه لکی مه دینه بگیږیت
- ١٤٧.....نیوان گۆره که و مینه ره که باخیکه له باخه کانی به هه شت
- ١٤٨.....فه زلی نوێژکردن له مزگه وتی مه ککه و مه دینه
- ١٤٨.....فه زلی نوێژکردن له مزگه وتی قوباء
- ١٥٠.....پیڤستی بابه ته کان

أَحَادِيثُ الْحَجِّ

عَنِ الصَّحَابِ الْمَجِيدِينَ

مَجْمُوعَةٌ وَرَتَبَتْ

د. عَبْدُ الْحَكِيمِ بْنِ عَبْدِ الْقَادِرِ

إِمَامٌ وَخَطِيبُ الْمَسْجِدِ النَّبَوِيِّ الشَّرِيفِ